

BETEJA E
STALINGRADIT

OPERACIONE
MALORE

PISTOLETA
"FN HP"

MITSUBISHI
"G4M"

MBUROJA

Numri 174
Prill 2024

ISSN 1857-7792

REVISTË E MINISTRISË SË MBROJTJES SË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

**DITË TË HAPURA TË ARMATËS
NË VIGJILE TË DITËS SË NATO-S**

Solemnisht s e Batalionit të F

Pjesëtarët e Batalionit të Forcave Speciale, solemnisht në kazermën "Ilinden" shënuan 1 Marsin – Ditën e Batalionit dhe 30 vjetorin jubilar. Në këtë solemnitet morën pjesë zëvendësministri i mbrojtjes, Tiron Jajaga, gjeneralët e Armatës, sekretari shtetëror në Ministrinë e Mbrojtjes, Vladimir Ançev, komandantë të njësive dhe përfaqësues të Ministrisë së Punëve të Brendshme. Para pjesëtarëve të pranishëm të njësisë dhe para mysafirëve të lartë të MM-së dhe Armatës, fjalë rasti mbajtën ministrja e mbrojtjes, Sllavjanka Petrovska, shefi i SHP të Armatës, general-nënkolonel Vasko Gjurçinovski, komandanti i parë i kësaj njësie, gjenerali i pensionuar, Mirosllav Stojanovski dhe komandanti aktual, nënkoloneli Stefan Ivanovski. Ata në fjalën e tyre me pietet u ndalën te arritjet e njësisë në 30 vitet e fundit, e cila jo vetëm për nga përkushtimi dhe përgatitja e jashtëzakonshme është e

njohur si më e mirë nga Armata, por është edhe njësia e parë profesionale e cila e paralajmëroi fillimin e krijimit të Armatës bashkëkohore të cilën e kemi sot. Ministrja Petrovska theksoi se përgjatë 30 viteve të kaluara Batalioni i Forcave Speciale transformohej dhe përshtatej ndaj sfidave bashkëkohore, duke demonstruar një brilancë fizike dhe strategjike, duke i përmbushur standardet më strikte të NATO-s në vlerësimin e trajnueshmërisë dhe duke marrë mirënjohje të shumta nga partnerët dhe nga aleatët tanë në kuadër të operacioneve dhe misioneve ndërkombëtare. Petrovska theksoi se është krenare për profesionalizmin e dëshmuar dhe poashtu tha se do të vazhdojë të përpiket për avancimin dhe përmirësimin e kushteve të punës dhe për standardin jetësor të të gjithë pjesëtarëve të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut. Gjenerali Gjurçinovski, duke e uruar ditën e njësisë, tha se 1 marsi i vitit 1994 ishte paralajmëruesi i formimit të

Shenohet Dita Forcave Speciale

një armate efikase, bashkëkohore, mobile dhe ndërvepruese, sipas të gjitha standardeve më bashkëkohore të NATO-s, një Armatë me të cilën krenohemi. Komandanti i parë i kësaj njësie dhe ish shëf i SHP, gjenerali në pension, Miroslav Stojanovski, në fjalën e tij u ndal në fillimet e formimit të njësisë. Pjesëtarëve të rreshtuar të tanishëm dhe ish pjesëtarëve të kësaj njësie ai ju tha se secila gjeneratë e deri tanishme, duke i përfshirë këtu edhe pjesëtarët që humbën jetën e tyre gjatë shërbimit, kanë meritat e tyre për vënien e themeleve, për zhvillimin e kësaj njësie si dhe për atë që deri më tani është arritur. „Ruani dhe kultivoni vlerat e Armatës, lojalitetin, respektin, nderin dhe integritetin, si dhe guximin personal, për shkak se këto janë vlera të të gjitha gjeneratave të kësaj njësie”, theksoi Stojanovski. Komandanti i Batalionit të Forcave Speciale, nënkoloneli Stefan Ivanovski në fjalën e tij tha: “Motoja e njësisë – Gjithmonë dhe

gjithkund të parët”, nënkupton jo vetëm të qenurit më të mirë në profesionin ushtarak, por edhe nënkupton shembull të guximit, trimërisë, lojalitetit, nderit dhe integritetit. Njësia, e cila shumë herë deri më tani është dëshmuar në kuadër të misionëve paqësorë, në operacionet dhe në stërvitjet, ka qenë dhe do të jetë e gatshme gjithmonë kur nevojitet, dhe në këtë batalion gjithmonë mund të llogarisin edhe qytetarët edhe shteti, por edhe aleatët e NATO-s”, theksoi nënkoloneli Ivanovski.

Me rastin e Ditës së Batalionit të Forcave Speciale, u ndanë masa stimulative pjesëtarëve të njësisë të cilët kanë arritur rezultate në punë gjatë periudhës së kaluar, si dhe për zhvillimin gjithpërfshirës të njësisë, deri sa nga ana e shefit të Shtabit të Përgjithshëm, gjeneralit Gjorçinovski, komandantit të parë të Batalionit të Forcave Speciale, gjeneralit Miroslav Stojanovski, iu nda pllaketë të Armatës.

Botues
Ministria e Mbrojtjes
së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Kryetar i këshillit botues
Mr. Ivan Atanasoski, kolonel

Zëvendës kryetar i Këshillit të Botimtarisë

Toni Janevski, kolonel

Anëtarë të Këshillit të Botimtarisë:

Lidija Jançova-Hristova

Mr. Zdravko Jakovlevski

Nikolla Mitrevski, nënkolonel

Liljana Petreska, nënkolonel

Violeta Kostadinova, nënkolonel

Zoran Dodevski, kolonel i pensionuar

Biljana Blazheska, kolonel

Biljana Ivanova

Dr. Zhanet Ristoska

Kryeredaktore përgjegjëse

Dr. Zhanet Ristoska

Redaksia:

Umit Redzeqi

(redaktor i artit grafik dhe teknikës),

Kristina Ilievska

(gazetare dhe fotografe),

Bujar Zylfiqari

(përkthimi dhe redaktimi në gjuhën shqipe)

Biljana Ivanova

(redaktor teknik i këtij numri)

Shtyp:

„Fokus Print“ – Shkup

MBUROJA
Është revistë e
Ministrit të Mbrojtjes së
Republikës së
Maqedonisë së Veriut

Botohet një herë në muaj
publikohet edhe në ueb
faqen e Ministrit të Mbrojtjes
<https://mod.gov.mk/mburoja>

12

Komitetet dhe trupat punuese në NATO

17

Nën flamurin e OKB-së
Pas largimit të paqëruajtësve (1)

përmbajtja

MBUROJA ■ viti XVI ■ numri 174 ■ Prill 2024

INFO
Dita industriale e NATO-s..... 6

Në vijën e parë
Luftë pa fund 9

Global
Integrimi i barazisë gjinore
në Parlamentin
European 14

Përgjatë historisë ushtarake
Beteja e Stalingradit..... 20

Edukim ushtarak
Lufta malore..... 22

Global
Diplomacia kulturore..... 25

INFO
Edukimi mediatik në epokën e
inteligjencës artificiale..... 28

Gratë në mbrojtje
Përkushtimi dhe
dashuria për profesionin dhe për
veprimtarinë pedagogjike 29

Armatim
Pistoleta „FN HP“
(Fabrique Nationale Hi-Power),
i njohur në botë edhe si
„Browning Hi-Power“ 32

„Jackal 3“ – Kamioni me
lëvizshmëri të lartë,
prodhim i Mbretërisë
së Bashkar..... 36

„RTF1“ 120 mm – bazë për
zhvillimin e mortaja moderne nga
120 mm..... 44

Aeroditar
„Zogling“ (Zögling)..... 46

Muze ushtarakë
„Gifu“ – Muzeu i hapësirës
dhe i aviacionit japonez..... 48

Piktorët dhe lufta
William Turner
Romantiku
abstrakt.....w 54

34

Helikopteri
„Bell 429 GlobalRanger“

41

„Schmeisser“ - një armë legjendare me
një emër të gabuar

SHKRUAN:

**Dr. Zhanet
Ristoska**
Kryeredaktor
përgjegjës

Katër vite anëtarim në NATO

Republika e Maqedonisë së Veriut tashmë për katër vite me rradhë është anëtare e barabartë dhe vend aleat në aleancën më të madhe ushtarako-politike në botë. Anëtarimi kolektiv në NATO, si njëra ndër përcaktimet më të rëndësishme strategjike të vendit tonë, u bë realitet, dhe me meritë tashmë katër vjet ndajmë së bashku vlerat dhe përfitimet nga anëtarimi në NATO. Me këtë rast dëshiroj të rikujtoj se parë në aspektin historik, vendi ynë gjithmonë i ka realizuar idealet e tij në mënyrën më të vështirë të mundshme. Secili përparim historik ka qenë i paguar shtrenjtë, me shumë viktima, me shumë sakrifica, me kushtëzime dhe me pengesa. Me vetë pavarësimin dhe me shpalljen e mëvetësisë, ne u përcaktuam të hapërojmë në mënyrë të pavarur, por edhe t'i bashkangjitemi "ombrellës" së sigurisë kolektive të NATO-s, ndërsa më vonë edhe të kërkojmë anëtarim në Bashkimin Europian – qëllime këto më të rëndësishme strategjike të vendit tonë të ri, por me rrënjë shumë të vjetra shekullore. Por, përsëri nuk e patëm të lehtë. Për njëzet e pesë vjet nuk ia dolëm t'i zgjidhim problemet që na pengonin drejt rrugës së NATO-s. Por, para katër viteve, më në fund ia dolëm. E bëmë përpjekjen e fundit dhe kështu i zgjodhëm problemet të cilat nuk ia dilnim t'i tejkalojmë me dekada. U gjetën zgjidhje, u hoqën pengesat, u përmbushën kushtet dhe më në fund ia arritëm qëllimit: Republika e Maqedonisë së Veriut u bë anëtarja e 30 e aleancës më të madhe ushtarako-politike në botë. Pas 30 viteve hapërim drejt këtij qëllimi, ne tashmë 4 vjet, jemi pjesë e mbrojtjes kolektive, siguria jonë është e garantuar dhe vazhdojmë të hapërojmë të udhëhequr nga parimet dhe vlerat demokratike, duke besuar edhe më tepër në paqe, në prosperitet dhe në marrëdhëniet e mira fqinjësore, në ndihmë dhe në unitet. Si pjesë e mburojës së sigurisë së aleancës më të madhe të sigurisë në botë, ne shëndrrohemi në një faktor stabiliteti në rajon, në një eksportues të sigurisë, në një vend në të cilin qytetarët kanë të ardhme të sigurt.

Vlen të përmendet se Aleanca Veriatlantike e vendeve të NATO Aleancës është formuar më 4 prill 1949 në Uashington me 12 vende themeluese. Që nga ajo kohë, 10 herë me rradhë NATO hapte dyert për anëtare të reja që i plotësonin kushtet për anëtarim në këtë aleancë shtetesh. Të fundit në NATO u anëtaruan Finlanda dhe Suedia, por kjo nuk do të thotë se ky numër është përfundimtar. Të shpresojmë se së shpejti si anëtare të barabarta të NATO-s do të jenë edhe Bosnja e Hercegovina, Gjeorgjia, Ukraina...

NATO aleanca sivjet shënon 75 vjetorin e themelimit – vite këto të denja për respect dhe për shënim. Në vigjile të shënimit të Ditës së NATO-s, Ministria e Mbrojtjes dhe Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut, organizuan "Ditët e hapura të Armatës", në disa qytete të vendit tonë, me qëllim që qytetarët të njiheshin me pajisjet dhe me armatimin, e njëherit t'i shohin nga afër edhe shkathtësitë e pjesëtarëve të Armatës, por edhe t'i promovojnë të gjitha përfitimet për të rinjtë nga shkollimi dhe për punësim në Armatë dhe në Ministrinë e Mbrojtjes. Vizita dhe interesimi i qytetarëve për këto ngjarje ishte edhe një dëshmi shtesë se jemi duke hapëruar në rrugën e duhur, se qytetarët e duan dhe se kanë besim në Armatë dhe se Armata jonë çdo ditë e më tepër po modernizohet, duke i fuqizuar kapacitetet, kujdeset për standardin e pjesëtarëve të saj dhe ofron mundësi profesionale sipas të gjitha standardeve të NATO-s.

„Orce Nikollov“ 116
1000 Shkup

Telefon: 02 3128 276
www.mod.gov.mk

Qëndrimet e plasuar nga ana e bashkëpunëtorve të jashtëm nuk përfaqësojnë politikën zyrtare dhe qëndrimet e Ministrisë së Mbrojtjes

TË NDERUAR PJESËTARË TË ARMATËS DHE TË PUNËSUAR NË MM,

Redaksia e revistës „Mburoja“ ju inkurajon të dërgoni shkrime rreth aktiviteteve më të rëndësishme në kuadër të njësive suaj organizative. Shkrimet e juaja, informatat, apo reportazhet me fotografitë përkatëse, mund të na i dërgoni në adresat vijuese:

zanet.ristovska@mod.gov.mk, stit@mod.gov.mk

PARAQIT KORRUPSIONIN
0800 50030

Dita industriale e NATO-s

Ministria e Mbrojtjes së bashku me NATO Agjencinë për Mbështetje dhe Furnizime dhe me NATO Agjencinë për Komunikim dhe Informim në Shkup, organizoi Ditë Industriale të NATO-s, në të cilën kompanitë në mënyrë më të detajizuar kishin mundësi të njihen me procedurat për pjesëmarrje në NATO tregun që për momentin kap një shifër prej 10 miliardë eurosh në nivel vjetor. Në hapjen e Ditës Industriale të NATO-s, fjali rasti mbajtën ministria e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska, zëvendëskryeministri për çështje ekonomike, Fatmir Bytyqi, menaxherja e përgjithshme e Agjencisë për Mbështetje dhe Furnizime, Stacy Cummings, dhe shefja e prokurimeve pranë Agjencisë për Komunikim dhe Informim, Jennifer Upton. “Kur flasim për NATO-n, mendojmë në siguri dhe në stabilitet, por poashtu është e rëndësishme edhe mundësia që kompanitë në RMV në mënyrë të barabartë të marrin pjesë me të gjitha kompanitë tjera të vendeve anëtare, në ofertën e prodhimeve dhe shërbimeve për nevojat e Aleancës. Bëhet fjalë për një treg tejet të rëndësishëm me mbi 10 miliardë euro në nivel vjetor, treg të cilin nuk duhet humbur. Duhet patjetër të jemi ambiciozë të garojmë me cilësi dhe me kapacitete dhe të dëshmojmë që kompanitë maqedonase mund t’u përgjigjen kërkesave dhe të jenë konkurrencte me kompanitë e vendeve aleate”, tha ministria Petrovska dhe nënvizoi se një numër gjithnjë e më i madh i kompanive në Maqedoninë e Veriut shprehin interes të regjistronen në regjistrin e operatorëve ekonomik

dhe të marrin vërtetimin që i plotësojnë kushtet për procedurat dhe prokurimet për nevojat e NATO-s dhe të vendeve anëtare. Ministria informoi se për çdo vit rritet numri i kompanive të cilat përmes Ministrisë së Mbrojtjes regjistrohen në regjistrin e kompanive dhe të cilat mund të paraqiten në tenderët e NATO-s. Zëvendëskryeministri Bytyqi në fjalën e tij theksoi se para kompanive vendase u krijua hapësirë për pjesëmarrje në procedurat tenderiale të këtij tregu dhe se kjo është një mundësi që të qasen dhe të jenë pjesë e një rrjeti më të gjerë të bashkëpunimit ekonomik dhe të partneriteteve tregtare. Menaxherja e përgjithshme e Agjencisë për Mbështetje dhe Furnizime Stacy Cummings, u falenderua për organizimin e Ditës Industriale të NATO-s, për të cilin tha se ofron mundësi që të flitet për mundësi të reja që i ofron agjencia, por edhe industria në Maqedoninë e Veriut. Shefja e NATO Agjencisë për Komunikim dhe

Informata Jennifer Upton, tha se NATO është duke plasur rritje prej 61% të buxhetit të përbashkët global financiar dhe të programeve të ndryshme me numra indikativë të cilat dalin dhe parashikojnë rritje impesive deri në 227% deri në vitin 20230.

Me qëllim të mbështetjes së kompanive në procesin e marrjes së certifikatave të nevojshme për pjesëmarrje në tenderët e tregut të NATO-s, Ministria e Mbrojtjes krijoi Qendrën për Mbështetjen e Kompanive . Përmes kësaj qendre realizohet apo bëhet regjistrimi i operatorëve ekonomik dhe merret vërtetim për atë që kompania gjegjëse i ka plotësuar ose jo kushtet për pjesëmarrje në procedurën e furnizimit për nevat e NATO-s dhe vendeve anëtare të saj. Në Ditën Industriale të NATO-s morrën pjesë kompani të industrisë ushqimore, energjetike dhe asaj farmaceutike, nga IT sektori si dhe shumë kompani të tjera.

Pllaketë për ministren e mbrojtjes

Në vigjile të 8 marsit, Ditës Ndërkombëtare të Gruas, në Shtëpinë e Armatës në Shkup, u mbajt mbledhje tradicionale me pjesëtarët e Armatës dhe me të punësuarat në Ministrinë e Mbrojtjes, ku nga ana e presidentit Stevo Pendarovski, ministres së mbrojtjes dhe shefit të SHP, general-nënkolonel Vasko Gjurchinovskit, iu shprehën mirënjohje për punën e tyre dhe për rolin në fushën e mbrojtjes, për profesionalizmin dhe për përkushtimin në realizimin e detyrave, duke mos i lënë anash as sukseset e rezultatet e shumta. Nga ana e gjeneralit Gjurchinovski, ministres Petrovska iu nda Pllaketa e Madhe e Armatës, në shenjë të

mbështetjes së saj të deritanishme, por edhe për personelin e përgjithshëm të gjinisë femërore, që i dhanë mbështetje aktiviteteve të Armatës. Me rastin e Ditës Ndërkombëtare të Gruas edhe në njësitë dhe komandat tjera të Armatës, në mënyrë simbolike iu shpreh mirënjohje të gjithë pjesëtarëve të gjinisë femërore, për rolin e tyre në realizimin e detyrave zyrtare. Në Armatë, përqindja e përkatësisë gjinore, apo të gjinisë femërore është në një trend të vazhdueshëm në rritje. Në Republikën e Maqedonisë së Veriut, për herë të parë në vitin 2020 u integrua komponenta gjinore, edhe atë në kuadër të Ligjit të Mbrojtjes dhe Ligjit për Shërbim në Armatë. Njëherit, parimi i mundësive të barabarta edhe për

burrat edhe për gratë u inkorporua edhe në aktet nënligjore, por edhe në kuadër të dokumenteve tjera strategjike në Ministrinë e Mbrojtjes dhe në Armatë.

„Ditë të hapura të Armatës“ në vigjile të Ditës së NATO-s

Sivjet shënohen 75 vjet nga formimi i Aleancës së NATO-s, aleancës më të madhe ushtarako-politike në botë. Me këtë rast, dhe me rastin e 4 vjetorin e anëtarimit të Republikës së Maqedonisë së Veriut në NATO, gjatë muajit mars, në disa qytete të Republikës u mbajtën “Ditë të hapura të Armatës”

Më 23 mars Stadiumi Ushtarak në parkun e qytetit në Shkup, zhvilloi ngjarjen “Ditë të hapura të Armatës”, ngjarje kjo e organizuar me rastin e shënimit të 4 vjetorit të anëtarimit të Republikës së Maqedonisë së Veriut në NATO dhe 70 vjetorit të themelimit të Aleancës. Në Stadiumin Ushtarak ishin të ekspozuara mjete ushtarake, automjete dhe pajisje, ndërsa qytetarët kishin mundësi të shohin edhe demonstrimin e stërvitjeve treguese nga ana e pjesëtarëve të Batalionit të Forcave Speciale: shkathtësi alpiniste të “Renxherëve”, stërvitja me qentë ushtarake, si dhe pika muzikore të interpretuara nga ana e Orkestrës Ushtarake të Armatës. Interesi i qytetarëve ishte i jashtëzakonshëm dhe Stadiumi Ushtarak ishte i mbushur me të interesuar dhe me qytetarë kureshtarë të cilët kontribuan në drejtim të ngjarjes. Më kureshtarët dhe më të kënaurit nga pajisjet e ekspozuara ishin më të rinjtë, të cilët vazhdimisht fotografoheshin dhe i pyesnin pjesëtarët e Armatës për secilin nga mjetet veç e veç. Pjesëtarët e Armatës i njoftuan qytetarët me: karakteristikat teknike me një pjesë

të armatimit dhe të mjeteve të njëjve këmbësorike, me njësinë ABHO, policinë ushtarake, njësitë speciale, njësitë ndërlidhëse, njësitë inxhinerike, si dhe me disa lloje të automjeteve ushtarake. Ndër eksponatet e ekspozuara ishin edhe automjetet më të reja të blinduara JLTV, helikopteri ushtarak “MI-17” dhe makina robot për gjetjen e mjeteve shpërthyes. Në shtande të veçanta, AU “Gjeneral Mihajlo Apostollski”, prezantoi programet e saj dhe mundësitë e studimit, ndërsa u prezantuan dhe profesionet si piloti ushtarak dhe mundësitë për pranim në Armatë si ushtarë profesional. Qytetarët kishin mundësi të marrin dhe disa kopje të revistës së Ministrisë së Mbrojtjes “Mburoja”.

Ngjarja „Ditë e hapura të Armatës“ në vigjile të Ditës së NATO-s, u organizua edhe në Tetovë, Strumicë, Kavadar, Kërçovë, Ohër dhe në Prilep, ngjarje kjo në të cilën qytetarët kishin mundësinë që të njihen me një pjesë të pajisjeve dhe armatimit të Armatës dhe të ndjekin nga afër stërvitje demonstruese interesante nga pjesëtarët e disa njëjve ushtarake, si dhe të kënaqen me tingujt e interpretimve muzikore nga ana e Orkestrës Ushtarake.

Ministrja e mbrojtjes, Sllavjanka Petrovska, së bashku me shefin e Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, general-nënkolonelin Vasko Gjurchinovski, ishin pjesë e “Ditës së Hapur në Tetovë”, ku së bashku me qytetarët panë pajisjet e ekspozuara ushtarake dhe armatimin, duke i ndjekur gjithashtu edhe stërvitjet demonstruese nga ana e pjesëtarëve të Armatës. Ministrja Petrovska shprehu kënaqësinë nga vizita e kënaqshme dhe nga interesi i tetovarëve për këtë “Ditë të Hapur”. Paraprakisht ministrja Petrovska morri pjesë edhe në “Ditën e Hapur të Armatës” në Shtip dhe së bashku me qytetarët atje, e shënoi 4 vjetorin e anëtarimit të Maqedonisë së Veriut në NATO dhe 75 vjetorin e themelimit të Aleancës. Në deklaratën për media, ministrja theksoi se me anëtarimin në NATO, Maqedonia e Veriut është vend i sigurt, së zëri ynë po dëgjohej, ndërsa kontributi ynë kundrejt një siguri kolektive edhe më të fuqishme, është i respektuar dhe i vlerësuar. Ministrja Petrovska tha se ngjarja në fjalë paraqet edhe një mundësi që qytetarët të jenë më afër pjesëtarëve të Armatës, sepse pikërisht ata janë garanca e sigurisë së tyre.

Memorandum bashkëpunimi

Ministria Sllavjanka Petrovska dhe kryetarja e Aleancës/ Këshillit Kombëtar për Barazi Gjinore, Savka Todorovska, nënshkruan memorandum bashkëpunimi i cili paraqet bazë për zhvillimin e bashkëpunimit në domenin e barazisë dhe perspektivës gjinore. Në këtë takim para nënshkrimit të memorandumit, ministria Petrovska, theksoi se vizioni i këshillit kombëtar për barazi gjinore, për promovimin e të drejtave të grave si të drejta të njeriut dhe eliminimi i çdo lloj forme të diskriminimit ndaj grave me qëllim të ndërtimit të shoqërisë me mundësi të barabarta, në tërësi përputhet me vlerat në mbrojtje dhe në Armatë. „Memorandumi do të jetë bazë për bashkëpunim edhe më të ngushtë. Çështjet e ndishme gjinore janë jashtëzakonisht të rëndësishme. Do të përpilojmë një plan të përbashkët aksional me aktivitete konkrete dhe me

dinamikë precize dhe jemi të bindur se sygjerimet tuaja dhe puna e përbashkët do të sjellin rezultate edhe më të mira”, tha ministria Petrovska. Petrovska mes tjerat theksoi se bashkëpunimi me sektorin joqeveritar, sidomos për çështjet të cilat janë prioritare dhe të rëndësishme për shoqërinë, është më se i mirëseardhur. Ministria është e hapur për të gjitha iniciativat të cilat do të dëshmojnë se edhe mbrojtja edhe Armata janë institucione në të cilat nuk ekziston diskriminim, dhe se perspektiva gjinore është e ngulitur thellë në vetëdijen e të gjithë të punësuarve dhe se kriteri i vetëm për avancim është profesionalizmi dhe përkushtimi i secilit të punësuar apo secilit pjesëtarë apo pjesëtare të Armatës. Kryetarja e Këshillit Kombëtarë për Barazi Gjinore, Todorovska u falenderua për gatishmërinë e ministres dhe Ministrisë së Mbrojtjes, për zhvillimin e iniciativave të reja e

të përbashkëta në fushën e barazisë gjinore dhe theksoi se kjo është rruga e duhur drejt një shoqërie plotësisht të barabartë, e liruar nga diskriminimi i çfardoshëm. Mbrojtja është bartëse e Planit Aksional Kombëtar për implementimin e Rezolutës 1325 – Gratë Paqë dhe Siguria, gjë që tregon se kjo çështje është në kulmin e prioriteteve të Ministrisë së Mbrojtjes. Ministria në nivel institucional, është lidere në implementimin e politikave dhe praktikave të barazisë gjinore, ndërsa perspektiva gjinore është e integruar në dokumentet strategjike të mbrojtjes dhe Armatës.

Rikonstruime në Qendrën për Trajnim në Ujë

Ministria e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska vizitoi Qendrën Ushtarake për Trajnim në Ujë në Ohër, ku javën që vjen vazhdon rikonstruimi i platformës së vjetër prej druri, në pjesën të cilën përdoret për parkimin apo vendosjen e objekteve apo mjeteve lundruese, duke filluar kështu me ndërtimin e një muri mbështetës. Ministria theksoi se pas mbikqyrjes të gjendjes që u bë gjatë vitit të kaluar, është konstatuar se kjo pjesë është në gjendje shumë të vështirë dhe se përdorimi i mëtejshëm i kësaj pjese, mund t’a rrezikojë jetën e përdoruesve. Petrovska sqaroi se pas hapjes së prokurimit publik, dhe pas përzgjedhjes së kompanisë, për shkak të instruksioneve nga ana e organizatës

qytetare, se ekziston mundësia e cënimit edhe të mjedisit jetësor, rikonstruimi është ndalur dhe janë kërkuar mendime nga institucionet përkatëse dhe nga UNESCO.

Lu drejtuaam institucioneve përkatëse – Ministrisë së Mjedisit, Drejtorisë për Mbrojtjen e Trashëgimisë Kulturore dhe UNESCO-s dhe të gjithë pas mbikqyrjes që e realizuan në dokumentacionet përkatëse, konstatuan se nuk ka asnjë lloj rreziku ndaj mjedisit jetësor”, tha ministria. Petrovska më tej tha se aktivitetet e rikonstruimit nga ana e kompanisë së përzgjedhur, do të vazhdojnë nga dita e hënë, dhe në përputhje me marrëveshjen të njejtat do të vazhdojnë 45 ditë pune. Rikonstruimi i

platëformës gjatë së cilit do të përdoren materiale ekologjike, ka të bëjë me anën e majtë të kanalit Studenik edhe atë në një gjatësi prej 190 metrave, Rikonstruimi realizohet në bazë të projektit të njejtë, sipas të cilit është realizuar rikonstruimi edhe në anën e djathtë të kanalit.

Shënohet Dita e Qendrës së Forcave Rezerve

Sot në kazermën “Strasho Pinxhur” në Petrovec, u shënuar 11 marsi Dita e Qendrës së Forcave Rezerve (QFR), në kuadër të Komandës për Trajnim dhe Doktrina (KTD). Në këtë solemnitet morrën pjesë komandanti i KTD, koloneli Vasko Kokollanski, komandantë të njësive të Armatës dhe ish pjesëtarë të QFR. Në fjalën e tij, komandanti i njësisë Qiro Kallkov, theksoi se e ardhmja e mbrojtjes tonë qëndron në ndërtimin e një force të vogël, ndërvepruese por shumë efektive, e aftë të ballafaqohet me sfidat e kohës së

re, ndërsa vëmendja e qendrës do të jetë e orientuar në drejtim të procesit të realizimit të detyrave dhe obligimeve të ndërmarra. Komandanti i KTD, koloneli

Vasko Kokollanski në fjalën e tij, së pari i uroi pjeëtarët për rezultatet e arritura në procesin e transformimit, njëherit ai pjesëtarëve u dëshiroi shëndet të plotë dhe suksese gjatë punës së mëtejshme. Me rastin e ditës së njësive, u ndanë masa simulative për pjesëtarë të njësive për arritje dhe rezultate positive në punë dhe u lexuan urime me rastin e ditës së njësive. Njëmbëdhjetë marsi është caktuar si Ditë e Qendrës së Forcave Rezerve të Armatës, si datë ku shënohet marrja e karullës së parë “Ramna Niva” në Kriva Pallankë.

Luftë pa fund

Është e qartë se fushata ushtarake e Izraelit në Gaza do të vazhdojë derisa të eliminohen aftësitë ushtarake të Hamasit. Është e vështirë të parashikohet se sa do të zgjasë kjo luftë, por duke pasur parasysh situatën në terren, ka të ngjarë të marrë më shumë kohë. Për shkak të kësaj, është e vështirë të parashikohen hapat e ardhshëm që do të ndërmerren pasi forcat izraelite të largohen nga Gaza. Izraeli nuk ka asnjë qëllim apo aftësi të qëndrojë në Gaza pas përfundimit të fushatës ushtarake. Për një numër shtetesh arabe, Hamasi përfaqëson një kërcënim dhe një faktor destabilizues, megjithatë, deri më tani, asnjë prej tyre nuk e ka mbështetur fushatën ushtarake të Izraelit. Prandaj, mundësia që një forcë ndërkombëtare, me një mandat të caktuar nën kujdesin e OKB-së, mund të mundësojë rivendosjen e qeverisë dhe administratës civile në Gaza. Izraeli duhet të ofrojë një zgjidhje me dy shtete, e cila është e vetmja zgjidhje e qëndrueshme politikisht që mund të ofrojë stabilitet dhe bashkëpunim midis izraelitëve dhe palestinezëve dhe

Lufta në mes të Izraelit dhe Hamasit, pavarësisht një armëpushimi të shkurtër, nuk do të përfundojë së shpejti dhe bisedimet e paqes si dhe shpresa për një marrëveshje për statusin përfundimtar të Gazës duken më larg se kurrë më parë. Megjithatë, shkëmbimi i suksesshëm i pengjeve, i ndërmjetësuar dhe i ndihmuar nga Katari, Egjipti dhe Shtetet e Bashkuara, tregon se ka ende hapësirë për të vepruar diplomacia edhe në kushtet e luftës brutale

bashkëpunim midis Izraelit dhe shteteve të moderuara arabe në kuadër të nismës së paqes të Ligës Arabe. Vlen të theksohet se qeveria izraelite aktualisht nuk është e gatshme të bëjë një lëvizje të tillë. Lufta do të vazhdojë në periudhën e ardhshme ndërsa Izraeli përpiqet të degradojë aftësitë ushtarake të Hamasit dhe të vazhdojë me një plan të dukshëm për të çuar palestinezët në enklavat më të vogla në jug. Ky do të përbënte një aneksim që është më i gjerë se ai i mëparshmi dhe i shtrirë rreth kufirit tokësor të Gazës me Izraelin dhe zonën e tij detare. Megjithatë, normalizimi i marrëdhënieve midis Izraelit dhe qeverive arabe do të bëhet më i vështirë nga

shkatërrimi dhe vdekjet e shkaktuara nga bombardimet e Izraelit, bllokada e furnizimeve të qëndrueshme në Gaza dhe zhvendosja e përhershme e palestinezëve. Pa formimin e një organi për të qeverisur Gazën, bashkimi i asaj që ka mbetur nga Gaza nuk është i mundur. Aktualisht, asnjë nga palët në konflikt nuk është në disponim për të ndryshuar kursin e veprimit. Prandaj, duhet të merren masa kolektive të qëndrueshme dhe të koordinuara nga bashkësia ndërkombëtare. Këshilli i Sigurimit i OKB-së, brenda kompetencave të tij, duhet të marrë një vendim për ruajtjen dhe mbrojtjen e paqes dhe sigurisë ndërkombëtare dhe në drejtim të rezolu-

tave të Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së dhe Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë. Zbatimi i Rezolutës 2334 të KS të OKB-së nga komuniteti ndërkombëtar mund të përshpejtojë përpjekjet ndërkombëtare dhe rajonale që synojnë përfundimin e konfliktit dhe realizimin e një zgjidhjeje politike të bazuar në legjitimitetin ndërkombëtar. Ky skenar do të marrë shumë vite për t'u realizuar, por mund të jetë e vetmja mënyrë për të ndryshuar dinamikën e konfliktit midis Izraelit dhe Hamasit. Bombardimet që synojnë gjetjen dhe shkatërrimin e tuneleve të Hamasit, strehëve dhe depove të armëve kanë një efekt të tmerrshëm të civilët. Izraeli ka një qëllim dhe premtion të shkatërrorë Hamasin. Kjo e vendos Izraelin në pozicionin e një pranije afatgjatë në Gaza, derisa të merret me luftëtarin e fundit të Hamasit ose përndryshe duhet të tërhiqet nga objektivi i tij i deklaruar dhe të jetë pala e mundur në konflikt.

A po shndërrohet dalëngadalë konflikti në Gaza një luftë pa synim politik? A ka nevojë Izraeli për një strategji alternative? Ndoshta qëllimi më real është të degradojë aftësitë ushtarake të Hamasit në Gaza. Në horizont mund të jetë fundi i ofensivës së madhe izraelite që do të lërë pas mijëra viktima, persona të zhvendosur, të pastrehë, civilë të plagosur që do të jetojnë në çrregullim dhe kaos, një territor pa qeveri. Kjo mungesë shprese do të jetë motivi për ri-regjistrimin në të gjitha format e mundshme të dhunshme të rezistencës. Në periudhën që vijon, pra pas ndërprerjes së armiqësive, bashkësia ndërkombëtare do të duhet të zhvillojë një proces me afat kohor për menaxhimin e krizës humanitare në situatën e pasluftës. Dikush duhet të jetë përgjegjës për sigurinë, stabilizimin, rindërtimin dhe menaxhimin e përkohshëm. Do të jetë gjithashtu e nevojshme të zhvillohet një

proces politik që do të sigurojë në një afat të gjatë përfundimin e armiqësive dhe një mundësi për popullin palestinez të hartojë të ardhmen e tij. Megjithatë, aktualisht koalicioni qeverisës izraelit është ende në tronditje dhe nën presion nga sulmet e Hamasit më 7 tetor 2023 dhe është i fiksuar me forcimin e kontrollit të tij mbi territoret palestineze. Nga ana tjetër, palestinezët në Gaza janë të tronditur nga reagimi izraelit ndaj sulmeve të Hamasit dhe nuk mund të përqendrohen në asgjë, përveç mbijetesës. Nga kjo rrjedh se barra do të bjerë mbi komunitetin ndërkombëtar dhe demokracitë perëndimore. Ata do të duhet të ndalojnë Izraelin dhe Hamasin, të krijojnë kushte për negociatat e ardhshme që do të zvogëlojnë dallimet midis pozicioneve të palëve në konflikt, deri në pikën ku do të jetë e mundur të arrihen zgjidhje të pranueshme. Në këtë pikë, duket e pamundur të gjendet një zgjidhje që do të garantojë sigurinë e Izraelit dhe do të parandalojë rivendosjen e fuqisë ushtarake të Hamasit në Gaza. Dhe aktorët rajonalë si Egjipti nuk

do të merrnin përgjegjësi dhe çështja e besimit në një mision të OKB-së është e diskutueshme për të dyja palët. Sa i përket përfundimit të kësaj lufte, Izraeli pritet të luajë një rol qendror në përfundimin e këtij episodi të konfliktit. Izraeli nuk do të ishte në gjendje të qëndronte në Gaza, por do të përdorte të gjitha mjetet e disponueshme për të ndërhyrë nga jashtë dhe për të parandaluar rigjallërimin e Hamasit. Ndoshta në vitet e kaluara, Autoriteti Palestinez nuk duhet të kishte hedhur poshtë çdo mundësi të ofruar për të krijuar një shtet palestinez. Udhëheqësit palestinezë nuk do të bëjnë përparim nëse nuk formojnë një qeveri kompetente, e cila është një parakusht bazë për përmirësimin e jetës dhe marrëdhënieve izraelito-palstineze. Në vitet e kaluara ka pasur premtime të vazhdueshme për rindërtimin dhe rindërtimin e Gazës, por këto premtime nuk janë realizuar. Gaza mund të ketë sukses nëse integrohet ekonomisht dhe politikisht me Brengun Perëndimor. Megjithatë, një pjesë e dështimit qëndron edhe në ndarjen

midis Fatahut dhe Hamasit, dhe palestinezët kanë humbur besimin në aftësinë e udhëheqësve të tyre për të ofruar liri, dinjitet dhe barazi.

Qeveria palestineze do të kishte legjitimitet të sigurt nëse do të mbështetej nga një proces paqeje i ndërmjetësuar ndërkombëtarisht, në të cilin palestinezët mund të besonin. Këshilli i Sigurimit i OKB-së duhet të bëjë presion për një armëpushim të përhershëm dhe madje vendosjen e një misioni ndërkombëtar për të ndërtuar paqen dhe për të stabilizuar situatën në terren. Cili do të jetë rezultati i konfliktit varet kryesisht nga kush do të jetë fituesi. Izraeli ka fuqinë për të fituar ushtarakisht, por Hamasi ka mësuar t'i kthejë pikat e forta të Izraelit në dobësi dhe t'i kthejë dobësitë e tij, si shpërfillja e plotë e jetës së popullatës së tij civile, në presion diplomatik mbi Izraelin. Strategjia e Hamasit bazohet në martirizimin e popullit të Gazës në mënyrë që aleatët e Izraelit ta detyrojnë atë t'i japë fund luftës ndërsa udhëheqja e Hamasit është ende e paprekur. Nëse kjo ndodh, Hamasi do të konsiderohet se ka fituar një fitore të madhe. Kjo do të inkurajojë gjithashtu grupe të tjera militante islamike që të bëjnë luftë kundër Izraelit, duke çuar në konflikte më të mëdha dhe më shkatërruese. Megjithatë, nëse Izraeli arrin të mposhtë Hamasin, nuk do të lejohet askënd tjetër të ruajë sigurinë në Gaza. Normat juridike ndërkombëtare padyshim që nuk kanë një ndikim të madh në rrjedhën e konfliktit, dhe dëshmi për këtë është numri i madh i viktimave civile. Forcat izraelite do të mbeten të pranishme në Rripin e Gazës në të ardhmen dhe demokracitë perëndimore duhet të ndërmarrin urgjentisht hapa seriozë për t'i dhënë fund gjakderdhjes. Është e qartë se palestinezët thjesht nuk pranojnë të jetojnë nën një sistem shtërngues dhe të dhunshëm të sundimit ushtarak, dhe është e qartë se nuk funksionon dhe nuk do të funksionojë në

të ardhmen. Me kusht që forcat izraelite të sigurojnë të arrijnë qëllimin e tyre për të shkatërruar Hamasin, ata ende do të duhet të ndërmarrin operacione kundër kryengritjes për të nënshtruar mbetjet e organizatave të tjera militante palestineze. Megjithatë, qeveria izraelite nuk do të jetë në gjendje të qëndrojë në Rripin e Gazës për një kohë të pacaktuar dhe të ruajë sigurinë, kështu që do të nevojiten partnerë të gatshëm për të marrë përgjegjësinë për sigurinë në Rripin e Gazës. Bota do të ndihmojë në ofrimin e mbështetjes humanitare për popullin palestinez, por ndihma më serioze për rindërtimin nuk do të vijë pa përparim në një marrëveshje paqeje izraelito-palistineze, e cila do të kërkojë që Izraeli të pajtohet me krijimin e një shteti palestinez dhe popullit palestinez, dhe do të duhet të bien dakord për ekzistencën e Izraelit dhe të heqin dorë nga e drejta e kthimit të refugjatëve palestinezë në shtetëpitë e tyre të para vitit 1948. Qeverisë izraelite do t'i duhet një partner në anën palestineze, një partner që do të pranojë të arrijë paqen mes dy popujve, një partner që do të jetë i gatshëm të negociojë një marrëveshje përfundimtare paqeje të bazuar në një zgjidhje me dy shtete. Shanset që qeveria izraelite të miratojë një plan të tillë janë të pakta, por çdo opsion tjetër vetëm do të vonojë fillimin e ardhshëm të armiqësisë. Duke shkatërruar Hamasin, operacionet ushtarake në Gaza mund të krijojnë kushtet për një zgjidhje paqeje, por vetëm nëse kjo zgjidhje u siguron palestinezëve sovranitet politik dhe shpresë për një të ardhme më të ndritshme.

Pas përfundimit të konfliktit, Rripin e Gazës do t'i duhet shumë kohë për t'u shëruar nga shkatërrimi shkatërrues. Qeverisja e Gazës do të jetë e vështirë dhe do të varet nga organizatat ndërkombëtare humanitare të OKB-së. Skenari i kthimit të palestinezëve në shtetëpitë e tyre të shkatërruara, sipas shembullit të vitit 2019, do të ndodhë

përsëri me siguri, dhe ndryshimet në politikën izraelite nuk do të ndodhin pa presion të jashtëm. Palestinezët duhet të bashkohen dhe të përfaqësojnë në mënyrë autentike vullnetin e popullit të tyre, pasi autoritetet e mëparshme nuk kanë arritur ta bëjnë këtë. Ide të reja dhe një arkitekturë e re e sigurisë ndërkombëtare janë të nevojshme. Pavarësisht se sa e ndarë dhe e ndërlikuar është bota arabe, ajo ende ka ndikimin e saj. Këtu përfshihet edhe BRICS dhe Liga Arabe dhe vendet e Organizatës së Bashkëpunimit Islamik formuan një grup për të monitoruar dhe zgjidhur krizën. Ata tashmë janë takuar me krerët e pesë anëtarëve të përhershëm të Këshillit të Sigurimit të OKB-së, gjë që tregon ndryshime pozitive. Skena politike dhe publike izraelite duhet të kuptojë se vendimet për të ndryshuar qëndrimin ndaj çështjes palestineze nuk mund të shtyhen pafundësisht. Edhe aktorë të tjerë ndërkombëtarë, përveç SHBA-së dhe shteteve arabe, si Afrika e Jugut, Indonezia dhe Kina, do të duhet të luajnë një rol serioz. Numri i të vdekurve në konfliktin në Gaza po i afrohet 30,000 dhe 70,000 njerëz janë plagosur. Sulmet e 7 tetorit ndaj Izraelit janë një gjë e tmerrshme, por ajo që nevojitet tani është dërgimi i ndihmës në Gaza, lirimi i pakushtëzuar i të gjithë pengjeve dhe palët në konflikt që të respektojnë detyrimet e tyre sipas ligjit ndërkombëtar humanitar. Udhëheqja politike globale duhet të përdorë ndikimin dhe fuqinë e tyre për të ndihmuar në përfundimin e kësaj lufte dhe për të parandaluar gjakderdhjen e mëtejshme. Fakti është se nga të dyja palët, para fillimit të konfliktit, nuk kishte asnjë përpjekje serioze për të gjetur një rrugë të qartë për një zgjidhje afatgjatë. Pas sulmeve të Hamasit, konflikti u përshkallëzua. Qeveria izraelite nuk kërkoi paqe të vërtetë apo një mënyrë më të pranueshme për integrimin e palestinezëve në një shoqëri më të qëndrueshme izraelite. Hamasi ka filluar një luftë që nuk mund ta fitojë dhe po e bën atë në kurriz të të gjithë popullit palestinez, dhe Izraeli deri më tani është përgjigjur në një mënyrë që lufta herë pas here mund të ndalet, por ajo nuk do të përfundojë së shpejti. Ndoshta pyetja më urgjente tani nuk është se si do të përfundojë kjo luftë, por pse nuk ka asnjë perspektivë që ajo të përfundojë. Përshkallëzimi i përplasjeve po vazhdon përgjithmonë dhe këto përplasje nuk mund të përfaqësojnë strategjinë e askujt, por mund të çojnë vetëm në një fatkeqësi më të madhe. Konflikti palestinez-izraelit është aktualisht një krizë globale, e cila kërkon hapa të guximshëm dhe ndryshime në arkitekturën globale të sigurisë.

Dr. Nenad Taneski

Komitetet dhe trupat punuese në NATO

NATO ka krijuar një rrjet të gjerë komitetesh që mbulojnë tema të ndryshme, duke filluar nga temat politike dhe ushtarake, e deri te çështjet teknike apo operacionale. Parimi i vendimmarrjes me konsensus zbatohet në çdo nivel të strukturës, nga organi më i lartë vendimmarrës politik deri te grupi më i vogël i punës. Nuk ka votim me shumicë apo vendimmarrje. Të gjitha vendet anëtare janë të përfaqësuara në të gjitha nivelet e strukturës së komitetit, me përfaqësuesit e tyre që janë ekspertë në fushën e tyre të pjesëmarrjes. Përfaqësuesi më i lartë i një kombi është ambasadori ose përfaqësuesi i përhershëm i cili mbështetet nga një delegacion kombëtar, i përbërë nga këshilltarë civilë dhe ushtarakë, të cilët janë përfaqësues zyrtarë dhe përfaqësojnë vendin e tyre në komitete të ndryshme të NATO-s. Anëtarët e delegacioneve të përhershme të kombeve në selinë e NATO-s në Bruksel, Belgjikë, përkatësisht ekspertë kombëtarë nga vendet aleate dhe partnere marrin pjesë në takimet e komiteteve që mbahen me personel nga Shtabi Ndërkombëtar dhe Shtabi Ushtarak Ndërkombëtar, dhe përfaqësues të komandave

Komitetet e NATO-s janë një pjesë e domosdoshme e procesit të vendimmarrjes për Aleancën. Komitetet e NATO-s sigurojnë një kornizë brenda së cilës vendet anëtare mund të shkëmbejnë informacion mbi tema të ndryshme, të konsultohen me njëri-tjetrin dhe të marrin vendime me konsensus dhe marrëveshje reciproke në interes të kombeve. Në këtë dhe në disa artikuj të ardhshëm do të prezantohen të gjitha komitetet, duke filluar nga komitetet kryesore të NATO-s: Këshilli i Atlantikut të Veriut, Grupi i Planifikimit Bërthamor dhe Komiteti Ushtarak

strategjike të NATO-s. Delegacionet e përhershme të kombeve janë të vendosura në të njëjtën ndërtesë me selinë e NATO-s, kështu që atyre u mundësohet të mbajnë kontakte të ndërsjella formale dhe joformale, kontakte me stafin ndërkombëtar të NATO-s, si dhe me përfaqësuesit e vendeve partnere, në mënyrë të lehtë dhe pa shtyrje. Disa nga komitetet janë formuar që nga fillimi i themelimit dhe zhvillimit të organizatës dhe kanë luajtur një rol të madh në marrjen e vendimeve gjatë disa dekadave. Të tjerat, nga ana tjetër, u formuan së fundmi, në kuadrin e riorganizimit të

brendshëm dhe të jashtëm të Aleancës, pas përfundimit të Luftës së Ftohtë dhe me ndryshimet në mjedisin e sigurisë në Evropë. Struktura e komiteteve të NATO-s po rishikohet dhe riorganizohet për ta bërë atë më efikase, më të përgjegjshme dhe të rëndësishme për ngjarjet aktuale dhe prioritetet e NATO-s. Kjo përfshin eliminimin e komiteteve të vjetruara dhe krijimin e organeve të reja. Që nga krijimi i saj në vitin 1949, Aleanca ka pësuar tre rishikime të mëdha të komiteteve. I pari u zhvillua në vitin 1990, pas përfundimit të Luftës së Ftohtë, i dyti në 2002 pas sulmeve

terroriste të 11 shtatorit 2001, dhe rishturimi i fundit filloi në qershor 2010, si pjesë e një përpjekjeje më të gjerë reformash që preku të gjitha strukturat të Aleancës - struktura e komandës ushtarake dhe organizatat dhe agjencitë e saj.

Në këtë dhe në disa artikuj të ardhshëm do të prezantohen të gjitha komitetet, duke filluar nga komitetet kryesore të NATO-s: Këshilli i Atlantikut të Veriut, Grupi i Planifikimit Bërthamor dhe Komiteti Ushtarak. Me përjashtim të Këshillit të Atlantikut të Veriut, komitetet u krijuan gradualisht pas nënshkrimit të Traktatit të Uashingtonit më 4 prill 1949. Si pjesë e procesit të reformës së NATO-s, i cili filloi në qershor 2010 dhe i cili u fokusua në strukturën komanduese të NATO-s dhe agjencitë e NATO-s, u rishikuan gjithashtu komitetet e NATO-s (këto janë komitetet e mëposhtme shkurtimisht: Deputies Committee, Political Committee, Defence Policy and Planning Committee, Integrated Air and Missile Defence Policy Committee, Aviation Committee, Conference of National Armaments Directors, C3 Board, Operations Policy Committee, Partnerships and Cooperative Security Committee, Military Intelligence Committee, Council Operations and Exercises Committee, Security Committee, Civilian Intelligence Committee, Committee on Proliferation, High Level Task Force on Conventional Arms Control, Verification Coordinating Committee, Cyber Defence Committee, Committee for Standardization, Logistics Committee, Resource Policy and Planning Board, Resilience Committee, Committee on Public Diplomacy dhe Archives Committee). Komitetet i raportojnë Këshillit të Atlantikut të Veriut dhe disa prej tyre mbështeten nga grupet e punës. Përveç kësaj, ekzistojnë forma

të tjera bashkëpunimi, partneriteti dhe dialogu (borde, agjenci, organizata), të cilat mbështesin marrëdhëniet ndërmjet NATO-s dhe vendeve të tjera partnere të Aleancës.

Trupat kryesore vendimarrëse të NATO-s

Këshilli i Atlantikut të Veriut (North Atlantic Council – NAC) është organi kryesor politik vendimarrës brenda NATO-s dhe i vetmi komitet që u krijua me traktatin themelues të Aleancës. Sipas nenit 9, Këshilli ka autoritetin të krijojë organe ndihmëse, të cilat mund të jenë të nevojshme për qëllimet e Aleancës, d.m.th. për zbatimin e dispozitave të Marrëveshjes së Uashingtonit. Ndër vite, Këshilli i Atlantikut të Veriut ka krijuar një rrjet komitetesh për të lehtësuar punën e Aleancës në temat e agjendës së saj, me qëllim marrjen e vendimeve korrekte dhe në kohë, në mënyrë që ata të përballen me të gjitha sfidat. Komiteti i Planifikimit të Mbrojtjes, i cili ishte gjithashtu një nga organet më të larta vendimarrëse të NATO-s, u shpërbë sipas Reformës së Komitetit të qershorit 2010 dhe funksionet e tij u morën nga Këshilli i Atlantikut të Veriut. Në të njëjtën kohë, Këshilli është organi kryesor në NATO për marrjen e vendimeve politike, me të drejtë të barabartë për të gjitha kombet për të shprehur pikëpamjet e tyre dhe për të marrë pjesë në vendimarrje me konsensus. Vendimet janë marrë njëzëri dhe me pëlqim të ndërsjellë. Nuk ka asnjë votë apo vendim të shumicës. Kjo do të thotë se vendimet politike të Këshillit të Atlantikut të Veriut mbështeten dhe pasqyrojnë vullnetin kolektiv të të gjitha shteteve sovraane që janë anëtare të Aleancës. Këshilli i Atlantikut të Veriut mbledhet më shpesh dhe mbulon një

gamë më të gjerë përgjegjësisë. Quket Këshilli për shkak të ekzistencës së disa organeve ndihmëse nën juridiksionin e tij. Në Këshillin e Atlantikut të Veriut, të gjitha vendet anëtare të NATO-s kanë vendin e tyre në Këshill. Këshilli mund të mbledhet në nivel të përfaqësuesve të përhershëm (ose ambasadorëve), në nivel të ministrave të punëve të jashtme dhe mbrojtjes, gjegjësisht në nivel të krerëve të qeverive dhe të shteteve. Këshilli kryesohet nga Sekretari i Përgjithshëm, dhe në mungesë të tij nga Zëvendës Sekretari i Përgjithshëm. Ambasadorët ulen në tryezë sipas marrëveshjes, e cila është në përputhje me emrin e vendit dhe sipas alfabetit anglez. E njëjta procedurë ndiqet edhe në strukturën e NATO-s, në raport me komitetet. Puna e Këshillit përgatitet nga komisionet vartëse dhe organet e tjera me përgjegjësi për fusha të veçanta të veprimtarisë. Në përgjithësi, i gjithë stafi i stafit mbështet punën e Këshillit, drejtpërdrejt ose tërthorazi, dhe ndihmon në zbatimin e vendimeve të Këshillit të Atlantikut të Veriut. Grupi i Planifikimit Bërthamor (Nuclear Planning Group - NPG) vepron si organ i nivelit të lartë për çështjet bërthamore në Aleancë dhe diskuton çështje specifike që lidhen me politikën bërthamore dhe forcat bërthamore. Politika bërthamore e NATO-s është nën vëzhgim të vazhdueshëm dhe ajo ndryshon dhe përshtatet me zhvillimet e reja. Ministrat e Mbrojtjes nga të gjitha vendet anëtare (përveç Francës) takohen në intervale të rregullta në Grupin e Planifikimit Bërthamor ku diskutojnë çështje specifike që lidhen me aktivitetet bërthamore, armatimet, modernizimin dhe sfidat aktuale. Franca është një nga tre anëtarët e NATO-s që zotërojnë armë bërthamore dhe është një pjesë kyçe e parandalimit ushtarako-politik të kundërshtarit. Vendimi për t'u tërhequr nga strukturat komanduese të NATO-s u mor nga Franca pasi u shndërrua në fuqi bërthamore dhe nuk donte të ishte në një pozicion ku potenciali i saj bërthamor do të përdorej dhe që këtë ta vendoste dikush tjetër. Franca është kthyer në strukturat komanduese të NATO-s dhe aftësia bërthamore mbetet nën komandën e saj kombëtare. Diskutimet në grup mbulojnë një gamë të gjerë çështjesh të politikës bërthamore, duke përfshirë sigurinë dhe stabilitetin e armëve bërthamore, sistemet e komunikimit dhe informacionit, si dhe çështjet e vendosjes. Gjithashtu mbulohen çështjet që janë me interes të përbashkët, domethënë për kontrollin e armëve bërthamore. Vendimet merren me konsensus dhe grupi kryesohet nga Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s.

Dragan Pavlovski

Integrimi i barazisë gjinore në Parlamentin European

Dokumenti i prodhuar nga organizata “Gender Five Plus” synon të vendosë çështjet gjinore si synim parësor të debatit zgjedhor dhe të mundësojë qëndrueshmëri. Gjithashtu, me këtë dokument “Gender Five Plus” synon të kontribuojë për një Parlament Evropian më të drejtë, më të larmishëm dhe më përfaqësues, si dhe ta bëjë Bashkimin Evropian edhe më të fortë dhe më gjithëpërfshirës. Por pavarësisht punës pioniere të Parlamentit Evropian në promovimin e barazisë gjinore dhe integritit gjinor, ky dokument tregon se situata aktuale ka rezultate të kufizuara në të dyja fushat. Vetë dokumenti thekson se, pavarësisht një angazhimi të fortë për zbatimin e integritit gjinor dhe sigurimin e barazisë, normat e forta patriarkale informale ende e pengojnë procesin. Prandaj, njohja e nevojës për të përfshirë burrat dhe të rinjtë në debatet gjinore është një hap kyç. Dokumenti bën gjithashtu një lidhje të

Ky artikull është një përmbledhje e shkurtër e një dokumenti të prodhuar nga “Gender Five Plus” (G5+), një organizatë e pavarur e vetëfinancuar e dedikuar për integrimin evropian dhe një të ardhme të ndërtuar mbi barazinë gjinore, respektimin e të drejtave të njeriut dhe qëndrueshmërinë. Ky tekst ofron një vlerësim gjithëpërfshirës të barazisë gjinore dhe integritit gjinor në Parlamentin Evropian dhe i vendos në mënyrë strategjike këto gjetje në kontekstin e zgjedhjeve të vitit 2024

drejtpërdrejtë midis këtyre gjetjeve dhe zgjedhjeve të ardhshme, duke vënë në dukje se analoge me situatën aktuale, e djathta ekstreme ka të ngjarë të fitojë ndikim në Parlamentin Evropian. Për më tepër, lidhjet e ngushta midis lëvizjeve maskuliniste dhe antifeministe dhe grupeve të së djathtës ekstreme, prania e shtuar e deputetëve që promovojnë këto ide mund të intensifikojnë reagimin kundër të drejtave të grave, duke kërcënuar kështu si barazinë gjinore ashtu edhe integritimin. Kjo është arsyeja pse punimi thekson se zgjidhja e këtyre

sfidave është jo vetëm thelbësore, por kërkon zgjidhje urgjente. Në thelb, ky punim nuk është vetëm një vlerësim. Është një thirrje dinamike për veprim. Megjithatë, ky tekst ofron udhëzime praktike për palët kryesore të interesuara, duke përfshirë edhe për: Vendimmarrësit e BE-së, shtetet anëtare, mediat dhe partitë politike, si të trajtohen këto mangësi, duke përfshirë rekomandimet që janë përshtatur me kontekstin zgjedhor, duke tërhequr vëmendjen në mundësinë që Parlamenti Evropian të shtyjë për një koordinim

më të madh ndërmjet institucioneve të BE-së në terren. të barazisë gjinore përmes propozimit të saj për rishikimin e marrëveshjeve ndërkombëtare. Është shumë e rëndësishme të theksohet se me ndryshimin e vazhdueshëm të politikës evropiane, Parlamenti Evropian (PE) ndodhet në një moment shumë domethënës, sepse po përballlet me disa sfida që u shfaqën veçanërisht në Dhomën Legjislative në periudhën e viteve 2019-2024. Kjo periudhë është shënuar me të vërtetë nga ngjarje të mëdha, duke përfshirë krizën globale shëndetësore të shkaktuar nga pandemia COVID-19 dhe tensionet gjeopolitike të krijuara nga pushtimi rus i Ukrainës. Më pas del në pah diskursi për zgjerimin e Bashkimit Evropian, i forcuar nga ngjarjet në Ukrainë. Në të njëjtën kohë, Konferenca për të Ardhmen e Evropës (CoFoE) po rikthen në tryezë çështjen e reformimit të marrëveshjeve ndërkombëtare, e cila lidhet ngushtë me çështjen e zgjerimit. Për më tepër, mandati legjislativ 2019 – 2024, i karakterizuar nga përkushtimi i Ursula Vender Leyen për Unionin e Barazisë dhe bashkëpunimi me një Parlament që kurrë më parë nuk ka pasur kaq shumë deputete femra, dëshmon për përparimin e nismave të gjata të ndenjura gjinore, duke përfshirë Direktivën e cila në origjinal titullohet "Gratë në Bord" dhe ratifikimi i Konventës së Stambollit nga BE. Në këtë mënyrë, shtetet anëtare të Bashkimit Evropian po përballen me ndikimin në rritje të lëvizjeve të ekstremit të djathtë.

Në lidhje me rritjen e diskurseve të së djathtës ekstreme, ka një reagim në rritje kundër të drejtave të grave në të gjithë kontinentin. Termi "kundërpërgjigje" shpesh i referohet rezultateve të strategjive të lëvizjeve antifeministe që synojnë minimin e progresit në të drejtat e grave. Ky fenomen nuk është unik për Evropën, por po merr një vull të konsiderueshëm me kundërshtimin në rritje ndaj të drejtave të grave dhe LGBTQ+ në Poloni dhe Hungari, të cilat kohët e fundit kanë qenë shembuj të të drejtave të grave. Në këtë kontekst problematik, zgjedhjet për Parlamentin Evropian, të planifikuara për t'u zhvilluar midis 6 dhe 9 qershor 2024, janë një moment vendimtar për Bashkimin Evropian (BE). Prandaj, si një organizatë evropiane dhe feministe think-tank, "Gender Five Plus" (G5+) synon të sjellë një perspektivë gjinore në politikën evropiane. Kjo përfshin një fokus të veçantë në ngjarjet kryesore si zgjedhjet e Parlamentit Evropian, i cili tregohet në dokumentin e tyre të politikës 2019 të titulluar "Zgjedhjet e Parlamentit Evropian 2019: Për barazinë

e demokracisë në Evropë". Publikimi i dokumenteve të politikave është një pjesë thelbësore e përpjekjeve të "Gender Five Plus" për të ndikuar tek palët e interesuara për të promovuar barazi më të madhe gjinore në BE. Në përputhje me këtë mision të vazhdueshëm, Gender Five Plus ka kënaqësinë të prezantojë këtë punim dhe këtë temë, e cila ofron një perspektivë feministe për zgjedhjet e ardhshme të vitit 2024.

Ky dokument ofron një vlerësim gjithëpërfshirës të gjendjes së barazisë gjinore dhe integritimit gjinor në Parlamentin Evropian, dhe qëllimi i tij kryesor është të ushqehet me diskutimin e vazhdueshëm rreth zgjedhjeve të 2024, për të siguruar që çështjet gjinore të mbeten qendrore në debatin zgjedhor. Punimi/dokumenti i sheh zgjedhjet e

ardhshme si një mundësi strategjike për të forcuar rolin e Parlamentit Evropian dhe si një anë feministe, prandaj paraqet edhe një sërë rekomandimesh për të ndërmarrë hapa për adresimin e mangësive të evidentuara në vlerësimet që duhen marrë. këtë kontekst elektoral. Analiza e paraqitur në këtë punim bazohet në kërkime, rishikim të literaturës dhe intervista cilësore. Janë kryer 15 intervista (ballë për ballë) dhe intervista online me një gamë të gjerë palësh të interesuara, duke përfshirë anëtarë të Parlamentit Evropian (PE) dhe staf nga grupe të ndryshme politike, stafi i PE, anëtarë të Këshillit të Komunave dhe Rajoneve Evropiane (CEMR), akademikë dhe përfaqësues të organizatave të shoqërisë civile. Punimi është i strukturuar në tre pjesë të ndryshme.

Pjesa e parë: Pjesa e parë shqyrton gjendjen e barazisë gjinore në Parlament, duke theksuar barrierat aktuale me të cilat përballen gratë në politikën evropiane dhe ndikimin e mundshëm të një reagimi kundër të drejtave të grave në ato barrierë në prag të zgjedhjeve të 2024.

Pjesa e dytë: Pjesa e dytë fokusohet në gjendjen e integritit gjinor në Parlamentin Evropian, duke e përshkruar atë si një kuadër të pafinancuar, por të mirë-krijuar për integrimin gjinor dhe rolin kyç në zhvillim të komiteteve dhe grupeve politike si kujdestarë të zbatimit të tij në zgjedhjet e ardhshme

Pjesa e tretë: Seksioni i tretë ofron një sërë rekomandimesh se si të forcohet Parlamenti si një aktor feminist dhe eksploron rolin e tij potencialisht në rritje në promovimin e sinergjisë feministe përmes institucioneve të Bashkimit Evropian.

Megjithëse Parlamenti Evropian është një pionier në promovimin e barazisë gjinore dhe integrimin e aspekteve gjinore, ky dokument zbulon disa rezultate të kufizuara në të dyja fushat. Nga njëra anë, megjithëse përqindja e eurodeputetëve është 39.1%, lind një paradoks kur shikohen pozicionet drejtuese, sepse ato nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht këtë progres.

Gjithashtu, gratë përballen me barrierë të forta për të hyrë në politikën evropiane. Nga ana tjetër, zbatimi i integritit gjinor përballat me probleme të mëdha: ka vërtet një grup aktorësh të themeluar mirë, por aktivitetet e tyre kërkojnë më shumë burime njerëzore dhe financiare për të realizuar potencialin e tyre të plotë dhe grupet dhe komitetet politike e mbajnë atë integrimin gjinor në PE, por normat dhe rregullat informale duket se pengojnë zbatimin e tij. Këto rezultate i atribuohen mangësive në strategjitë për arritjen dhe mirëmbajtjen e tyre. Një nga rezultatet kryesore të këtyre dy vlerësimeve është njohja e nevojës kritike për të përfshirë burrat dhe të rinjtë në bisedat rreth gjinisë. Qasja e Parlamentit Evropian, edhe pse në përputhje me tendencat mbizotëruese, e sheh barazinë gjinore ekskluzivisht si një "çështje të grave" dhe kështu lë mënjanë rolin që burrat mund të luajnë në krijimin e problemit dhe në zgjidhjen e problemit. Në mënyrë të ngjashme, pengesat kryesore për zbatimin e integritit gjinor në grupet dhe komitetet politike janë normat dhe rregullat patriarkale joformale, të cilat megjithatë janë shumë pak të diskutuara dhe për këtë arsye mbeten si pengesë. Ky punim bën një lidhje të drejtpërdrejtë midis këtyre gjetjeve dhe zgjedhjeve të ardhshme

dhe ndikimit të tyre të mundshëm. Duke pasur parasysh lidhjen e ngushtë midis lëvizjeve maskuliniste dhe antifeministe dhe grupeve të së djathtës ekstreme, prania në rritje e eurodeputetëve që mbështesin këto ide është identifikuar si një kërcënim serioz për përparimin e barazisë gjinore dhe zbatimin e integritit gjinor. Prandaj, adresimi i këtyre mangësive nuk është vetëm imperativ, por bëhet gjithnjë e më urgjent. Së fundi, duhet theksuar se dokumenti ofron udhëzime praktike për palët kryesore të interesuara, duke përfshirë vendimmarrësit e BE-së (me fokus në ato të Parlamentit Evropian), Shtetet Anëtare, median dhe partitë politike. Ky tekst ofron rekomandime për arritjen e njëkohshme të barazisë gjinore dhe integritit gjinor, pasi ato janë thellësisht të ndërthurura. Së fundi, vëmendje i kushtohet mundësisë së paraqitur nga

propozimi i Parlamentit Evropian për rishikimin e traktateve – për të avokuar për një koordinim më të madh ndërmjet institucioneve të BE-së për barazinë gjinore. Shkurtimeisht, ky dokument jo vetëm që pasqyron gjendjen aktuale të barazisë gjinore dhe integritit gjinor në Parlamentin Evropian, por gjithashtu përfaqëson një thirrje për veprim. Me këtë analizë gjithëpërfshirëse, "Gender Five Plus" synon të kontribuojë për një Parlament Evropian më të drejtë, më të larmishëm dhe përfaqësues, dhe në këtë mënyrë për një Bashkim Evropian më të fortë, e më gjithëpërfshirës.

Mr. Biljana Popovska
(më tepër shih në:

<https://genderfiveplus.org/european-parliament-elections-2024-putting-gender-equality-at-the-heart-of-the-european-decision-making-report-january-2024/>

Nën flamurin e OKB-së

Pas largimit të paqëruajtësve (1)

Pas përmbushjes së mandatit të "Helmetave Blu" dhe përfundimit të misionit paqëruajtës, duhet shtruar pyetja: Si është gjendja e vendit pas largimit të forcave paqëruajtëse? Pra, analizohet nëse zbatimi i misionit paqëruajtës të OKB-së ndikon në kapacitetin e vendit nikoqir për të kryer funksione shtetërore pas përfundimit të mandatit të paqëruajtësve.

Edhe pse shumë tregues që lidhen me kapacitetet shtetërore përmirësohen gjatë operacionit paqëruajtës, tërheqja e "Helmetave Blu" mund të ketë ndikime negative dhe pozitive në rindërtimin dhe shtetndërtimin, varësisht nga cili aspekt analizohet, nga periudha kohore dhe në varësi të vendi për të cilin janë kryer analizat. Për më tepër, për një tranzicion të mirëplanifikuar, duhet të merren parasysh të gjitha aktivitetet e palëve përkatëse të interesit dhe faktorët specifikë që ndikojnë në funksionimin e vazhdueshëm të qetë të qeverisë së vendit nikoqir.

Të gjitha planet e institucioneve përkatëse të OKB-së para përfundimit të misionit paqëruajtës janë të fokusuar në çështjet e sigurimit të një tranzicioni të suksesshëm të shoqërisë para përfundimit të operacionit paqëruajtës dhe largimit nga vendi nikoqir. Është jashtëzakonisht e rëndësishme të kuptohet se misionet paqëruajtëse janë në një gjendje të vazhdueshme tranzicioni, ato janë thelbësore për komunikimin dhe për menaxhimin me sukses të pritjeve dhe sfidave që vijnë përpara me fillimin e periudhës së tranzicionit

Tranzicioni i shoqërisë përfshin ndryshime të rëndësishme në operacionin, angazhimin dhe praninë e forcave të OKB-së në vendin nikoqir, të paktën në një operacion paqëruajtës, (për shembull, kur një operacion paqëruajtës zëvendësohet nga një operacion tjetër paqëruajtës ose kur përfundon një operacion paqëruajtës) dhe përgjegjësitë për funksionimin e aparatit shtetëror i transferohen një ekipi të OKB-së nga vendi nikoqir). Në fakt, të gjitha operacionet paqëruajtëse duhet të shihen si

një gjendje e përhershme e tranzicionit për vendin nikoqir. Megjithatë mund të duket disi kundërintuitive, është e nevojshme të fillohet planifikimi i tranzicionit në momentin që paqëruajtësit mbërrijnë në vendin nikoqir, është jashtëzakonisht e rëndësishme që kjo të ndodhë. Është pjesë integrale e strategjisë së misionit të paqes. Si rezultat, paqëruajtësit duhet të jenë të sigurt se kanë burimet dhe ekspertizën e gatshme për të planifikuar dhe zbatuar tranzicionin. Është jashtëzakonisht e rëndësishme që ky

planifikim të ketë një qasje të integruar ndërmjet pjesëmarrësve në misionin paqeruajtës në terren, planifikuesve në selinë e OKB-së, të cilët janë në koordinim të ngushtë me vendin nikoqir, shtetet anëtare të OKB-së, si dhe vendorët, organizatat kombëtare dhe rajonale. Është veçanërisht e rëndësishme të fillohet investimi në kapacitetet lokale dhe kombëtare sa më shpejt që të jetë e mundur, me marrjen eventuale të aktiviteteve kyçe nga qeveria e vendit nikoqir. Fatkeqësisht, kjo shpesh neglizhohet në fazat e hershme të një misioni, pasi vëmendja zakonisht i drejtohet çështjeve që lidhen me ngritjen e misionit, mjedisin e sigurisë dhe funksionimin e komponentit ushtarak dhe mbrojtjen e popullatës civile nga dhuna fizike. Çelësi i tranzicionit është marrja e padyshimtë e përgjegjësisë për menaxhimin e aparatit shtetëror nga qeveria dhe angazhimi i saj në të gjitha nivelet. Për të arritur këtë gatishmëri të aparatit shtetëror është e nevojshme që:

- operacioni i paqes duhet të planifikohet si hapi i vetëm në tranzicion.

Tranzicionet e planifikuara mirë priren të jenë më të suksesshme nëse arrihen përmes angazhimit, qoftë në OKB ose në një iniciativë rajonale;

- zhvillimi apo përpilimi i planeve dhe strategjive specifike për përfundimin e misionit të paqes. Duke vepruar kështu, vëmendje duhet t'i kushtohet kontekstit lokal, ndërgjegjësisimit dhe vlerësimit të prioritetëve të procesit të tranzicionit;
- planifikimi në kohë i një tranzicioni të qëndrueshëm, për të garantuar suksesin e misionit paqeruajtës në vendin nikoqir. Kjo përfshin një proces specifik planifikimi, strategji të qarta daljeje, qasje të integruara, angazhim të vazhdueshëm dhe dialog me palët e interesuara në nivele të shumfishta – kombëtare, lokale dhe individuale. Meqenëse çdo rast individual është unik, po ashtu edhe planifikimi i tranzicionit duhet të jetë specifik për atë kontekst. Në thelb, nuk duhet të jetë një shabllon i kopjuar që zbatohet për misione të ndryshme. Planifikimi i tranzicionit duhet të bazohet në analiza dhe konsultime me komunitetet lokale, qeverinë nikoqire, palët në konflikt, aktorë të tjerë ndërkombëtarë dhe palët e interesuara.

Viteve të fundit përfunduan këto misione të OKB-së: UNOCI në Bregun e Fildishtë (në 2017), UNMIL në Liberi (në 2018), MINUJUSTH në Haiti (në 2019) dhe operacioni hibrid të Bashkimit Afrikan UNAMID (në 2020). Në të gjitha këto raste, paqeruajtësit e OKB-së i kanë kushtuar vëmendje të veçantë menaxhimit të përfundimit të misioneve

dhe periudhës së tranzicionit, veçanërisht që nga miratimi i Projektit të Tranzicionit të OKB-së në vitin 2014. Por kërkimi akademik është fokusuar në mënyrë të pamjaftueshme në pyetjen se çfarë ndodh me një vend pas tërheqjes së paqeruajtësve të OKB-së. Studime të shumta empirike kanë treguar se operacionet paqeruajtëse reduktojnë kohëzgjatjen e konfliktit dhe intensitetin e dhunës në fushën e betejës, ato krijojnë paqe më të qëndrueshme dhe ofrojnë mbrojtje për civilët. Megjithatë, këto studime kanë hetuar efektivitetin e aspekteve të tjera më pak të studiuara të operacioneve paqeruajtëse shumëdimensionale si: zhvillimi politik, performanca ekonomike, shëndeti publik ose sundimi i ligjit, dhe kështu kanë dhënë njohuri dhe mësim të reja për paqeruajtjen pas misionit.

Zbatimi i misionëve të paqes nuk janë zgjidhje të një natyre të përhershme, por angazhime të përkohshme që do të përfundojnë kur të marrin fund. Një sërë

faktorësh mund të ndikojnë në vendimin se kur dhe si të përfundojë një operacion paqeruajtës i OKB-së. Së pari, zbatimi i mandatit të misionit paqeruajtës dhe përparimi drejt një paqeje të qëndrueshme (ose dështimi i saj) është shpesh një kriter kyç.

Zhvillimi i zgjedhjeve është konsideruar prej kohësh një fazë kritike në fillimin dhe përfundimin e një misioni paqeruajtës (misioni UNTAG në Namibi). Në të kaluarën, përfundimi i operacionit paqeruajtës rregullohej me afate të paracaktuara. Në kohën e fundit, janë përdorur tregues specifikë për të matur progresin drejt përmbushjes së plotë të objektivave të përcaktuara dhe për të përcaktuar kohën e duhur për të shënuar fundin e misionit paqeruajtës (misioni UNAMSIL në Sierra Leone). Këta tregues zakonisht përcaktohen në drejtim të rifillimit të dialogut politik dhe zgjedhjeve në vendin nikoqir, në aspektin e stabilitetit dhe sigurisë, sundimit të ligjit dhe respektimit të të drejtave të njeriut.

Faktorët që mund të ndikojnë në vendimin për t'i dhënë fund një operacioni paqeruajtës mund të lidhen me vendime të ndryshme politike nga anëtarët e Këshillit të Sigurimit të OKB-së, vendet kontribuuese me trupa ose vendet nikoqire. Tërheqja e misionit UN-MINURCAT në Republikën e Afrikës Qendrore dhe Çad në vitin 2010, për shembull, u iniciua me kërkesë të Qeverisë së Çadit, e cila hodhi poshtë nevojën për mbrojtjen e vazhdueshme të civilëve dhe ofrimin e ndihmës humanitare për refugjatët nga personeli i "Helmetave Blu". Të njëjtët faktorë që ndikojnë në vendimin për përfundimin e operacionit paqeruajtës ndikojnë gjithashtu në mënyrën dhe ritmin e tërheqjes së "Helmetave Blu", strukturën e procesit të tranzicionit dhe të gjitha marrëveshjet e tjera pasuese. Analiza e të dhënave të vendosjes (dhe tërheqjes) të paqeruajtësve zbulon modele të ndryshme të përfundimit të misionit paqeruajtës. Përfundimi i misionit mund të jetë i shpejtë ose gradual dhe

mund të pasohet nga një marrëveshje pasuese. Diagrami tregon grafikisht dislokimin dhe tërheqjen e personelit të uniformuar (personel ushtarak dhe policor dhe vëzhgues ushtarakë), për misionet MINURCAT në Çad dhe Republikën e Afrikës Qendrore, si një shembull i tërheqjes së shpejtë; UNMIL në Liberi është një shembull i tërheqjes graduale. Të dy misionet e OKB-së - UNMIBH dhe misioni policor i BE-së - EUPM në Bosnje dhe Hercegovinë paraqesin shembuj të një marrëveshjeje të mëvonshme. UNMIL ka reduktuar gradualisht Helmetat Blu gjatë rrjedhës së dhjetë viteve të pjesëmarrjes në parim me faza. Përgjegjësia për situatën e sigurisë në vend iu transferua forcave të armatosura të Liberisë, dy vjet para përfundimit të misionit. Pas përfundimit zyrtar të mandatit të paqeruajtësve, paqeruajtja ndërkombëtare dhe ndërtimi i paqes në vendin nikoqir mund të ristrukturohen përmes vendosjes së aranzhimeve

pasuese, në mënyrë që të konsolidohen të gjitha përfitimet që janë krijuar gjatë operacionit paqeruajtës dhe të vazhdojnë aktivitetet e mbetura. (vazhdimi i UNMIBH me EUPM në janar të vitit 2003, me një mision për të transformuar forcat policore lokale). Më shumë se 40% e operacioneve paqeruajtëse të OKB-së të kryera ndërmjet viteve 1947 dhe 2018 u pasuan nga një tjetër operacion paqeruajtës, i kryer nga forcat e OKB-së ose aktorë të tjerë (shpesh rajonalë). OKB-ja mund të riorganizojë praninë e saj në terren në formën e një misioni politik, një zyre të integruar ose si një ekip i OKB-së nga vendi nikoqir, i cili zakonisht përfshin në aktivitetet e tij Programin e Zhvillimit të OKB-së, agjenci të tjera të OKB-së që punojnë për ndërtimin e paqes. dhe zhvillimin dhe institucionet ndërkombëtare (si për shembull Banka Botërore).

Vitet e fundit, Departamenti i Operacioneve Paqeruajtëse të OKB-së (DPO) ka përdorur gjithnjë e më shumë mësimet e nxjerra nga proceset gjatë përfundimit të operacioneve paqeruajtëse/tranzicionit të paqes në planifikimin e tij. Në vitin 2013, OKB publikoi Politikën e Tranzicionit të OKB-së, në kuadër të tërheqjes së misionit. Projekti i OKB-së për Tranzicionet, që synon përmirësimin e mënyrës se si proceset e tranzicionit janë planifikuar dhe menaxhuar në të gjithë OKB-në, u lançua në vitin 2014. Axhenda e Sekretarit të Përgjithshëm të OKB-së Antonio Guterres për ndërtimin dhe ruajtjen e paqes promovon gjithashtu një qasje gjithëpërfshirëse ndaj tranzicionit. Operacionet e fundit paqeruajtëse të OKB-së: MONUSCO në Republikën Demokratike të Kongos, MINUSMA në Mali, MINUSCA në Republikën e Afrikës Qendrore dhe UNMISS në Sudanin e Jugut, është dashur të zhvillojnë strategji tranzicioni përpara tërheqjes së pritshme të operacioneve të OKB-së.

Janë bërë disa analiza për efektet afatshkurtra dhe afatgjata të arritjes së paqes dhe sigurisë së qëndrueshme nga tranzicionet e shoqërisë pas përfundimit të operacioneve paqeruajtëse të OKB-së. Ka interes të veçantë për atë që ndodh kur paqeruajtësit largohen dhe se si kjo ndikon në kapacitetin shtetëror të vendit nikoqir. Me ndihmën e analizave statistikore janë shqyrtuar rezultate të shumta të ndërtimit të shtetit, nga disa aspekte: nëse rezultatet ndryshojnë gjatë vendosjes së paqeruajtësve; si ndryshojnë rezultatet gjatë vitit të tërheqjes dhe a ka e gjithë kjo ndonjë efekt afatgjatë.

M.S.

Beteja e Stalingradit

Pas disfatës së madhe që pësuan në Moskë kah fundi i vitit 1941, gjermanët nuk mundën njëkohësisht të nisen në ofenzivë në tërë frontin gjermano-sovjetik, ashtu si që ishte rasti me fillimin e operacionit “Barbarosa”, e për këtë shkak ata më shumë janë përqëndruar në drejtimin jugor. Në pranverën e vitit 1942, Hitleri e ka miratuar operacionin “Sino”. Qëllimi më i rëndësishëm i këtij plani ka qenë marrja e fushave të pasura me naftë në Kaukaz. Në pranverën e vitit 1942, Vermahti i ka ruajtur pozicionet e tij në Ukrainën Lindore duke u përgatitur në këtë mënyrë për një ofenzivë të re verore. Megjithatë, “kampanja e naftës” e planifikuar paraprakisht, nuk ka mundur të realizohet pas mbulimit e sigurt të pozicioneve nga krahu. Për këtë shkak, një pjesë e trupave gjermane kanë marrë detyrë që të marshojnë drejt Stalingradit, një qendër e madhe industriale dhe e transportit që në atë kohë ka pasur rreth 700.000 banorë dhe me këtë të krijohen baza të fuqishme përgjatë lumenjëve Don dhe Volga. Operacioni “Sino” ka filluar më 28 qershor. Trupat gjermanë kanë përparuar me shpejtësi të madhe në dy drejtime: në drejtim të Kaukazit dhe në drejtim të Stalingradit. Ato kanë kalur me qindra kilometra, duke shkëputur me dhjetra mijëra ushtarë sovjetik nga trupa e tyre kryesore. Forcat ruse së pari ia kanë dalë që të ngadalsojnë kundërshtarin në very të Stalingradit. Sovjetikët kanë humbur më se 200.000 ushtarë, por kanë marrë pozicione kyçe. Sulmin në Stalingrad e ka filluar Armata e 6. e Vermahtit më 23 gusht 1942. Deri në atë kohë, pjesa më e madhe e grurit dhe e bagëtive janë transportuar jashtë qytetit, dhe në Stalingrad kanë

Beteja e Stalingradit u zhvillua në qytetin e Stalingradit, Volgogradit i sotëm, në Rusinë jugperëndimore, midis Bashkimit Sovjetik dhe Gjermanisë naziste, në periudhën nga 23 gushti 1942 deri më 2 shkurt 1943. Më shumë se dy milionë ushtarë morën pjesë në betejë dhe në fund u numëruan pothuajse po aq viktima nga të dyja palët

mbetur rreth 400.000 banorë të cilët gjithnjë nuk e kanë lënë qytetin. Pas disa ditësh, avionë gjermanë kanë goditur anijet ushtarake komerciale ruse, ndërsa në fund të gushtit të vitit 1942, aviacioni gjerman ka realizuar disa dhjetra sulme ajrore. Dhjetra mijëra persona kanë mbetur të vrarë, shumë prej tyre janë zënë rob apo janë dërguar në kampe përqëndrimi në Gjermani. Në shtator të atij vitit, gjermanët janë përfshirë edhe në përleshje të ashpra të këmbësorisë brenda qytetit. Stalingradi që parimisht ka qenë si orientim dytësor i Hitlerit, tashmë është shëndërruar si cak kryesor. Qyteti është shëndërruar në një ferr të vërtetë në tokë.

Në mbrojtje të qytetit është vënë Armata e 62 e gjeneralit Vasili Çuikov, i cili më shumë i ka kushtuar vëmendje formimit të grupeve më të vogla ndërvepruese sulmuese të cilat “janë varrosur” në ndërtesat dhe në tokë duke pritur të vijnë fashistët në mënyrë që të hidhen predha në drejtim të tyre. Mbrojtësit e qytetit me patjetër e kanë pasur të luftojnë njëri kundër tjetrit, apo kundër një kundërshtari “të padukshëm”. Qyteti ka qenë nën kërcëim in e epidenisë së kolerës, ndërsa vetëm falë përpjekjeve mbinjerëzore të mjekëve sovjetikë, është evituar një

katastrofë e vërtetë. Edhe përkundër gjendjes së rëndëuar, Stalini i ka urdhëruar ushtarët që të mos tërhiqen, duke e dhënë urdhërin “227”: Asnjë hap prapa. Me më pak se 20.000 ushtarë dhe me më pak se 100 tanke, gjeneralët e Armatës së Kuqe kanë filluar që të fuqizojnë mbrojtjen e tyre dhe të rrethojnë disa vende të caktuara. Gjeneralët Georgi Zhukov dhe Aleksandar Vasileski kanë organizuar ushtarët nëpër male, në perëndim dhe në veri të qytetit dhe nga ato drejtime kanë filluar kundërofenzivën, e quajtur “Uran”. Për dallim nga kontraofenziva, në afërsi të Moskës në vitin 1941, kësaj rradhe ky operacion nuk e ka mposhtur kundërshtarin, por i ka rrethuar forcat e tij. Edhe pse me humbje të konsiderueshme, forcat ruse më 23 nëntor 1942, ia kanë dalë që të formojnë një unazë apo mur mbrojtës rreth Stalingradit. Më anë të këtij rrethimi i është dhënë goditje fatale Armatës së 6. të Vermahtit apo të Fridrich Paulusit dhe të një pjesë të Armatës së 4. Tankiste të Herrman Hotit. Në vijat luftarake gjermane janë vërejtur shumë mangësi që forcat sovjetike i kanë shfrytëzuar me shumë mjeshtri për të hyrë në territor të caktuar. Rusët gjithashtu, janë mbështetur në motin e acartë dhe në dimrin e fortë, duke e ditur

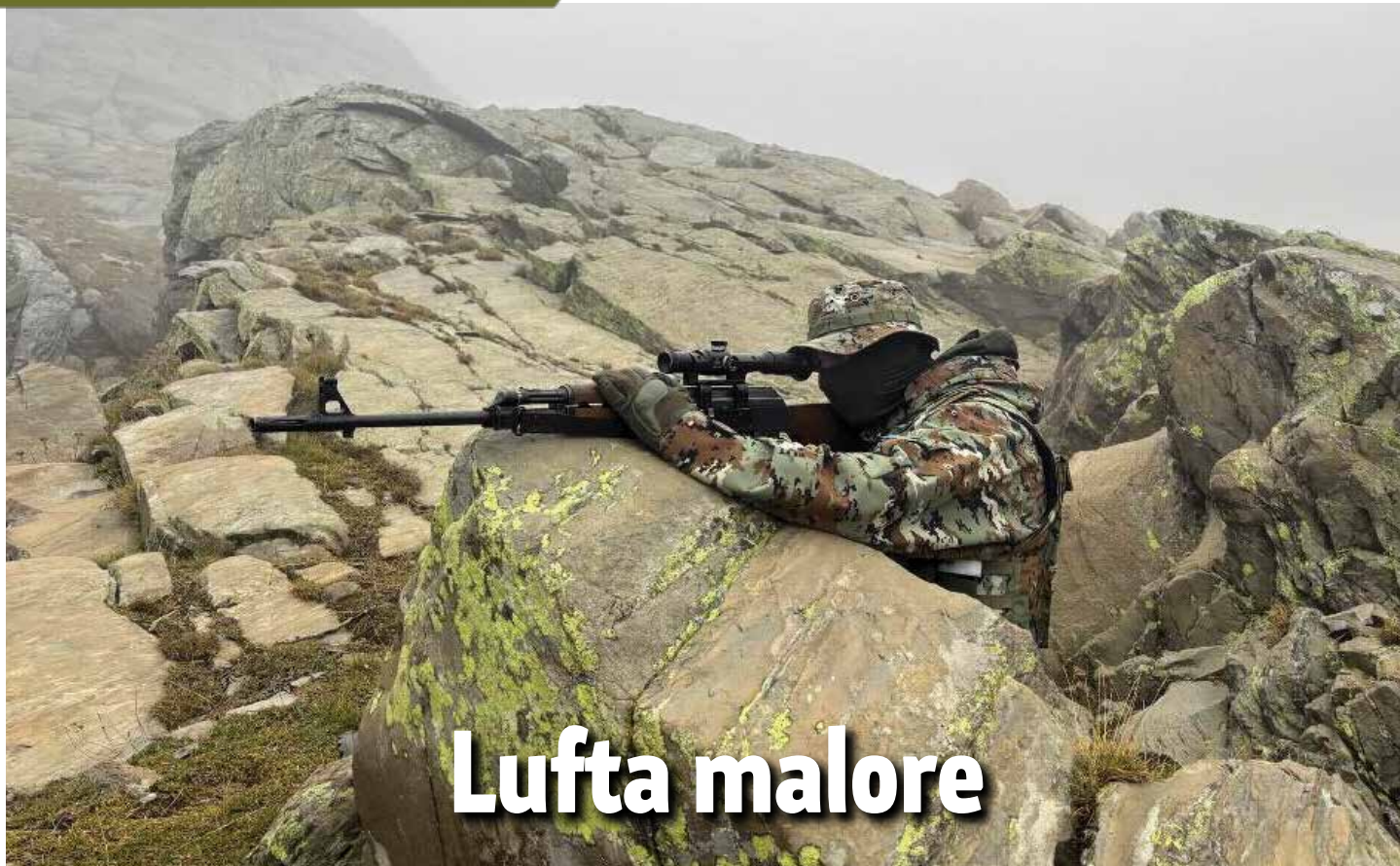

se me ardhjen e tij ata do të kenë përparsi, sepse trupat naziste gjermane nuk ishin mësuar të luftonin në kushte të vështira dimërore. Mamaev Kurgan, shkëmbi që dominon qytetin, gjithashtu është simbol i rezistencës heroike. Veçanërisht aty janë zhvilluar beteja të ashpra, sepse kush e ka kontrolluar këtë shkëmb, do të mund të kontrollonte edhe tërë qytetin. Trupat sovjetike i kanë mbrojtur pozicionet e tyre rrëzë shkëmbit përgjatë tërë ofenzivës. Në vigjile të 31 janarit 1943, njësitë e brigadës së 38 të motorizuar të Armatës së 64, janë drejtuar kah ndërtesa e shtëpisë së mallërave në qendër të Stalingradit, duke e bllokuar të njëjtën. Në këtë ndërtesë ka qenë shtabi i Armatës së 6 të gjeneralit Fridrich Paulus. Më 2 shkurt 1943, kontingjenti i fundit gjerman nën komandën e gjeneralit Karl Shtrecker ka kapitulluar në afërsi të fabrikës së traktorëve "Stalingrad" dhe në afërsi të fabrikës "Barikada". Në fund të betejës, feldmarshali Fridrich Fon Paulus, ka nënshkruar kapitullimin pa kushte dhe është dorëzuar, së bashku me pothuajse 100.000 ushtarë dhe oficerë. Shumë nga të robëruarit kanë vdekur në burgje, ose nga sëmundjet ose nga uria. Në këtë mënyrë ka përfunduar edhe beteja më e rëndësishme e Luftës së Dytë Botërore, ku kanë qenë të robëruar më së 22 gjeneralë gjermanë. Më shumë se dy milionë ushtarë morën pjesë në betejë dhe në fund u numëruan pothuajse po aq viktima nga të dy palët, ushtarë dhe civilë. Vermahti ka humbur rreth 330.000 ushtarë. Më se 200.000 rumunë kanë qenë të vrarë të robëruar apo të plagosur, 130.000 italianë, 120.000 hungarezë, etj. Nga ana tjetër, janë vrarë 478.000 mbrojtës sovjetik të qytetit, ndërsa

650.000 të tjerë kanë mbetur të plagosur. Disfata e plotë e gjermanëve më 2 shkurt 1943 ka shënuar edhe fundin e betejës së Stalingradit, betejë e cila ka qenë kyçe për rrjedhojën përfundimtare të Luftës së Dytë Botërore. Ushtria gjermane me këtë humbje, nuk e ka humbur fuqinë e saj, por iniciativa strategjike e luftës ka kaluar në anën e e aleatëve. Në një situatë më të mirë nuk kanë qenë edhe aleatët tjerë gjermanë. Shoqëria rumune ka qenë e shokuar nga humbja e armatës së saj të tretë dhe të katërt. Në luftime kanë humbur jetën më se 160.000 njerëz, gjë që menjëherë ka shkaktuar rritje të ndjenjave antiluftarake në Rumani. Trupat sovjetik, kur e kanë rrethuar grupin ushtarak gjerman, e kanë mundur plotësisht atë, duke përfshirë këtu edhe ushtrinë e 8 italiane që ka vepruar përgjatë lumit Don, gjë që Musolinin e ka detyruar të tërhiqet. Katastrofën që e kanë përjetuar italianët në BRSS ka qenë njëra ndër shkaqet kryesore për rënien e regjimit të Duçes më 25 korrik 1943. Me flijaskon e përjetuar në Stalingrad, Japonia për një kohë të pacaktuar e ka anuluar planin "Kantokuen", që ka nënkuptuar sulm ndaj lindjes së largët sovjetike., ndërsa njëkohësisht Hitleri ka humbur një aleat të rëndësishëm potencial. Turqia ka hequr dorë prej hyrjes në luftë në anën e Rajhut të III. Përveç kësaj, Ankaraja dalngadalë e ka ndërprerë retorikën antisovjetike në mediat e saj dhe e ka ashpërsuar politikën e saj ndaj Berlinit. Disfata në Stalingrad e ka thyer moralin e gjermanëve. Ushtria e tyre asnjëherë më parë nuk ka përjetuar këso katastrofe. Humbja në Stalingrad ka qenë dështimi i parë gjatë kësaj luftë që Hitleri publikisht e ka pranuar si disfatë të thellë. Për herë

të parë Rajhu i III ka shpallur ditë zije në kohëzgjatje prej tre ditëve. Kjo betejë ka qenë edhe kthesë në luftë dhe një hap drejt fitores përfundimtare të aleatëve. Fitorja në Stalingrad ka qenë e rëndësishme edhe për faktin se i ka inkurajuar trupat sovjetike. Miti i pathyeshmërisë së armatës gjermane, i cënua pas betejës së Moskës, tashmë ka qenë tërësisht i zhdukur. Forcat e armatosura të BRSS-së kanë filluar të veprojnë më të qetë, në mënyrë më të organizuar, me një koncentrim më të madh dhe me një besim të fitorja. Lajmi për disfatën e ushtrisë së Plaulusit është mirëpritur me një entuziazëm të paparë edhe në vendet tjera të Europës. Kjo betejë, bukvalisht i ka dhënë forcë të re lëvizjes së rezistencës. Perëndimi ka qenë i befasuar pozitivisht nga fitorja e Armatës së Kuqe. Liderët e vendeve aleate e kanë vërshuar Kremlinin me urata të shumta. Në Konferencën e Teheranit, në fund të vitit 1943, kryeministri britanez Uinston Çerçill, delegacionit sovjetik ia ka dhuruar "Shpatën e Stalingradit", në thikën e të cilës në gjuhën ruse dhe në atë angleze është gravuar fjalia: "Qytetarëve guximtarë të Stalingradit, në shenjë respekti të thellë nga populli britanik". Presidenti amerikan Frenklin Rusvelt i ka dërguar qytetit të Stalingradit një kartë të posaçme: "Në kujtim të inkurajimit tonë ndaj mbrojtësve të guximshëm të qytetit, guximi dhe sakrifica e të cilëve gjatë rrethimit nga 13 shtatori 1942, deri më 31 janari 1943, përgjithmonë do të shërbejë si inspirim për të gjithë njerëzit e lirë. Fitorja e tyre e madhe ndaloi valën e invazionit dhe trasi rrugën e kthesës në luftën e popujve aleatë kundër forcave të agresorit".

Mr. Igor Damjanoski

Lufta malore

Lufta malore, nga pikëpamja e planifikimit operacional, projektimit dhe rregullimit të fushëbetejës, nuk ndryshon nga llojet e tjera të luftës. Zbatimi i taktikave ushtarake në luftën malore bëhet sipas një standardi të vendosur, pavarësisht nëse operacionet janë mbrojtëse, sulmuese, për stabilizim apo për të mbështetur paqen, megjithatë, procedurat taktike në përdorimin e njësive dhe teknikave kërkojnë përshtatje me hapësirën. mjedisi dhe mjedisi ku kryhen veprimet luftarake. Karakteristikat e zonave malore ndikojnë drejtpërdrejt në ritmin luftarak të njësive dhe teknikën brenda hapësirës së ekzekutimit të operacioneve, gjë që nënkupton nevojën e përshtatjes së taktikave me kushtet e mjedisit malor dhe zhvillimin e aftësive dhe teknikave për luftën malore. Lufta malore ka një koncept të dyanshëm - nga njëra anë, është një luftë kundër armikut, por, në të njëjtën kohë, është një luftë kundër të ftohtit, akullit, motit dhe fatkeqësive të tjera natyrore.

Ndikimi i relievit ndaj luftës malore

Për shkak të faktit se Republika e Maqedonisë së Veriut është kryesisht vend malor-luginor, trajnimi dhe kualifikimi i ushtarëve dhe njësive

Lufta malore përkufizohet si angazhimi i forcave në terren malor me diferenca të mëdha në lartësi, kushte dhe efekte të veçanta meteorologjike, si dhe infrastrukturë të dobët ose inekzistente. Lufta malore klasifikohet sipas kërkesave dhe kufizimeve të saj. Kërkesat tipike për luftën malore përbëhen nga pajisjet teknike speciale, trajnimi i specializuar dhe trajnimi i orientuar nga misioni para vendosjes, duke përfshirë aklimatizimin e njësive

për luftë në kushte malore është i një rëndësie të veçantë. Në territorin e Maqedonisë së Veriut ka rreth 60 male dhe masivë malorë, nga të cilët 16 i përkasin grupit të maleve të larta (mbi 2000 m), 40 male janë në grupin e mesëm (nga 1000 në 2000 m) dhe 4 male i përkasin grupi i maleve të ulëta (nga 500 deri në 1000 m) mbi nivelin e detit. Nga të gjitha vendbanimet në Maqedoninë e Veriut, qyteti i Krushevës ka lartësinë më të lartë prej 1220 m, ndërsa fshati me lartësinë më të madhe është Krakornica, fshat në komunën e Mavrovës dhe Rostushës, me lartësi mbidetare prej 1530 m, që tregon se Fakti se vendbanimet në territorin e Maqedonisë së Veriut, të cilat mund të përdoren si baza logjistike, përfundojnë në 1500 m mbi nivelin e detit. Mbi këtë lartësi, si objekte me interes ushtarak mbeten vetëm shtëpizat malësore e të

gjuetisë, kullat e vrojtitit ekzistuese dhe të braktisura dhe kazermat. Relievi i Maqedonisë së Veriut, sipas mënyrës se si janë formuar malet, përfshin dy rajone malore: Vargmalet e Rodopit dhe vargmalet e Sharplaninit. Vargu malor i Rodopit zë pjesën më të madhe të territorit dhe karakterizohet nga male me lartësi më të ulët, maja të rrumbullakosura, kreshta të gjera dhe faqe malore me pjerrësi të lehtë, të cilat lejojnë kalueshmëri më të madhe për njerëzit dhe pajisjet jashtë rrugëve ekzistuese, ndërkohë që përfaqësohen edhe tokat manovruese. pra në një përqindje më të madhe. Vargmalet e malit Sharr janë një rajon me male të reja zinxhirore, të karakterizuara nga maja të larta dhe kreshta të mprehta malore. Toka në këtë zonë është e vështirë e kalueshme, me përfaqësim të vogël të tokës së manovrueshme

në të cilën mund të lëviznin pajisjet luftarake, dhe karakterizohet nga një klimë jashtëzakonisht e ashpër malore gjatë periudhës së dimrit, e cila ndikon negativisht në dislokimin eventual të njësisive. Një relief i tillë krijon një rezistencë të natyrshme luftarake të tokës, e cila mundëson formimin e një terreni mbrojtës natyror, i cili mbrohet lehtësisht nga sulmi i drejtpërdrejtë tokësor dhe i vështirë për t'u pushtuar. Territori i Maqedonisë së Veriut, me pozicionin e saj gjeostrategjik brenda fushëbetejës evropiane, hyn në të ashtuquajturën fushëbetejë të Evropës Jugore. Rajonet mbrojtëse të territorit të Maqedonisë së Veriut janë të lidhura me shtrirjen dhe grupimin e maleve të saj që lejojnë formimin e rajoneve autonome të mbrojtjes, të cilat hyjnë në korrelacion me sistemin unik të mbrojtjes, i përbërë nga pesë rajone mbrojtëse. Forcat e sigurisë kanë për detyrë dhe detyrë të ruajnë integritetin territorial të kufirit shtetëror, në rast të gjendjes së jashtëzakonshme apo të një lufte të mundshme, agresori duhet të parandalohet dhe nuk duhet të mundësohet, gjatë një tentative të mundshme për të kaluar kufirin. Për të mbrojtur vendbanimet, objektivi kryesor i aksioneve luftarake mund të bartet në rajonet e mbrojtjes natyrore. Sipas karakteristikave të tokës, në male dallohen pesë lloje të brezave malorë: brezi i tokës së punueshme, brezi i pyjeve, brezi i kullotave, brezi i shkëmbinjve dhe brezi i borës dhe akullit të përhershëm. Malet e pjerrëta përfaqësojnë këndin e pjerrësisë së tokës në njërin nga anët e maleve. Tokën, sipas pjerrësisë mesatare, e ndajmë në tokë me pjerrësi të lehtë deri në 100, e përshtatshme për lëvizjen e automjeteve fuoristradë me rrota dhe rimorkio; tokë me pjerrësi mesatare, nga 100 deri në 200, e përshtatshme për lëvizjen e automjeteve fuoristradë dhe mallrash pa rimorkio; tokë me pjerrësi të pjerrët nga 200 deri në 400 me mundësinë e lëvizjes së mjeteve të gjurmua, tankeve dhe mjeteve vetëlëvizëse, tokë me një pjerrësi shumë të pjerrët nga 400 deri në 600 që lejon lëvizjen e njerëzve me ngjitje dhe tokë shkëmbore dhe gurore me kreshta dhe seksione, me pjerrësi më shumë se 600, e cila ka mundësi të kufizuar për lëvizjen e njerëzve dhe alpinistëve të tillë tokësorë dhe njerëzit, të cilët janë në gjendje të përdorin pajisje speciale, ata mund ta zotërojnë atë më lehtë. Pjerrtësia e maleve përcakton karakteristikat taktike të terrenit, të cilat ndikojnë në përdorimin e njësisive dhe pajisjeve ushtarake, për sa i përket

organizimit dhe angazhimit të tyre, si dhe për sa i përket kalueshmërisë së terrenit, dukshmërisë, lartësisë mbidetare, vetive mbrojtëse dhe gjendjes ekonomike të fushëbetejë. Toka, sipas kalueshmërisë, ndahet në tokë të kalueshme, të kufizuar të kalueshme dhe të vështirë të kalueshme, ndërsa sipas dukshmërisë ndahet në të kthjellëta, e cila lejon që nga pikat mbizotëruese të vëzhgohet më shumë se 75% e sipërfaqes së saj, në pjesërisht të kthjellët (gjysmë i kthjellët), me aftësi vëzhgimi deri në 50% të sipërfaqes totale dhe në të pavëzhgueshme, ku mundësitë për vëzhgim rrethues janë më pak se 25 për qind. Në shumicën e vendeve anëtare të NATO-s, toka, në varësi të karakteristikave të saj taktike, ndahet në tre nivele: Niveli i 1 – terreni është luginor, zona përfshin luginat dhe linjat kryesore të komunikimit, terreni është i manovrueshëm dhe lejon përdorimin e njësisive të kombinuara të këmbësorisë

dhe të blinduar-mekanizuara, zona e manovrimit është e kanalizuar sepse linjat jetike të komunikimit zakonisht ndjekin autostradat, rrugët dhe shtigjet në luginë. Niveli i 2 – terreni mbulon hapësirën midis luginave dhe shpateve të maleve, i karakterizuar nga rrugë dhe shtigje të ngushta, të cilat shërbejnë si linja dytësore komunikimi. Kalueshmëria e terrenit është e vështirë, hapësira e manovrimit është e kanalizuar dhe njësitë mund të ekspozohen ndaj sulmit armik nga terreni përreth. Niveli 3 – përfshin terrenin dominues në rajone dhe më shpesh këto janë majat ku kalueshmëria është e vështirë, ndërsa lëvizshmëria e nevojshme është shumë e vështirë për t'u arritur dhe ruajtur. Terreni i nivelit të tretë ofron mundësinë që njësitë e stërvitura mirë të kryejnë aksione sulmi në krahët dhe në pjesën e pasme të armikut. Shpejtësia e lëvizjes së ushtarit në zonat malore kushtëzohet nga pjerrësia dhe kalueshmëria e terrenit,

nga kushtet meteorologjike dhe nga pesha e pajisjeve që mban ushtari, prandaj pesha totale e pajisjeve nuk duhet të kalojë më shumë se një e treta e peshës totale të trupit individual të ushtarit, gjegjësisht, shpejtësia e lëvizjes duhet të jetë sipas standardit të ushtrisë sonë. Pesha totale e pajisjeve të bartura nga një ushtar është 27 kg në operacione luftarake, pesha e ngarkesës luftarake është 15.5 kg, ndërsa në operacionet e zgjatura në marshim është 9.8 kg. Në terrene të pjerrëta, mbi 1500 metra mbi nivelin e detit, preferohet që ngarkesat të zvogëlohen me 50%. Shpejtësia mesatare e lëvizjes së një alpinisti gjatë ngjitjes, në kushtet ku bie deri në 30 cm borë, është rreth 3 km në orë. Në kushtet kur ka borë, shpejtësia e lëvizjes nga 30 deri në 50 cm është rreth 2 km/h, në dëborë nga 50 në 70 cm është rreth 1 km/h, nëse trashësia e mbulesës së borës është mbi 70 cm, lëvizja duhet të kryhet me këpucë dëbore ose me ski. Ushtarët, kur

janë në ski, lëvizin me një shpejtësi mesatare prej 6 deri në 8 km në orë, ndërsa shpejtësia e lëvizjes së njësisë në ski është nga 3 deri në 6 km në orë, që përfaqëson distancën mesatare të përshkuar nga një njësi këmbësorie në një marshim njëditor. Kryerja e një marshimi prej 24 orësh është nga 12 në 24 km, ndërsa për një njësi me ski, distanca mesatare është nga 32 në 40 km. Trashësia e mbulesës së borës, e cila mund të kapërcehet në kushtet e borës së lagësht, është nga 30 në 45 cm, në dëborë të thatë nga 45 në 60 cm, kur kaloni një sipërfaqe uji të ngrirë, trashësia e kërkuar e akullit duhet të jetë mbi 10 centimetra. Organizimi i lëvizjes përbëhet nga një pushim 5-minutësh çdo 25 minuta lëvizje. Shpejtësia mesatare e lëvizjes së automjeteve (transportues të blinduar në rrota ose shina) në një kolonë është rreth 40 km në orë në kushtet e ditës dhe 20 km në orë në kushtet e drejtimit të natës. Për automjetet e gjurmara, mbulesa e dëborës që është më pak

se 50 cm konsiderohet e lehtë për t'u kapërcyer, bora me lartësi mbulesë dëbore prej 50 deri në 75 cm zvogëlon shpejtësinë e lëvizjes me 10 km në orë, ndërsa mbulesa e dëborës mbi 75 cm kërkon pastrimin e borë në rrugët hyrëse. Distanca mesatare e përshkuar nga një njësi me automjete në një marshim njëditor është nga 96 në 112 kilometra. Trashësia mesatare e mbulesës së dëborës në kushtet kur ka borë të lagësht mund të kapërcehet nga automjetet me rrota me 45 cm, për automjetet me binar deri në 75 cm, ndërsa mbulesa e menaxhueshme e borës në borë të thatë për automjetet me rrota me zinxhirë është e lartë. deri në 60 cm, për automjetet me vemje deri në 120 cm, kur kaloni një sipërfaqe uji të ngrirë trashësia e kërkuar e akullit duhet të jetë mbi 70 cm. Organizimi i lëvizjes përbëhet nga marshime të shkurtra me kohëzgjatje marshimi deri në 5 orë, nuk jepen pushime dhe pushim, marshime të gjata me kohëzgjatje marshimi më shumë se 5 orë, pushime bëhen çdo 2-4 orë në kohëzgjatja nga 20 deri në 30 minuta. Zakonisht pushohet në varësi të situatës taktike. Pushimi në kushtet e ditës mund të zgjasë disa orë deri në tërë ditën, për aq kohë sa zgjat dukshmëria e ditës, dhe në kushtet e natës pushimi zakonisht jepet çdo 2 orë. Është shumë e rëndësishme të përmendet mundësia e përdorimit të kafshëve për ngarkim gjatë lëvizjes dhe transportit të pajisjeve në terrene malore me qasje të vështirë, ku kafshët më të përdorura janë mushkat dhe gomarët. Mushkat mbajnë një ngarkesë mesatare prej rreth 100 kg dhe mund të udhëtojnë rreth 32 km në ditë, ndërsa gomarët mbajnë një ngarkesë prej rreth 30 kg dhe mund të udhëtojnë 12 deri në 16 km në ditë. Kafshët e barkut mund të mbajnë një ngarkesë deri në 25% të peshës totale të trupit. Kafshët e bagëtive përdoren gjithashtu në rast të mungesës së ushqimit dhe si burim mishi për të ushqyer njësitë. Lëvizja e kafshëve të grumbulluara në kolonën marshuese kur ngjiten bëhet në pjesën e pasme të kolonës, ndërsa kur zbresin ato lëvizin në pjesën e përparme të kolonës marshuese. Klima malore, kushtet meteorologjike dhe lartësia janë faktorët kryesorë që ndikojnë drejtpërdrejt në funksionalitetin e njerëzve, pajisjeve, armatimit dhe teknikës, të cilët diktojnë ritmin e veprimeve luftarake dhe kufizojnë mundësitë për kryerjen e veprimeve luftarake në kushte malore.

Viktor Krstevski

Diplomacia kulturore

Një nga përkufizimet më të vjetra të diplomacisë kulturore është ai i vitit 1959, i krijuar nga Departamenti i Shtetit, sipas të cilit "diplomacia kulturore është kontakt i drejtpërdrejtë dhe i përhershëm midis popujve dhe kombeve të ndryshme, i krijuar për të ndihmuar në krijimin e një klime më të mirë për besimin dhe mirëkuptimin ndërkombëtar, në cilat marrëdhënie zyrtare mund të funksionojnë". Kohëve të fundit, Komiteti i Departamentit të Shtetit, Raportin e Diplomacisë Kulturore të vitit 2005 e përkufizoi diplomacinë kulturore si "fuqi e butë" dhe diplomacinë publike, në termat e "zgjerimit të ideve, informacionit, artit dhe aspekteve të tjera të kulturës së një populli, mbi të gjitha për hir të inkurajimit dhe të mirëkuptimit të ndërsjellë". Prandaj, diplomacia kulturore, si pjesë e diplomacisë publike, përfshin përpjekjen e vetëdijshme të shtetit për të ndikuar në imazhin e tij në botë dhe për t'i dhënë një rol të rëndësishëm artit dhe kulturës së shtetit. Në kohën e fundit, "fuqia e butë", e cila përmban kulturë, kredibilitet, integritet, përgjegjësi, leadership dominon jo vetëm politikën e brendshme, por

Diplomacia kulturore është instrument i shtetit për forcimin e interesave kombëtare. Diplomacia kulturore është pjesë e diplomacisë publike dhe është një instrument i mirë për ndërtimin e "fuqisë së butë" të shtetit. Diplomacia kulturore ndjek politikën e jashtme të shtetit dhe është në përputhje me strategjinë dhe programin e saj. Si diplomacia publike ashtu edhe ajo kulturore janë komponentë "të buta" të pushtetit shtetëror, të cilat, megjithatë, mbështeten në qëllimet dhe prioritetet e komponentëve "të vështirë" të shtetit, siç janë burimet ushtarake dhe ato të sigurisë

edhe marrëdhëniet ndërkombëtare dhe në këtë mënyrë është një mjet alternativ me të cilin qeveritë zbatojnë qëllimet dhe interesat e tyre kombëtare. Ndërveprimi i kulturës është po aq i vjetër sa vetë kultura. Edhe në fillimet më të hershme të qytetërimit, gjurmë të përziera të kulturave të ndryshme mund të gjurmohen në mbetjet e kulturës materiale. Kulturat janë në kontakt të vazhdueshëm të ndërsjellë, duke ushtruar dhe marrë ndikime, marrëdhënie të tilla kontribuojnë në përshejtimin e zhvillimit kulturor të çdo vendi. Mirëpo, marrëdhëniet e

ndërsjella jo gjithmonë morën formën e bashkëpunimit apo nxitjes së zhvillimit, por shumë shpesh shfaqeshin në formën e asimilimit kulturor. Në fund të fundit, edhe në ditët e sotme flitet për imperializëm kulturor të bazuar në epërsinë e mediave elektronike dhe në përmbajtjet e kulturës masive. Për të shmangur një situatë të tillë të varësisë kulturore, është e nevojshme që çdo vend të jetë i vetëdijshëm për dimensionin ndërkombëtar të politikës së tij kulturore. Diplomacia kulturore mund të jetë dypalëshe (me një shtet) dhe shumëpalëshe (me disa vende).

Bashkëpunimi dypalësh me vende të veçanta të huaja zakonisht realizohet gjithnjë e më shpesh në bazë të marrëveshjeve dhe marrëveshjeve ndërshtetërore (me vlefshmëri afatgjatë) ose në bazë të programeve dyvjeçare për bashkëpunim ndërshtetëror kulturor dhe arsimor. Bashkëpunimi multilateral kulturor realizohet kryesisht me ndërmjetësimin e organizatave ndërkombëtare.

Aspekte në diplomacinë kulturore

Diplomacia kulturore është një nga konceptet e reja në studimin e politikave të jashtme dhe marrëdhënieve ndërkombëtare, pavarësisht faktit të pamohueshëm se diplomacia kulturore është po aq e vjetër sa edhe vetë diplomacia. Përveç linjës bazë të lidhjes, aspekte të tjera të marrëdhënieve ndërmjet politikës së jashtme dhe kulturës janë të hulumtuara në mënyrë të pamjaftueshme shkencore. Konceptualizimi i kulturës në politikën e jashtme duhet trajtuar nga dy aspekte:

1. Si një aktor nga mjedisi i brendshëm (i brendshëm, intern), duke ndikuar në hartimin dhe në vendimmarrjen e politikës së jashtme.
2. Si mjet i politikës së jashtme që shteti e shfrytëzon me vetëdije për të arritur ndikimin e tij në mjedisin e jashtëm, gjegjësisht në bashkësinë ndërkombëtare. Edhe pse termi "diplomaci kulturore" ka qenë i përhapur kohët e fundit, dëshmitë e praktikës së saj mund të shihen gjatë historisë dhe ekzistenca e saj shkon në shekuj. Si shembuj mund të konsiderohen

eksploruesit, udhëtarët, tregtarët, mësuesit dhe artistët Nëpërmjet ndërmjetimit të popujve, shkëmbimit të gjuhës, fesë, ideve, artit dhe strukturave shoqërore, marrëdhëniet ndërmjet grupeve të ndryshme përmirësohen vazhdimisht. Diplomacia kulturore praktikohet edhe në teorinë e diplomacisë kulturore, duke përfshirë të gjitha modelet e praktikuar gjatë historisë nga individët, komunitetet, shteti apo aktorët institucionalë për të lehtësuar dhe përmirësuar marrëdhëniet ndërmjet kulturave të ndryshme. Këto modele përfshijnë: programe shkëmbimi kulturor, delegacione të huaja ose, për shembull, gara sportive. Programet janë një mundësi unike për të ndikuar në mirëkuptimin ndërkulturor dhe ndërfetar dhe për të promovuar pajtimin midis kulturave dhe mënyrave të ndryshme të jetesës në shumë vende të botës.

Parimet e diplomacisë kulturore

Në një botë gjithnjë e më të globalizuar dhe të ndërlidhur, ku përhapja e komunikimeve masive na lejon të kemi qasje më të mirë dhe më të lehtë me njëri-tjetrin se kurrë më parë, diplomacia kulturore është e rëndësishme për ruajtjen e paqes dhe stabilitetit në mbarë botën. Diplomacia kulturore, kur mësohet dhe praktikohet në të gjitha nivelet, zotëron një aftësi unike për të ndikuar në opinionin publik global dhe ideologjinë e individëve, komuniteteve, kulturave dhe kombeve, e cila mund të shprehet përmes 5 parimeve të rëndësishme të përcaktuara nga Milton Cummings: respektimi dhe njohja e dallimeve

kulturore dhe trashëgimisë kulturore; dialogu ndërkulturor global; drejtësia, barazia dhe ndërvlerësia; mbrojtjen e të drejtave ndërkombëtare të njeriut; paqen dhe stabilitetin global.

Pra, diplomacia kulturore nuk është pjesë dytësore e diplomacisë politike apo ekonomike, por funksionon si komponent i brendshëm dhe i domosdoshëm i tyre. Sipas Joseph Nye, autorit të termit "fuqi e butë", ky pushtet përmban tre elementë: kulturën (e shtetit), që për disa është kulturë popullore, e për të tjerë është gjuha, muzika dhe letërsia klasike, shkencë dhe arsim. ose arritje teknike; vlerat politike që sundojnë në një vend dhe përmes të cilave mund të shihet dhe supozohet ndikimi i politikës së brendshme në imazhin e vendit jashtë; politika e jashtme e një vendi, në situata të caktuara, konsiderohet plotësisht legjitime dhe me autoritet morale, kështu që ndikimi emocional i transmetimeve mediatike të veprimeve të kryera jashtë vendit mund të shihet edhe këtu.

Diplomacia kulturore, shkëmbimi i ideve, informacionit, artit dhe aspekteve të tjera të kulturës ndërmjet kombeve dhe popujve të tyre me qëllim të nxitjes së mirëkuptimit të ndërsjellë, është një komponent i rëndësishëm i përpjekjes më të gjerë të diplomacisë publike, e cila kryesisht përfshin gjithçka që një komb bën për të. përfaqësojnë veten në botë. Duke pasur parasysh se pjesa më e madhe e diplomacisë kulturore konsiston në ndarjen e formave të shprehjes krijuese midis kombeve, ajo është diçka për t'u shijuar dhe për këtë arsye mund të jetë një nga mjetet më efektive në çdo aktivitet diplomatik. Diplomacia kulturore

është shembulli më i mirë i "fuqisë së butë", ose fuqisë për të bindur përmes kulturës, vlerave dhe ideve, në krahasim me "fuqinë e fortë që pushton dhe kufizon përmes fuqisë ushtarake. Nuk është e vështirë të kuptosh potencialin e kulturës dhe diplomacisë kulturore. Për shkrimtarin dhe ish-presidentin çek Vaclav Havel, muzika ishte "armiku i totalitarizmit". Në vitin 2000 në mbrëmjen e xhazit të mijëvjeçarit të Shtëpisë së Bardhë, Havel përshkruan në fjalimin e tij se si dëgjimi i xhazit rivendosi shpresat për liri në ditët e errëta të shtypjes në Çekosllovakinë komuniste.

Diplomacia kulturore – „fuqi e butë“ në marrëdhëniet ndërkombëtare Nëse diplomacinë kulturore e kuptojmë si "fuqi e butë", në atë rast ajo do të përfaqësojë një "projeksion të "soft power" (soft power), sipas terminologjisë tashmë të pranuar përgjithësisht të J. Nye. Sipas këtij këndvështrimi, i cili promovohet nga Milton Cummings, diplomacia kulturore nënkupton "përdorimin e shprehjes krijuese dhe shkëmbimin e ideve, informacionit dhe njerëzve përtej kufijve kombëtarë për të promovuar mirëkuptimin e ndërsjellë". Sa i përket termit tjetër domethënës të përcaktuar në titullin e mëparshëm, diplomacia publike i referohet komunikimit të hapur dhe të dukshëm ndërmjet shteteve, në krahasim me kontaktet e fshehta dhe të fshehta. Përkundrazi, është shembullore të përvetësohet kuptimi tjetër i termit të propozuar nga A. Watson: Diplomacia publike si një veprimtari që "ndikon opinionin publik në vendet e huaja dhe si mjet për të ndikuar në qeveritë e

tjera. Ky ndikim është operacionalizuar dhe përpunuar në studimet e saj nga Nensi Snou (Nancy Snow). Ai dallon tre variante të veprimtarive diplomatike, në varësi të aktorëve, domethënë nga pjesëmarrësit në komunikimin diplomatik. Këto tre lloje janë etiketuar dhe ndarë si marrëdhënie: a) qeveri me qeveri tjetër (mënyra tradicionale sipas metodit të Uestfalit); b) qeveria për publikun (rrjedhja e institucionalizuar e informacionit jashtë vendit, siç e përcakton Watson diplomacinë publike) dhe c) publike për publikun (që korrespondon me kuptimin e diplomacisë kulturore siç përcaktohet nga Cummings).

Në praktikën e Departamentit Amerikan të Shtetit dhe në vendin me dimensionin më të theksuar kulturor të politikës së tij të jashtme, diplomacia kulturore vendoset në themelet e diplomacisë publike. Këtë e dëshmon raporti i Komitetit Këshillimor për Diplomaci Kulturore të vitit 2005 ku thuhet: Культурната дипломатија е главниот столб на јавната дипломатија бидејќи со културните активности една нација најдобро ја претставува сопствената слика за себе. Diplomacia kulturore mund të avancojë sigurinë tonë në mënyra të ndryshme shumë delikate dhe të qëndrueshme. Është historia ajo që ka vënë në dukje se pasuria kulturore e Amerikës ka luajtur një rol po aq të rëndësishëm sa aktiviteti ushtarak në marrjen e vendit tonë të udhëheqjes ndërkombëtare, duke përfshirë luftën kundër terrorit, sepse vlerat e rrënjësura në traditën tonë artistike dhe intelektuale janë një mburojë kundër forcat e errëta. Të përfshira në këtë

raport janë rekomandimet që kërkojnë rritjen e financimit të diplomacisë kulturore, me qëllim përfshirjen dhe angazhimin më të drejtpërdrejtë të personelit diplomatik, për rritjen e programeve të shkëmbimit kulturor, në mënyrë që të futet fuqi dhe energji e re në praninë kulturore të Shteteve të Bashkuara botë, dy vjet pas fillimit të luftës në Irak. Diplomacia kulturore, e mobilizuar në këtë mënyrë, të paktën në nivel deklarativ, do të ishte një mjet për mbrojtjen e sigurisë kombëtare. Nisur nga fakti që diplomacia i kalon kufijtë kombëtarë, këndi i komunikimit të saj është pak a shumë ndërkulturor. Marrëdhëniet diplomatike vendosen me "tjetrin", me bashkëpunëtorë apo me kundërshtarë të vendosur në "anën tjetër të kufirit". Do të ishte absurde të shpallej si diplomaci çdo komunikim që bëhet dhe që kalon e kufirin shtetëror. Por një komunikim i tillë, në parim, është një element fillestar i domosdoshëm i çdo veprimtarie diplomatike. Diplomacia e re kulturore mbështetet pikërisht në një komunikim të tillë dhe mund të rezultojë në disa veprime politike. Në të njëjtën kohë, nuk bëhet fjalë vetëm për komunikimin si mjet për mbajtjen e marrëdhënieve ndërkombëtare, por nëpërmjet diplomacisë kulturore aktorët ndërkombëtarë të politikës botërore prezantohen, legjitimohen dhe bëjnë gjithçka që të tjerët t'i pranojnë si të tillë. Kjo bëhet edhe më domethënëse në raste të caktuara kur shteti duhet të njohë ose të pranojë një faktor joshtetëror si subjekt me të cilin ka disa marrëdhënie.

Mr. Zoran Vasileski

Edukimi mediatik në epokën e inteligjencës artificiale

Instituti për Studime të Komunikimit - IKS dhe Bordi Ndërkombëtar i Kërkimeve dhe Shkëmbimeve IREX, më 29 shkurt organizuan simpoziumin njëditor në Shkup me temën "Edukimi mediatik në epokën e inteligjencës artificiale dhe zgjerimi i kufijve të së mundshmes". i projektit të USAID-it për edukimin mediatik – "Të rinjtë mendojnë". Qëllimi i këtij simpoziumi ishte nxitja e një diskutimi dhe bashkëbisedimi të frytshëm për edukimin e shkrim-leximit mediatik, i cili duhet të "mbajë ritmin" me ndryshimet e shpejta shoqërore të sjella nga inteligjenca artificiale. Për nevojën e përshtatjes së inteligjencës artificiale me kurrikulën në shkolla foli Aleksandra Temenugova, koordinatore e programit të ICS, e cila jep udhëzime dhe udhëzime se si të zhvillohet manifestimi dhe çfarë saktësisht duhet kushtuar vëmendje. "Nuk duhet të kemi frikë, thjesht duhet të aplikojmë me kujdes teknologjitë e reja. Ne në USAID jemi të gatshëm të pranojmë ndryshimet", tha në fjalimin e saj Dawn Carmin, drejtoreshë e Zyrës për Zhvillim të Përgjithshëm të USAID-it. Ajo gjithashtu tregon ndërgjegjësimin për lëvizjet tranzitore dhe adoptimin e

teknologjive të reja që transformojnë shoqëritë. Yanis Kompatsiaris, drejtor i Institutit të Teknologjive të Informacionit - CERTH, theksoi potencialin e inteligjencës artificiale për përmirësimin e industrisë së medias, veçanërisht rrezikun e përdorimit joetik të këtyre mjeteve teknologjike. Krijimi automatik i përmbajtjes mund të kursejë kohë për gazetarët, në mënyrë që ata t'i përkushtohen më shumë temave kërkimore", tha Yanis Kompatsiaris. Ai thekson se ekziston rreziku i dezinformimit dhe me këtë është dakord Thomas Guritin, specialist i inteligjencës artificiale të bisedave dhe "chatbots". "Ekziston rreziku i dezinformimit të nxitura nga zhvillimi i inteligjencës artificiale dhe mendimi kritik është shumë i rëndësishëm për të frenuar efektet e dëmshme. Lydia El Khoury, menaxhere e programit të "Textgains" dhe koordinatore e Observatorit Evropian për Urrejtjen në Internet - EOOH, vuri në dukje se inteligjenca artificiale mund të përdoret në Këshillin e Atlantikut të Veriut për të shkatërruar përfundimisht fjalimin e

dëmshëm në internet. Nëpërmjet saj matet atmosfera toksike e mediave sociale apo ndaj personave të caktuar. Gjatë simpoziut u mbajt një punëtori për të rinjtë ku mbi 30 nxënës të shkollave të mesme dhe studentët mësuuan se si të përdorin mjetet teknike në mënyrë të përgjegjshme dhe korrekte. Punëtorja u drejtua nga Gijs van Beek dhe Boris Ristovski. Projekti i USAID-it për edukimin mediatik, "Youth Think", është një projekt pesëvjeçar i financuar nga Agjencia e Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID), dhe zbatohet nga IREX, në bashkëpunim me Institutin Maqedonas për Media - MIM, IKS dhe Youth Educational Forum - YEF. Populli amerikan ka investuar mbi 840 milionë dollarë në Maqedoni përmes USAID-it, duke filluar nga viti 1993. USAID-i, nuk punon vetëm për të promovuar sigurinë e vet dhe prosperitetin ekonomik, por organizata edhe përmes bashkëpunimit me vendet e tjera, orvatet për të ndihmuar vendet me të cilat bashkëpunon të kenë zhvillim të pavarur dhe të qëndrueshëm.

Vase Mitreska

Në Aramtë dhe në Ministrinë e Mbrojtjes ka shumë gra brilante, gra të cilat në profesionalizmin dhe entuziazmin e tyre, na inspirojnë për çdo ditë, dhe për këtë shkak, dëshirojmë t'a potencojmë rëndësinë e tyre, duke prezantuar disa prej tyre në revistën tonë. Në këtë numër të revistës "Mburoja" ua prezantojmë dr. Nadica Todorovskën, e punësuar në QUM, shkencëtare e shquar dhe profesoreshë pranë katedrës së shkencave prioritare dhe ushtarako-shkencore pranë Akademisë Ushtarake

Përkushtimi dhe dashuria për profesionin dhe për veprimtarinë pedagogjike

Dr. Nadica Todorovska është e punësuar në Armatë që nga formimi i saj. E lundur në vitin 1967 në Shkup, që nga moshja e hershme e saj është dashuruar në lëndën e kimisë. Bazat e para të kësaj lënde ajo i merr në shkollën fillore "Johan Hajrih Pestoloci", ku më pas të trasojë rrugën edhe në gjimnazin "Josip Broz Tito". Regjistrohet në fakultetin e farmacisë në Shkup, ku edhe ka diplomuar dhe ka specializuar kiminë toksikologjike. Për veten e saj ajo thotë se është një hulumtuese e palodhshme, një punëtore e disiplinuar e cila me një dashuri të pashembullt bën punën e saj, dhe është jashtëzakonisht e lumtur që e gjithë kjo për të është shëndrruar në një përcaktim jetësor. Për periudhën e formimit të Armatës në vitin 1992 do të thotë se kjo periudhë ka qenë një periudhë tejet e rëndë dhe e ndjeshme, periudhë në të cilën të gjitha entuziastet, me një dëshirë të madhe për punë, kanë marrë pjesë, kushtimisht thënë, në formimin e Armatës. Është e punësuar në Qendrën Ushtarake Mjekësore, si analiste përgjegjëse dhe si menaxhere për cilësinë e ujit dhe tokës, pranë Njësisë për Mbrojtjen Preventive Shëndetësore. Që nga viti 1999 ligjëron pranë Akademisë Ushtarake "Gjeneral Mihajlo Apostolski" në Shkup si bashkëpunëtore profesionale, asistente dhe docente me titull, në lëndët "Toksikologjia e helmeve me ngjyra" dhe "Kimia në mjedisin jetësor". Gjatë bisedës shpalosëm shumë tema dhe biseda shkoi rrjedhimisht mirë. Në pyetjen se nga vjen e gjitha kjo energji, passion dhe entuziazëm për të punuar disa punë në

mënyrë simulative, ajo u përgjith në stilin e saj – se nuk është lehtë, dhe se e gjithë kjo kërkon një organizim të mirfilltë dhe disiplinë dhe se nganjëherë puna di të jetë edhe tejet e lodhshme, por kur gjerat bëhen me dashuri, nuk ka vend për dilema. Ajo është e mendimit se vetëm pengesat administrativo-burokratike nganjëherë janë aq të mëdha, sa që e lodhin shumë si njeri dhe si punëtore, por edhe si shkencëtare në sferën e saj. Ajo ndjen kënaqësi të punojë me student dhe t'ua transmetojë të njëjtëve njohuritë e saj, edhe pse ajo për veten e saj di të thotë se atë e karakterzojë si një profesoreshë strikte, por shumë të drejtë. Në pyetjen se a ka studnetë me potencial që ajo si pedagoge mund t'a dallojë, thotë se ka, se ekzistojnë mendje të ndritura, edhe pse vet studentët shumë rrallë orientohen për të specializuar kiminë toksikologjike, sepse kemi të bëjmë me një shkencë shumë komplekse që përdorë shumë instrumente dhe materiale të shtrenjta analitike. Pikërisht për këtë shkak, ajo në mënyrë të parzërvë përpiqet që t'ua afrojë studentëve, në mënyrë reale dhe shumë të qartë, me shprese se një ditë pikërisht ndonjëri nga këta student, do të shpreh dëshirën për t'a trashëguar, sepse, si që thotë edhe ajo vetë, profesioni i saj është deficitar, ndërsa vitet për të dalë në pension të merituar, numërohen në gishtat e dorës. Në portfolion e saj, ajo është nënshkruar në më shumë se tridhjetë punime shkencore. Ajo është femra e vetme doktore e shkencave në Armatën tonë. Profesor doktor Nadica Todorovska është anëtare e Shoqatës Farmaceutike dhe anëtare e NSO. Për fund, më duhej t'a pyes, se në rast se sheh në retrospektivë

pas – çfarë do të mund të na thonte ajo për veten e saj. A është e plotësuar si punëtore dhe si shkencëtare? Në një frymë dr. Todorovska, kokludon se është e kënaur nga e arritura dhe se beson se ia ka dalë të lë trashëgimi nga puna e saj për gjeneratat e reja. Ajo gjithashtu do të nënvizojë se në qoftë se do t'i kishte "duart e zgjidhura" dhe pak më tepër financa, në institucionin tonë, gjithsesi se do të kishte mundur të bëjë edhe më tepër, por duke i pasur parasysh të gjitha rrethanat, ajo thotë se megjithatë është e kënaqur. Për të gjithë të lartëcekurën, si dëshmi dhe valorizim të kontributit të saj të deritanishëm e të përgjithshëm në kuadër të Armatës dhe në kuadër të procesit arsimor, pikërisht sivjet, manifestimi "Gruaja e shkathët" i ndau mirënjohje si një grua të shkathët në procesin e arsimit për vitin 2023. Me të vërtetë një titull i lartë për të cilën do të thotë se e ndien si të veçantë, duke pasur parasysh se në esencë, ajo është edhe hedonist, dashamirë e ushqimit, udhëtimeve dhe njeri që e do jetën. Dhe për fund, vetëm edhe një sekret për këtë grua profesioniste, pedagoge dhe nënë e dy vajzave – ajo është adhuruere e muzikës xhez dhe këndon në disa kore, ndërsa për herë të fundit ka marr pjesë në një grup entuziastësh, me qëllim që ata të përkushtohen me vetëiniciativë dhe të bashkuar, për të bërë një kor të përzier xhazhi nën emrin "Artizan" në Shkup, ku një herë në javë takohen dhe kënaqen në magjinë e muzikës. Falenderime deri tek Dr. Nadica Todorovska që pata mundësinë t'a shkruaj këtë tekst për të. Armatës dhe vendit tonë i nevojiten më shumë gra si ajo!

Marija Pelikon

4 VJET
Maqedonia e Veriut në NATO

DITË TË HAPURA TË A NË VIGJILE TË DITËS S

ARMATËS Ë NATO-S

Pistoleta „FN HP“ (Fabrique Nationale Hi-Power), i njohur në botë edhe si „Browning Hi-Power“

„FN HP“ është projektuar si pistoletë apo si një armë klasike ushtarake që e ka provuar veten me sukses në shumë konflikte ushtarake. Që nga krijimi e deri më sot, pistoletë ka evoluar vazhdimisht me përmirësime mekanike dhe estetike, të cilat kanë kontribuar që të karakterizohet nga një dizajn i mirë dhe modern, cilësi e lartë e punimit, një mekanizëm i besueshëm dhe i sigurt operimi, saktësi e shkëlqyer, balancim dhe ergonomi e shkëlqyer, mirë komanda të përcaktuara dhe lehtësisht të aksesueshme dhe kornizë municioni me kapacitet të lartë. Sipas mënyrës së funksionimit, pistoletë i përket grupit të armëve gjysmë automatike. Praktikiisht, arma funksionon në parimin e tërheqjes së shkurtër të tytës dhe mbyllja arrihet me lëkundje vertikale të tytës, gjegjësisht kur tyta me dy fijet e sipërme mbyllesh hyn në dy prerjet e brendshme të mëngës.

“FN HP” s’standard është konstruktuar nga një copë çeliku të farkëtuar, e cila përpunohet saktësisht me bluarje me makinë, por ka edhe versione që janë prej çeliku ose duralumini me derdhje precize. Ndryshe vetë prodhimi i pjesëve është i cilësisë më të lartë, me një distancë shumë të vogël ndërmjet tyre. Për mbrojtje nga ndikimet e jashtme, pjesët metalike janë të lyera, por ka edhe versione që mbrohen me fosfatim, nikel dhe kromim. Pjesët kryesore të armës janë: një kornizë me një dorezë, një këmbëzë dhe mekanizmi i saj, një mëngë me një pamje mekanike dhe rrufe në pjesën e përparme dhe të pasme, një stabilizues mëngësh, një susta tërheqëse dhe një udhëzues sustë mbrapsht, një tytë dhe një kornizë. Çmontimi dhe montimi i pistoletës është i thjeshtë dhe i lehtë

dhe bëhet pa mjete, gjë që ndihmon në mirëmbajtjen e saj më të lehtë. Versioni bazë i pistoletës ka një mekanizëm të integruar SA (me veprim të vetëm) në këmbëzën, dhe në vitet 1980, për siguri më të madhe, u zhvillua një version me një mekanizëm DA të integruar (mekanizëm me veprim të dyfishtë). Në versionin bazë të armës, ato vendosen në anën e majtë të kornizës, leva e fiksimit/lirimit të këllëfës, butoni i lëshimit të kornizës së municioneve dhe leva e frenimit manual. Por janë zhvilluar edhe versione që kanë komanda të dyanshme nga frena manuale dhe versione që kanë një dekoder në vend të një frenimi manual. Gjithashtu, në versionet e para, në anën e brendshme të djathtë të kapakut është instaluar plumbi, dhe duke filluar nga vitet '60 të shekullit të kaluar, është paraqitur një version me nxjerrës të jashtëm plumbash. Një karakteristikë e kësaj arme është se nuk ka tregues të integruar të plumbit në tytë. Versionet e para të armës kishin një pamje fikse përpara dhe një pamje tangjente të pasme (me ndarje deri në 500 m) në kopertinë. Por më vonë, për arsye praktike, u instaluan pamje mekanike të ulëta luftarake me mundësinë e korrigjimit të drejtimit, të pajisura me tre pika të bardha. Përndryshe, me kërkesë të përdoruesit, këmisha e pasme mund të zëvendësohet me një pamje mikrometër të rregullueshme. Tubia e armës ka një gjatësi prej 118 mm, dhe nga brenda ka 6 brazda me rrotullim të dorës së djathtë, rrrahët e të cilave mbyllen në 240 mm. Fillimisht mbulesat e dorezës ishin prej druri (arre), e më vonë prej plastike të derdhur ose gome. Vendosja e kapëses dhe forma e kapakut kontribuojnë në ergonomi të shkëlqyer kur mbani pistoletën me një ose të dyja duart. Korniza e municionit është prej fletë çeliku të shtypur dhe është me dy rreshta, dhe kapaciteti më standard është 13 fishekë (për municion 9x19 mm). Por për municionin 9x19 mm janë zhvilluar korniza të tjera municioni me kapacitet 10, 15 dhe 17 plumba. Përveç kalibrit 9 mm, janë zhvilluar versione për përdorimin e municionit, 7.65x21 mm dhe .40 S&W. Praktikiisht, që nga krijimi i armës e deri më sot, janë zhvilluar shumë versione dhe nënversione, por, si bazë apo kryesore,

mund të përmendim "Mk I", "Mk II" dhe "Mk III" të cilat, ndryshe nga i pari, dy versione, posedojnë dhe frena automatike me gjilpërë. Gjithashtu, arma, përveç në "FN Herstal", me licencë, apo pa licencë, është prodhuar edhe nga prodhues të tjerë në botë. Që nga prezantimi i saj e deri më sot, përdoruesit e kësaj arme (qoftë në njësi ushtarake apo policore) kanë qenë ose janë ende në rreth 100 vende.

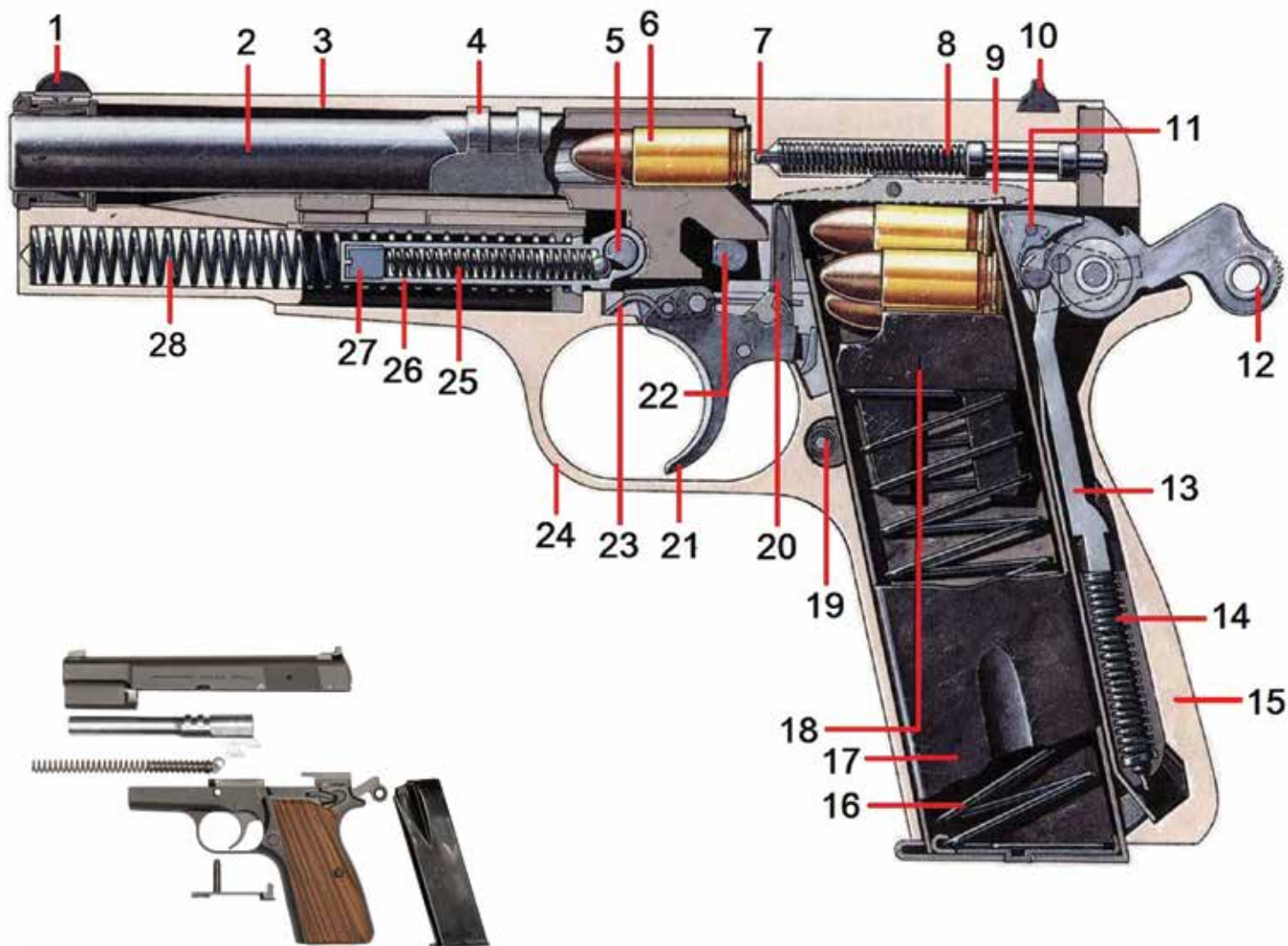
Ivica Dameski

Sqarimi i fotografisë

1. Shënjestra e përparme mekanike
2. Tubi
3. Mbështjellësi
4. Pozita e mbulimit ndërmjet mbështjellësit dhe tubit
5. Shtypësi i mbështjellësit me kornizën e pistoletës
6. Plumbi në hapësirën e tubit
7. Gjilpëra sulmuese
8. Hapësira te gjilpëra sulmuese
9. Leva e ndërprerësit
10. Shënjestra e prapme mekanike
11. Ndërprerësi
12. Sulmuesi i gjilpërës sulmuese

në formë të unazës (ekziston edhe verzioni në formën e shkronjës „G“)

13. Bartës (mbështetës) për nevojat e shtypësit

14. Hapësira për nevojat e shtypësit

15. Dorëza e kornizës së pistoletës

16. Hapësira e kornizës së municionit

17. Korniza e municionit

18. Shtypësi i plumbave në kornizën e municionit

19. Butoni për lirim të kornizës së municionit

20. Leva e këmbëzës

21. Këmbëza

22. Klini drejtues (për orientimin apo drejtimin e tubit)

23. Hapësira e këmbëzës

24. Mbruoja e këmbëzës

25. Hapësira e sipërfaqes të tubi

26. Hapësira kthyese

27. Kapaku i sipërfaqes

28. Hapësira kthyese

Karakteristikat taktiko-teknike të „FN HP-35“

Municioni	9x19 mm Parabellum
Gjatësia	197 mm
Gjatësia e tubit	118 mm
Lartësia (pa shënjestra)	127.5 mm
Gjerësia	36 mm
Pesha e pistoletës së zbrazur	882 gr
Shpejtësia mesatare e predhës në dalje të tubit	335 m/s
Gama efikase	50 m
Kapaciteti i kornizës së municionit	13 plumba (standarde)

Helikopteri „Bell 429 GlobalRanger“

„Bell 429 GlobalRanger“ ka qasje të shpejtë dhe të lehtë në realizimin e çdo misioni dhe mund të rikonfigurohet thjesht, në varësi të detyrës. Përdoret për misionet parësore nga forcat ajrore dhe zbatimin e ligjit civil, kërkimin dhe shpëtimin, operacionet e urgjencës mjekësore, mbështetje humanitare dhe operacionet mbështetëse të prodhimit të naftës. Deri në korrik të vitit 2018, gjithsej 325 helikopterë kishin fluturuar, që është vërtet një sukses i respektueshëm – rreth 330,000 orë për agjencitë qeveritare të sigurisë, njësitë ushtarake, departamentet e policisë dhe ekipet mjekësore në 42 vende të botës në mesin e tyre: Australia, Zelanda e Re, Franca, Indonezia, Kuvajti, Omani, Zvicra, Sllovakia, Suedia, Turqia, Tajlanda, SHBA dhe Mbretëria e Bashkuar. Zhvillimi i „Bell 429 GlobalRanger“ është konstruktuar kryesisht nga industria, për shkak të nevojës për kryerjen e

Helikopteri „Bell 429 GlobalRanger“ u zhvillua nga “Bell Helicopter” në bashkëpunim me “Korea Aerospace Industries” nga Koreja e Jugut dhe “Mitsui Bussan Aerospace” nga Japonia. Duke qenë në klasën e helikopterëve të lehtë, ai mund të ofrojë shpejtësi, reze dhe performancë të jashtëzakonshme, me një kabinë të integruar plotësisht prej xhami dhe sistem fluturimi të avancuar me më shumë hapësirë kabine se çdo helikopter tjetër i lehtë

operacioneve dhe shërbimeve mjekësore emergjente. Helikopteri “Bell 427” fillimisht ishte menduar për këtë qëllim, por për shkak të madhësisë së vogël të kabinës dhe pamundësisë për të instaluar siç duhet barelën për pacientët, si dhe për shkak të mosekzistencës së mundësisë së certifikimit të sistemeve në një përputhje me rregullat e fluturimit me instrumente (IFR), koncepti origjinal i “Bell” ishte një helikopter me kabinë më të madhe që u zbulua në ekspozitën e helikopterëve të vitit 2004. Kompania braktisi kornizën origjinale të helikopterit

“Bell 427” dhe miratoi një kornizë konceptuale, d.m.th. një kornizë avioni modular dhe dizajn të avancuar (Modular Affordable Product Line). Fluturimi i pare i prototipit „Bell 429 GlobalRanger“ është realizuar në vitin 2007, dhe certifikata e tipit është marrë në vitin 2009. Ky lloj helikopteri është relativisht i ri. U lançua zyrtarisht në vitin 2010. Pas certifikimit, helikopteri fitoi aftësinë për t'u operuar nga një pilot i vetëm në kushte instrumentesh. Certifikimi fillimisht ishte planifikuar për në fund të vitit 2007, por ka pasur

vonesa në orarin e programit, të shkaktuara kryesisht nga mungesa e pjesëve dhe materialeve të zakonshme. Në tetor të 2007 u instalua konfigurimi i jashtëm dhe në vitin 2008 u përfshinë në provë tre modele të "Bell 429", me rreth 600 orë fluturim të realizuar. Helikopteri ka performancë të lartë dhe krenohet me karakteristika mbresëlënëse. Është rezistent ndaj temperaturave të larta dhe mund të arrijë lartësi të mëdha (testimi i lartësisë së lartë u krye në Kolorado, ndërsa testimi i temperaturës së lartë u realizua në Arizona). Gjatë vitit 2009 helikopteri ishte i çertifikuar nga Transport Canada Civil Aviation dhe nga Administrata Federale e Aviacionit Amerikan.

Helikopteri „Bell 429 GlobalRanger“ përfshin një kornizë të re fluturimi me sisteme modulare dhe një sistem të avancuar të rotorit të zhvilluar bazuar në konceptin e një linje produktesh modulare të përbalueshme. Ka një sistem lëvizës me katër tehe kryesore të rotorit që janë të përbëra dhe kanë përfundime specifike për zvogëlimin e zhurmës dhe nivelet e reduktuara të dridhjeve. Helikopteri ka një strukturë të përbërë dhe alumini, me një raport të lartë fuqie-peshe në lartësi të madhe dhe përdoret në zonat malore. Ka një pajisje të pasur sistemesh në fushën e avionikës si: Display Unit, NAV/COM/GPS, 4 Axis Autopilot (Automatic Flight Control System), Traffic Avoidance System, Traffic Advisory System, ADS-B, Radar Altimeter, Weather Data Link, Satellite Datalink, Emergency Locator Transmitter, Helicopter Terrain Avoidance and Warning System dhe shumë të tjera. Ai ka një kabinë të ekranit dhe autopilot me tre boshte si standard (kompleti i boshtit të katërt opsional) dhe pajisje standarde të uljes së "skive". Helikopteri ka avantazhin e teknologjisë më të fundit të ekranit dhe përpunimit kompjuterik. Helikopteri është i kategorizuar si IFR, me një pilot dhe është i aftë të vazhdojë të operojë me një motor. Kabina e qelqtë e pilotit e helikopterit „Bell 429“ posedon edhe „BasiX-Pro“ (Integrated Avionics System), pako avioni i cili integrohet në dy, tre apo më shumë displejë shumëfunksional. Sistemi i avionik i „Bell BasiX-Pro“ është projektuar posaçërisht për të përmbushur kërkesat e misionit dhe operacioneve të "Bell 429 GlobalRanger". Sistemi është shumë fleksibël dhe mund të konfigurohet për të përmbushur nevoja të ndryshme operacionale. Helikopteri gjithashtu përmban një regjistruar të integruar elektronik të të dhënave për të ofruar ndërgjegjësim të përmirësuar të situatës

dhe analizë pas fluturimit. Me gjatësinë e kabinës së ngarkesave prej 12.7 metrash, ai mund të transportojë deri në 7 pasagjerë, pra në variantin VIP deri në 5 pasagjerë. Kabina është projektuar me dritare të mëdha që ofrojnë një pamje të shkëlqyer për pasagjerët. Kur helikopteri është bosh, pesha e tij është 1,925 kilogramë, me mundësinë e mbajtjes së një ngarkese maksimale prej 1,371 kilogramësh. Peshë maksimale e ngritjes është 3,175 kg, shpejtësia maksimale është 287 km në orë (konsiderohet si një nga helikopterët më të shpejtë në klasën e tij) dhe ka një distancë maksimale prej 760 km.

Për sa i përket mirëmbajtjes së vazhdueshme, helikopteri "Bell 429 GlobalRanger" u projektua duke pasur parasysh një proces shërbimi që mundëson procedura të mirëmbajtjes pa probleme që reduktojnë kostot

operacionale dhe kursejnë kohë. Për të siguruar kosto të ulëta të operimit direkt, kosto të ulëta të mirëmbajtjes direkte dhe besueshmëri të përmirësuar në mënyrë që të rritet siguria e pasagjerëve, përdoret grupi i menaxhimit të mirëmbajtjes. Procesi drejtohet nga një grup drejtues i përbërë nga përfaqësues të kompanisë, autoriteteve rregullatore dhe operatorëve. Për shkak të këtyre karakteristikave, helikopteri duhet të kontrollohet periodikisht çdo 200 orë fluturimi. Për shkak të të gjitha këtyre karakteristikave, ky lloj helikopteri duhet të jetë një nga helikopterët më të lehtë për mirëmbajtjen e duhur dhe të vazhdueshme. Helikopteri „Bell 429 GlobalRanger“ është helikopteri i parë që përdor të njëjtin proces mirëmbajtjeje si linjat ajrore komerciale, në mënyrë që të sigurojë aftësi të vazhdueshme ajrore.

Dragan Pavlovski

„Jackal 3“ – Kamioni me lëvizshmëri të lartë, prodhim i Mbretërisë së Bashkuar

Kompanitë „Babcock“ dhe „Supacat“ filloi prodhimin e 70 automjeteve „HMT Jackal 3“ në shkurt të 2024 si pjesë e Strategjisë Industriale Tokësore të Mbretërisë së Bashkuar, e cila synon të përmirësojë bashkëpunimin midis Ministrisë së Mbrojtjes të Mbretërisë së Bashkuar dhe industrisë ushtarake. Është një nga kontratat e para që jepet në kuadër të programit. Ushtria Britanike tashmë përdor në inventarin e saj transportuesin me lëvizshmëri të lartë „Jackal 2“ 4x4, i cili është një platformë ideale për zbulim, sulm të shpejtë, mbështetje nga zjarri dhe mbrojtje të kolonës. Automjetet „Jackal“ përveç Britanisë së Madhe përdoren edhe në: Danimarkë, Australi, Zelandën e Re, Norvegji dhe Estoni. Në shkurt të vitit 2023, kompania „Supacat“ fitoi kontratën 90 milion paund (113,6 milionë dollarë) nga „Defence Equipment & Support“ (DE&S), për të ofruar 70 platforma, kamionë me lëvizshmëri të lartë

Kamioni i lëvizshmërisë së lartë „Jackal 3“ („Jackal 3“ - Kamion i lëvizshmërisë së lartë, seria HMT 400, MB) është versioni më i fundit i automjeteve „Jackal“, i zhvilluar nga „Babcock International Group“, një kompani e shërbimeve të mbrojtjes me bazë në Britaninë e Madhe dhe „Supacat“, prodhues britanik i automjeteve ushtarake për nevojat e ushtrisë britanike

(HMTV), variant Mk 2 Extenda, të cilët ofrojnë fleksibilitet më të madh të mbrojtjes pasi dizajni i tyre modular i lejon ata të funksionojnë si një automjet „Jackal (L400)“ ose „Coyote (L600)“. Kompanisë „Babcock“ i është dhënë një nënkontratë me burim të vetëm nga „Supacat“, kontraktori kryesor, për të prodhuar 62 automjete deri në prill të 2024 në objektin e tij të vendosur në Devonport, Plymouth, Mbretëria e Bashkuar. Kompania „Supacat“ do të prodhojë tetë automjetet e mbetura në të njëjtën periudhë kohore në objektin e saj në Dunkswell. Kontrata ka potencialin për të prodhuar deri në

240 automjete të blinduara të lehta, në varësi të kërkesave operacionale.

Dizajni dhe karakteristikat

Automjeti me lëvizshmëri të lartë „Jackal 3“ është 5.79 metra i gjatë dhe 2.05 metra i gjerë, me lartësi maksimale dhe minimale 1.88 dhe 2.44 metra. Pista është 1.7 metra e gjatë, ndërsa distanca ndërmjet boshteve është 3 metra. I quajtur „Jackal“ nga klientët në Mbretërinë e Bashkuar, seria HMT 400 ka një platformë shumë të gjithanshme me performancë të pakrahasueshme në të gjithë vendin. Masa bruto e automjetit është 7600

kg. Pesha e tij maksimale (përfshirë karburantin dhe armaturën) është 5,500 kilogramë, dhe ngarkesa e tij është 2,100 kilogramë. Shpejtësia e mjetit është 120 km/h. Gama maksimale rrugore e automjetit është 800 km, mund të kapërcejë pengesat ujore deri në 1 metër, mund të kapërcejë një pjerrësi deri në 60%, dhe një pjerrësi anësore deri në 35°. Ka një rreth rrotullues (kuzë në buzë) 13.5 metra dhe një kapacitet karburanti prej 200 litrash. Hapësirat maksimale dhe minimale nga toka janë përkatësisht 4,85 m dhe 1,8 m, ndërsa këndi i afrimit dhe i nisjes është 40° dhe këndi i mbirampës është 150°.

Automjeti "Jackal 3" ofrohet si një automjet 4x4, por mund të shndërrohet në një automjet me gjashtë rrota falë një sistemi të ri pezullimi, duke dyfishuar efektivisht ngarkesën e tij. Automjeti do të jetë më pak i dukshëm dhe do të ofrojë përputhshmëri të përmirësuar elektromagnetike, së bashku me mbrojtje më të mirë të ekuipazhit nga një përmbysje e mundshme. Automjetet do të pajisen me një dritë lëvizëse ushtarake infra të kuqe të serisë "Predator Venta", një dritë të pasme ushtarake infra të kuqe dhe një tregues të drejtimit anësor të kategorisë së gjashtë SDI6. Shtesat opsionale për automjetin përfshijnë goma të ndezura, diferenciale mbyllëse, një çikrik vetë-ndryshues, montime armësh, një stacion armësh në distancë, hedhës granata tymi dhe një zgjedhje të drejtimit të djathtë ose të majtë. Inovacioni dhe teknologjia janë integruar pa probleme në çdo hap të procesit të prodhimit, duke shfrytëzuar fuqinë e softuerit Pulse të ndërtuar me porosi për të përmirësuar efikasitetin e montimit të automjetit.

Armatimi dhe motori

Automjeti „Jackal 3“ ofron një sërë hapësirash ngarkese specifike për misionin, duke përfshirë opsionet e armatimit, komunikimin dhe inteligjencën, mbikqyrjen, shënjestrimin dhe pajisjet e zbulimit. Automjeti do të pajiset me një transportues armatimi ISTEK (Special Military Equipment Designer and Manufacturer), i cili lejon që mjeti të pajiset me mitralozë për qëllime të përgjithshme dhe mitralozë të rëndë. Përveç kësaj, mund të pajiset me një komplet opsional sigurie të zgjeruar për mbrojtjen nga minat (mbrojtja nga shpërthimi i minave) dhe mbrojtje balistike.

Automjeti „Jackal 3“ lëviz dhe fuqizohet nga një motor Cummins me naftë 6.7 litra që jep 180 kf dhe 700 Nm/t çift rrotullues. Është i lidhur me transmetimin plotësisht automatik të serisë speciale 2500 të "Allison

Transmission". Sistemi i frenimit përdor një sistem ajri-hidraulik me një sistem frenimi kundër bllokimit (ABS-sistem frenimi kundër bllokimit) për siguri të shtuar, dhe sistemi elektrik funksionon me një furnizim me energji 24v DC. Kontraktorët e prodhimit të automjeteve me lëvizshmëri të lartë ISTEK janë gjithashtu të përfshirë, duke siguruar montime armësh për automjetet e reja, ndërsa Allison Transmission, një ofrues i zgjedhjeve konvencionale dhe të elektrizuara të mjeteve motorike, u kontraktua për të furnizuar 70 2500 SP, transmise plotësisht automatike për automjetet në shtator të 2023. „Mitchell Powersystems“, Partneri i kanalit të

Allison, i ngarkuar me përgatitjen dhe furnizimin e transmiseve automatike, dhe Venta, një furnizues i ndriçimit të automjeteve, kontraktuan për të furnizuar ndriçimin për automjetet "Jackal 3" në korrik të vitit 2023. Paraardhësi i tij, tashmë i dëshmuar mirë në terrenin e ashpër të fushës së betejës në Afganistan, varianti "400", ka një sistem unik të pezullimit ajror, i cili lejon zgjedhjen e një lartësie të ndryshueshme udhëtimi për t'iu përshtatur terrenit dhe gjithashtu lejon ngarkimin e brendshëm brenda kornizës së „CH-47 Chinook“.

Idriz Idrizoski

Karakteristikat dhe specifikimet tjera të automjetit „Çakall 3“:	
Prodhuesi	„Babcock и Supacat Limited“
Lloji i automjetit	„High mobility truck vehicle“
Gjatësia	5,79 metra
Gjerësia	2,05 metra
Lartësia	2,44 metra
Pesha-bruto	7,6 ton
Kapaciteti i ngarkesës	2,1 ton
Motori	„Cummins 6.7I turbocharged diesel engine“
Transmisioni	„Allison 2500 transmission“
Gama operative	800 km
Shpejtësia maksimale	120 kmh
Tejkalimi i pengesës	Deri në 60%
Tejkalimi i pengesës anësore	35%
Tejkalimi i pengesës ujore	1 m
Radiusi rrotullimit	13.5 m

„Mitsubishi G4M“

Zyrtarisht, historia shënon fillimin e Luftës së Dytë Botërore më 1 shtator 1939. "Blitzkrieg" gjerman u shtri shpejt nga Polonia, deri në Kanalin Anglez dhe Atlantik në bregun e Evropës Perëndimore. Por në Lindje, gjërat ishin nxehur prej kohësh dhe ishin zhytur në beteja të përgjakshme të iniciuara nga Perandoria Japoneze. Në fund të viteve 1930, Japonia tashmë po kërkonte të pushtonte sa më shumë Kinë të ishte e mundur me anë të pushtimit amfib dhe tokësor, por edhe me pjesëmarrjen e madhe të forcave ajrore japoneze. Si rezultat, shumë qytete kineze u shkatërruan nga bombarduesit japonezë. Përkatesisht, Japonia ishte në proces të modernizimit të forcave të saj të armatosura pothuajse në çdo fushë. Marina e saj në fund të viteve

Në vitin 1937, në operacionet luftarake mbi tokën kineze, bombarduesi i aviacionit japonez më i përdorur ishte paraardhësi i "Mitsubishi G4M" – "Mitsubishi G3M". Pas vetëm dy muajsh veprimi operacional, performanca e avionit kontribuoi në reagimin e shpejtë dhe korrekt të marinës japoneze

1930 kishte anijet më moderne dhe më të sofistikuara. Nga ana tjetër, aviacioni nuk ishte aq i avancuar në atë kohë dhe pjesa më e madhe e tij mbështetej në modele të vjetruara të gjuajtësve dhe bombarduesve. Ashtu si Gjermania, Japonia nuk kishte bombardues të mëdhenj dhe të rëndë, por bombardues të klasit të mesëm, pra bombardues për përdorim taktik ose detar. Industria japoneze e aviacionit ishte më e avancuar në atë fushë dhe kjo u pa nga bombarduesi i shkëlqyer

taktik i sofistikuar "Mitsubishi G4M". Pamja e saj shkaktoi një pseudonim të pazakontë midis pilotëve japonezë - "Puroja Flying". Por roli i saj në mbështetjen e operacioneve detare, tokësore dhe amfibe të Japonisë ishte i padiskutueshëm. Ai ishte një nga bombarduesit taktikë më të mirë në Luftën e Dytë Botërore. Dizajni Në vitin 1937, në operacionet luftarake mbi tokën kineze, bombarduesi i aviacionit japonez më i përdorur ishte

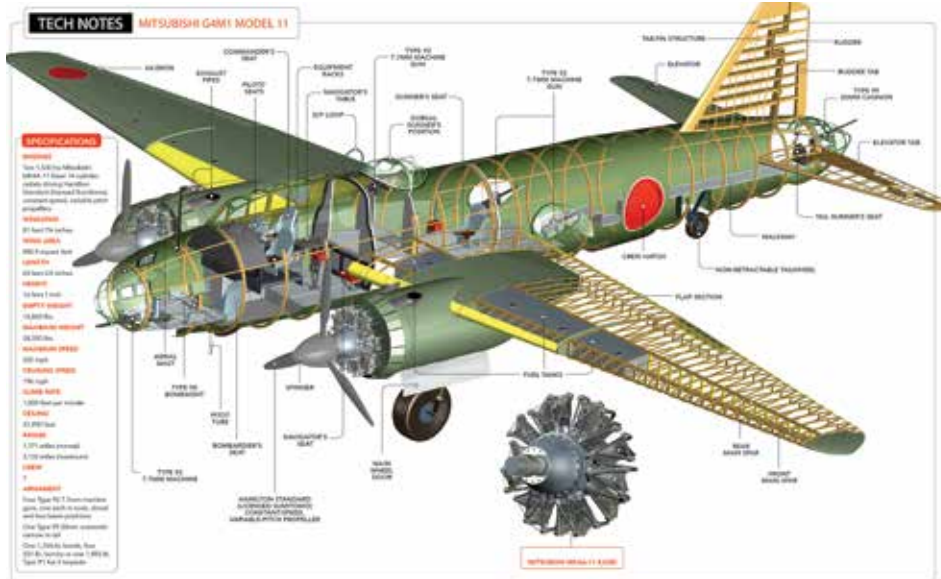
paraardhësi i "Mitsubishi G4M" – "Mitsubishi G3M". Pas vetëm dy muajsh veprimi operacional, performanca e avionit kontribuoi në reagimin e shpejtë dhe korrekt të marinës japoneze. Ky reagim u kthye në një kërkesë për një version më të mirë dhe më të sofistikuar të avionit, bazuar në konceptin "Mitsubishi G3M". Specifikimet ishin të paprecedentë në atë kohë. Avioni i ri duhej të fuqizohej nga dy motorë, të kryente veprime operationale nga toka, të kishte një shpejtësi maksimale prej 398 kilometra në orë, një lartësi lundrimi operationale prej 3000 metrash dhe një distancë maksimale veprimi prej 4722 kilometrash, pa bomba, silurët tjerë 3700 km, por avioni ishte i armatosur me një silur 800 kg. Koncepti i kërkuar prodhoi një dizajn që kryesisht rrotullohej rreth dy parametrave, shpejtësisë dhe gamës maksimale të funksionimit. Por për të arritur karakteristikat e kërkuara, projektuesit e avionëve duhej të devijonin nga disa parametra standardë gjatë ndërtimit. Ekipi i „Mitsubishit“, i udhëhequr nga Kiro Honjo, hoqi qëllimisht rezervuarët e karburantit vetë-vulosës dhe forca të blinduara shtesë për ekuipazhin ajror në mënyrë që të reduktonte peshën. Përkatësisht, kjo qasje e bëri avionin të shpejtë, gjë që nuk është karakteristikë e klasës së tij, e cila ka një shtrirje të madhe operationale. Por edhe aeroplani ishte jashtëzakonisht i "vulnerabël" ndaj zjarrit me mitralozë armike. Edhe luftëtarët aleatë, të cilët ishin të pajisur me mitralozë të kalibrit të vogël, nuk e kishin problem të rrëzonin avionin. Pilotët aleatë madje shpikën një pseudonim për bombarduesin - "The Flying Zippo". Kjo ishte për shkak të natyrës shumë të ndezshme të krahëve të saj, pasi rezervuarët e karburantit të pambrojtur dhe jo vetë-vulosës ndodheshin në gjysmën e parë të strukturës. Problemi kryesor i paraardhësit të "Mitsubishi G4M", "Mitsubishi G3M", ishte armatimi i pamjaftueshëm për vetëmbrojtje. Pra, prandaj, projektuesit e "Mitsubishi G4M" në vizatimet e projektimit vendosën mitralozë 7.7 mm në hundën e bombarduesit, në pjesën e sipërme të strukturës së ajrit, në anët e strukturës qendrore të ajrit dhe një top 20 mm, ndodhet në bishtin e avionit. Këto asete kontribuan shumë në koeficientin e qëndrueshmërisë së avionit. Përkatësisht, avioni ishte më efektiv kur përdorej në operatione luftarake duke fluturuar në lartësi mesatare dhe të larta, duke sulmuar caqe statike, si

magazina dhe fabrika për municione dhe armë, porte dhe aeroporte. Shpejtësia e tij rezultoi të ishte një avantazh i madh, pasi avioni mund të shfaqej nga çdo drejtim, të hidhte papritmas ngarkesën e tij me bombë në objektivat dhe të kthehej në bazë përpara se luftëtarët e armikut ta kapnin. Për më tepër, shumica e bombarduesve të kohës ishin projektuar zakonisht me armatim mitraloz të bishtit të kalibrit 7.7 mm ose 12.7 mm. Arma 20 mm e "Mitsubishi G4M" ishte një risi si një armë vetëmbrojtëse e pasme dhe një rrezik serioz për pilotët luftarakë aleatë që përpiqeshin të rrëzonin aeroplanin duke sulmuar nga pas. Mjaftuan vetëm disa predha 20 mm për të

rrëzuar luftëtarin sulmues. Gjithashtu, përveç shpejtësisë, rrezes së madhe operationale, armatimit, avioni ishte një nga avionët e ndërtuar më fort, rezistent ndaj zjarrit armik. E vetmja dobësi ishin tanket që nuk mbylleshin vetë në krahë. Por nëse mbrojtja anti-ajrore e armikut nuk godiste krahët e avionit, avioni ishte pothuajse i pathyeshëm. Si shembull, sulmi japonez në "USS Chicago" gjatë Betejës së Ishujve Rennell, katër "Mitsubishi G4M" u kthyen në bazat e shtëpisë, pavarësisht se një nga dy motorët e tij u shkatërrua, dhe korniza e avionit u dëmtua rëndë një numër vrimash dhe panelesh të shkatërruara. Avionët japonezë ishin lehtësisht të krahasueshëm me

bombarduesin gjerman "Heinkel He-111" dhe bombarduesin amerikan B-25. Këta avionë u përdorën në role pothuajse të ngjashme, nëse jo identike. Një nga ato role ishte ai i sulmuesit të anijes. Këtu bombarduesi japonez ishte superior në krahasim me bombarduesin gjerman ose amerikan. Marina japoneze e përdori avionin në misione kundër anijeve me sukses të madh nga viti 1941 deri në vitin 1944. Avioni mori pjesë në pothuajse çdo operacion të madh luftarak në fushën e betejës së Paqësorit, veçanërisht kur Marina Japoneze kishte nevojë për bombardues të aftë për të vepruar nga toka. Një shembull i një operacioni të tillë ishte fillimi i zgjerimit japonez në Paqësorin Juglindor në 1941. Udhëheqja ushtarake japoneze përdori 107 "Mitsubishi G4M" në bombardimet e Filipineve. Por ndoshta veprimi më mbresëlënës i avionit ishte në operacionin japonez, i cili përfundoi me fundosjen e anijeve britanike "Princi i Uellsit" dhe "Repulse". Silurët "Mitsubishi G4M" ishin disi të dobishëm në fundosjen e krenarisë britanike në Indo-Paqësorin. Sulmi u krye duke fluturuar vetëm 10 metra mbi oqean. Variantet

Me rolet e shumta dhe të ndryshme të avionit, ekipi i projektimit zhvilloi disa variante për përdorime të ndryshme me karakteristika të ndryshme.

Modeli „22 G4M2“

Ky model ishte një variant bazë, i cili gjatë prodhimit pa ndryshime minimale nga koncepti i tij origjinal. Avioni ndonjëherë ndërtohej me kapele të ndryshme bombash dhe xhama të ndryshëm të sheshtë në hundë.

Modeli „22 Ko G4M2“

Avioni u prodhua me një radar të integruar "Type 3 Ku Mark 6" dhe ishte i armatosur me dy topa 20 mm "Type 99 Model 1" të vendosura në anët e kornizës qendrore të avionit.

Modeli 22 Otsu G4M2

Topi 20 mm i vendosur në bishtin e avionit u zëvendësua nga një top i ri "Type 99 Model 2" me kalibër 20 mm por me tytë më të gjatë.

Modeli „34 G4M3“

Avioni u prodhua me rezervuarë karburanti vetë-vulosës, një dizajn të ri armatimi të bishtit dhe bishtit dhe krahëve të ridizajnuar. Armatimi përbëhej nga dy mitralozë 7.7 mm të tipit 92 të vendosura në hundë të avionit, dy mitralozë 7.7 mm të tipit 92 të vendosura në anët e kornizës qendrore të avionit dhe një top Model 99 1 me një kalibër 20 milimetra në bisht avioni.

Karakteristikat kryesore të „Mitsubishi G4M“	
Ekuipazhi	7
Gjatësia	19,97 metra
Hapja e krahëve	24,89 metra
Lartësia	4,9 metra
Sipërfaqja e krahëve	78.125 metra katrorë
Motori	Dy motor klipi „Mitsubishi MK4A Kasei 11“ me 14 cilindra me ftohje ajrore. Një motor ka qenë i aftë të zhvillojë 1530 kuaj fuqi
Shpejtësia maksimale	428 kilometra në orë, në një lartësi prej 4200 metrave
Gama e fluturimit	5040 kilometra
Gama e fluturimit operativ	2852 kilometra
Niveli i ngjitjes	Arrinë lartësi prej 5000 metrave për një periudhë prej 5 min. e 49 sekonda
Armatimi	Një mitraloz 7,7 mm "Type 92" i vendosur në hundën e avionit, një mitraloz "Type 92" i vendosur në pjesën e sipërme të kornizës së avionit, dy mitralozë 7,7 mm "Type 92" në të dy anët e kornizës qendrore të avionit dhe një top tip 99 20 mm i vendosur në bishtin e avionit; Një silur 858 kg "Type 91" ose një bombë 800 kg ose katër bomba 250 kg ose një bombë "vetëvrasëse" "Yokoshuka MXY-7" 1200 kg.

"Schmeisser" - një armë legjendare me një emër të gabuar

Automatiku është një armë me përmasa më të vogla, por me fuqi të lartë zjarri, e cila shkrep zjarrin dhe përdor municion pistolette dhe u krijua në fund të Luftës së Parë Botërore. Disa ekspertë janë të mendimit se mitralozi i parë ishte arma italiane "Villar Perosa", por në fakt mitralozi i parë në histori ishte ai gjerman "Bergmann MP18/I". Shumë njerëz besojnë se mitralozi u shfaq për shkak të nevojave të veçanta gjatë Luftës së Parë Botërore dhe se gjithçka përfundon me kaq. Por një mendim i tillë nuk mbizotëronte te gjermanët. Ata e shihnin automatikun si një armë të luftës së ardhshme dhe për fat të keq kishin shumë të drejtë. Që efikasiteti i automatikut në fund të Luftës së Madhe ishte i madh mund të konkludohet edhe nga fakti se aleatët, pas luftës, e ndaluan Gjermaninë të prodhonte dhe përdorte mitralozë në ushtri. Disa kundërshtarë të pushkës së sulmit si armë ushtarake e konsideruan atë një armë tipike të policisë. Kjo është arsyeja pse automatikët më të famshëm amerikanë "Thomson M1921" dhe "M1928" ishin ekskluzivisht armë

Kjo është historia e automatikut, i cili në kohën e tij ishte një mrekulli e vërtetë teknike, por edhe një status simbol që të gjithë donin ta kishin dhe të bënin foto

policore deri në fillimin e Luftës së Dytë Botërore. Përvojat e Luftës Civile Spanjolle treguan se armët automatike do të ishin një armë e nevojshme në luftën e re, hija e së cilës varej mbi të gjithë botën. Gjermanët, duke shmangur me mjeshtëri kufizimet e vendosura ndaj tyre nga Traktati i Versajës pas ardhjes në pushtet të nazistëve, prodhuan shpejt të gjitha llojet e armatimeve, duke përfshirë edhe armët automatike. U prodhuan një sërë modelesh të ndryshme dhe të gjitha u përdorën në Luftën e Dytë Botërore. Nevoja për automatikë ishte e madhe dhe në mesin e modeleve të shumta për shkak të dizajnit, risive tekniko-teknologjike dhe popullaritetit, do të binte në sy një model - "Schmeisser" legjendar.

Deri në vitin 1936, një duzinë modele të automatikëve gjermanë kishin një dizajn të ngjashëm dhe bazoheshin në automatikun e parë Bergmann. Që nga viti 1936, Komanda e Lartë Gjermane ka kërkuar një model të ri mitralozi që do të plotësonte nevojat e "Blitzkrieg" të planifikuar dhe numrin në rritje të njësive të blinduara, të mekanizuara dhe parashutiste. Modeli i ri duhej të ishte me përmasa të vogla, me peshë sa më të vogël, pa pjesë druri, i lehtë për t'u trajnuar dhe përdorur, për çmontim dhe mirëmbajtje. Kështu, në prag të Luftës së Dytë Botërore u fut në armatim mitralozi Erma MP38 (Maschinen pistole 38), në pistoletën gjermane të shërbimit të kalibrit 9 mm "Parabellum" (9x19mm Para), e cila u konstruktua nga ekipi inxhinierik të fabrikës Erma. Emri zyrtar i makinës ishte "Erma", sipas fabrikës ku është projektuar dhe prodhuar makina. Nuk ishte e rrallë që gjermanët, armët e tyre, madje edhe automatikët, të mbanin emrin e fabrikës apo të projektuesit. Mitralozat "Bergmann MP18/I" dhe "MP1928/II" u projektuan nga Hugo Schmeisser, por u emëruan sipas fabrikës, ndërsa "Bergmann MP34/I"

u projektua nga Theodor Bergmann, projektuesi dhe pronari i fabrikës. Mitralozi "Erma MP38" dhe pasardhësit e tij u emërtuan keq që në fillim të luftës. Përndryshe, nëse kjo makinë do të emërohej sipas konstruktorit, dhe jo në vend të fabrikës, emri i duhur për të do të ishte "Guipel" ose "Volmer MP38". Mirëpo, jo vetëm që emri "Schmeisser" u bë një emër i njohur, por edhe falë "Erma", ky automatik u bë sinonim i automatikëve.

Emri "Schmeisser" nuk nënkupton vetëm një model, siç mendohet zakonisht. Në fjalë janë gjithsej shtatë modele të ndryshme që janë prodhuar nga viti 1938 deri në vitin 1945. Modeli "38" ishte një vepër pioniere. Ashtu si modeli "Bergman 1918" kishte zgjidhje ndërtimi, disa prej të cilave u gjetën në çdo mitraloz të mëvonshëm, ashtu edhe pas shfaqjes së "MP38", nuk ka asnjë mitraloz dhe asnjë armë tjetër automatike, e cila nuk ka në të paktën një nga zgjidhjet e saj. "MP38" ka punuar në parimin e lëvizjes së kthimit të lirë të grilave. Duke tërhequr levën, buloni fiksohet dhe mbetet në pozicionin e pasmë. Duke shtypur këmbëzën, buloni lëshohet nga pozicioni i pasmë dhe me forcën e sustave të kthimit shkon përpara, merr plumbin nga korniza e municionit, e hedh në tytë dhe qëllon. Më pas, me forcën e gazrave pluhur, rrufeja lëviz prapa, bllokohet dhe cikli i ndezjes vazhdon, për sa kohë që këmbëza mbahet e shtypur. Teorikisht, Schmeisser mund të qëllonte vetëm në zjarr me breshëri, por një gjuajtës i aftë me presion të kontrolluar të këmbëzës mund të gjuante gjithashtu një zjarr të vetëm.

Pesha dhe përmasat e armës lejonin, megjithë municionin e fortë, mungesën e të ashtuquajturit mbyllje të grilave, gjë që thjeshtonte dhe e bënte prodhimin më të lirë. Geipel në "MP38" aplikoi përdorimin e të ashtuquajturit grilë teleskopike prej tre pjesësh, të cilat gjatë lëvizjes së grilave futeshin në njëra-tjetrën, gjë që lejonte një reduktim të ndjeshëm të gjatësisë së armës. Geipel dhe kolegu i tij Vollmer e aplikuan këtë patentë në vitin 1927 në makinën Erma Vollmer. Automatiku "MP38" ishte bërë ekskluzivisht prej metali dhe plastike dhe ishte një zgjidhje vërtet pioniere. Stoku i parë metalik i palosshëm i zbatueshëm me sukses në historinë e armatimeve lejoi që arma të ishte më e lehtë, më e shkurtër dhe më e përshtatshme për t'u mbajtur. Mitralozi i ri, me një shtyllë të palosshme, ishte 18-27 centimetra më i shkurtër se modelet

e mëparshme dhe pothuajse gjysmë metri më i shkurtër se pushka ushtarake standarde gjermane "Mauser 98k". Në vend të kornizave të mëparshme të municionit që ishin vendosur në anën e majtë të armës, në "MP38" korniza e municionit vendoset për herë të parë vertikalisht, gjegjësisht nën armë, gjë që konsiderohej një zgjidhje më praktike. Pjesët plastike, doreza e pistoletës dhe pjesa e poshtme e gjoksit ishin bërë nga materiale sintetike jashtëzakonisht të forta, të ngjeshura nën presion të lartë dhe më pas të rrahura me rërë për t'i bërë ato të lëmuara dhe jo reflektuese. Kjo ishte më se inovative në fushën e industrisë së armatimeve, duke kursyer dru që mund të ishte përdorur në segmente të tjera të industrisë ushtarake gjermane. Doreza e mbyllësit, e cila është më karakteristike, ndodhej në anën e majtë të armës. Kjo i lejoi përdoruesit të provonte armën pa hequr dorën nga kapja ose larg këmbëzës, gjë që u konsiderua shumë praktike, pasi qëlluesi ishte gati në një pjesë të sekondës për të hapur zjarr. Meqenëse streha e bulonave ishte prej çeliku, ajo u hodh në sipërfaqe për të zvogëluar peshën. Kjo sipërfaqe me shirita e MP38 është një nga veçoritë e jashtme më të njohura. Një tipar tjetër tipik ishte pjesa e përpunuar për mbushjen e kornizës së municionit, e cila ishte e lëmuar dhe kishte dy hapje të mëdha në të dyja anët, të bëra për të lehtësuar këtë pjesë të armës. "MP38" kishte gjithashtu një kornizë municioni me sipërfaqe të lëmuar dhe një shufër mbështetëse nën tytë që shërbente si mbështetje për të gjuajtur nëpër hapjet e mjeteve të blinduara, si dhe një arrë në grykën e tytës që mbronte fijet e montimit të Karakteristike ishin edhe

lidhja për përdorimin e municioneve manovruese.

"Erma MP38" u bë menjëherë arma e preferuar e parashutistëve gjermanë, ndaj mori emrin jozyrtar "Fallschirmjäger modell" (modeli i parashutës).

Sidoqoftë, ndryshe nga modelet e mëparshme, "MP38" shumë shpejt hyri në përdorim në të gjithë ushtrinë gjermane, si në Wehrmacht ashtu edhe në njësitë SS si armë për ekuipazhet e tankeve, për ekuipazhet e transportuesit të blinduar dhe si armë për komandantët e togave të këmbësorisë dhe njësitë tjera. Automatiku ishte më i liri nga të gjitha automatikët deri në atë kohë dhe kushtonte 57 reichsmark në atë kohë. Kjo është arsyeja pse ai ishte mitralozi më i shumtë në fushatat polake dhe franceze, kështu që u konsiderua si një armë tipike e Blitzkrieg.

E vetmja mangësi e armës u vu re në përdorimin praktik të saj menjëherë në fillim të luftës. Automatiku "MP38" mund të ndalohej vetëm kur ishte i mbërthyer, me dorezën në pozicionin

e pasmë, duke e hedhur në një hulli të veçantë. Në pozicionin përpara, kjo nuk ishte parashikuar, kështu që ndodhte që kur makina binte në shpinë, në një sipërfaqe të fortë, rrufeja kthehej mbrapa vetë dhe përsëriste dhe qëllonte dhe shkaktonte viktimat e veta. Kjo anomali më vonë do të korrigohej, kështu që numri më i madh i MP38-ave do të marrë një dorezë të re, të sigurt në grilë, e cila, për shkak të frenimit, futet në një prerje të re në gjoks. Këto modele do të marrin emërtimin MP38/40. Bertold Geipel dhe ekipi i tij donin të përmirësonin "MP38", por edhe ta bënin atë edhe më të lirë dhe më të thjeshtë, duke rritur kështu prodhimin. Kështu, dy vite më vonë lindi "Erma MP40". Në thelb, ishte i njëjti automatik si "MP38", por disa ndryshime duken edhe nga jashtë. Në vend të gjoksit me brinjë, u fut një gjoks prej llamarine të shtypur dhe me sipërfaqe të lëmuar. E bëri armën edhe më të lehtë. Pjesët që deri atëherë ishin prej alumini janë zëvendësuar edhe me llamarinë të

presuara. Korniza e municionit mori brazda të veçanta gjatësore. Shumica e pjesëve MP40 u bashkuan me saldimit të thjeshtë në vend. E gjithë kjo thjeshtoi dhe përshejtoi shumë prodhimin, por modeli i ri ishte 3 Reichsmark më i shtrenjtë. Kursimi nuk ishte drejtpërdrejt në para, por në faktin se duke përdorur fletë të shtypura, u kursyen metalet e pakta dhe çeliku të lidhur. Pjesët e MP40 të modernizuara me përpunim minimal ishin të këmbyeshme, të përshtatshme për prodhim në një numër më të madh fabrikash, gjë që mundësoi prodhimin masiv. Mitrolozë të plotë MP40 u prodhuan nga Erma në Erfurt, Steyer në Austri dhe Haenel në Suhl, ndërsa pjesët individuale u prodhuan në të gjithë Rajhun dhe u montuan në këto tre fabrika. Së shpejti, Geipel prezantoi disa ndryshime të tjera dhe prodhim masiv, por të lidhur edhe me sigurinë e armës. Seksioni i montimit të kornizës së municioneve të përpunuara filloi të fabrikohet si dhe shumë pjesë të tjera të shtypura prej llamarine dhe mori brinjët dalluese horizontale. Pamja e sjellëses në grykën e tubit, si dhe ejetori i mëngëve, u ndryshua. Megjithatë, ndryshimi më i rëndësishëm konsistonte në prezantimin e dorezës më të sigurt të bulonave me dy pjesë, të montuar në disa nga modelet e vjetra MP38, si dhe një pjesë të modelit të mëparshëm "MP40". Modeli i ri i prodhuar në masë ishte i njohur si "MP40/I". Në të njëjtën kohë, ishte modeli më i shumtë që u prodhua dhe sot konsiderohet si modeli klasik, pra standard "Schmeisser". Por megjithatë për një "Schmeisser" të vërtetë mund të thuhet se është varianti "MP41", sepse konstruktori i këtij modeli ka qenë vërtet Hugo Schmeisser. Ai në

fakt sapo përshtati automatikun MP 40/I të Geipel duke shtuar një stacion druri dhe një përzgjedhës zjarri dhe zjarri (automatik dhe i vetëm). Kështu ai kombinoi konstrukcionin e Geipel me dizajnin e tij të automatikut Bergman MP8/II. Sipas pamjes së jashtme, ky mitraloz quhej në gjuhën e folur Schmeisser me një stok druri. Në të, në vend të shenjave ushtarake, kishte një mbishkrim klasik tregtar "MP41 Patent Schmeisser C.G. Haenel Suhl". Është ndoshta ky mbishkrim në MP41 që ka kontribuar që të gjitha automatikët e së njëjtës familje të marrin emrin Schmeisser. Me pamjen dhe zgjidhjet teknike, "Schmeisser" magjepsi kudo që u shfaq. Me një dizajn modern, të vogël dhe praktik, ai i dha fuqi të madhe zjarri individit, prandaj u bë arma e preferuar e luftëtarëve në Luftën e Dytë Botërore. Përveç ushtrisë gjermane, me të ishin të armatosur edhe formacione të shumta kuislinge, dhe lëvizjet e rezistencës ishin të lumtur të përdornin automatikët e sekuestruar në luftime. Në mesin e aleatëve u shfaq edhe nevoja për një mitraloz të lirë dhe të thjeshtë, të shkaktuar nga pamja e Schmeisser. Ata tashmë kishin makinat e tyre automatike, por ishin të shtrenjta dhe të ndërlikuara, kështu që i zëvendësuan me modele më të lira duke ndjekur shembullin e Schmeisser. Kështu lindën automatikët: britaniku Stan, ai amerikan M3 dhe ai rus PPS-43. Me dizajnin dhe zgjidhjet e tij tekniko-teknologjike, Schmeisser ushtroi një ndikim të madh në automatet gjatë dhe pas luftës. Grila teleskopike nga Schmeisser bëri të mundur pas luftës prodhimin e mitralozave shumë të vegjël, si ai izraelit Uzi. Pas luftës, u shfaqën një numër modelesh të thjeshta dhe të lira të bazuara në teknologjinë e llamarinës së shtypur, por së shpejti u zëvendësuan nga pushkët e sulmit. Kur një armë është e cilësisë së mirë, është e vështirë të refuzosh shërbimet e saj. I tillë është rasti me Schmeisser. Schmeissere të kapur u shpërndanë nga aleatët pas Luftës së Dytë Botërore në vendet perëndimore të pazhvilluara ushtarakisht. Meqenëse numri i Schmeissers të kapur nga LNÇ dhe APM ishte i madh, ai ishte mitralozi kryesor në armatimin e AP dhe APJ të pasluftës. Schmeisser qëndroi në MT deri në vitet e shtatëdhjeta të shekullit të kaluar. Norvegjia e përdori atë deri në vitin 1970, dhe garda e saj e nderit deri në vitin 1990, e gjithashtu u përdor edhe gjatë Luftës Civile Greke, Luftërave Arabo-Izraelite dhe gjatë Luftërave të Vietnamit.

Aleksandar Stojčevski

„RTF1“ 120 mm – bazë për zhvillimin e mortaja moderne nga 120 mm

Mortajat janë të destinuar për veprimin e fuqisë punëtore dhe mjeteve të zjarrit, veçanërisht në terrene të përafërta dhe malore, kur objektivat ndodhen në shpatin e pasmë, për hapjen e kalimeve përmes pengesave me tela dhe prishjen e fortifikimeve të lehta. Rruga e hedhjes dhe hapësira e vogël që zë në pozicionin e qitjes lejon që mortaja të vendoset në strehimore në të cilat armiku nuk mund ta shkatërrojë lehtësisht. Me përdorimin e minave përkatëse, fusha e betejës ndriçohet dhe tymoset. Mortaja është prodhuar në TDA Armements (sot THALES) në R. Francë, me licencë përkatëse në "Thomson-CSF/Daimler Benz Aerospace" (Gjermani), "Hotchkiss Brandt" (Holandë), MKEK (Turqi), "Howa" (Japoni). Versioni bazë i mortajës deri më tani është eksportuar në më shumë se 24 vende të botës. „RTF1“ është armatimi kryesor i mortajës vetëlëvizëse 120 mm “2R2M”, e cila prodhohet në objektet e THALES, Republika e Francës. Versione të ngjashme janë pjesë e arsenalit të disa vendeve. Ky llaç ka një

Mortaja 120 mm "RTF1" (shkurtim nga frëngjishtja: Rayé Tracté Modèle F1) është një armë në shërbim të Armatës së Republikës së Francës. Shkurtesa tregon si vijon: Rayé – brazda, Tracté

veçori dalluese interesante se tyta është e brazda nga brenda me 40 hulli, që në vetvete është një gjë e rrallë ndër llaçët. "RTF1" ka një regjim shkrepjeje të shpejtë prej 18 minash në minutë (për një kohëzgjatje prej 2 minutash), por në asnjë rast nuk duhet tejkaluar për shkak të mundësisë së plasjes së tytës, sepse në ngarkesë maksimale temperatura e tytës është 350 gradë. Mortaja „RTF1“ 120 mm përdor mina me një copë 120 mm. Mini është një grup elementësh që, me ndihmën e ngarkesës së barutit, nxirren nga tubi për të arritur një efekt në objektivi.

Mina e plotë përbëhet nga: xhaketa e minës me stabilizues dhe ngarkesë shpërthyes; çakmak; tarifat bazë dhe shtesë të pluhurit.

Një fakt interesant lidhur me tarifat e minave është se në varësi të ngarkesës ato bëhen në tre ngjyra: e kuqe, blu dhe e bardhë. Ato simbolizojnë ngjyrat e flamurit kombëtar të Republikës së Francës.

Gjatë vitit 2001, pas fillimit të operacioneve në Afganistan, ushtria amerikane kërkoi një zgjidhje të re për një armë më efikase dhe të lëvizshme të mbështetjes nga zjarri, e cila përgjithësisht ka një kalibër më të vogël se 155 mm dhe më të madh se 60 mm, dhe është e lehtë për t'u transportuar dhe përmes transportit ajrorë. Kërkesa e tyre operacionale përkthehet në një rezultat efektiv të dukshëm në formën e një llaçi 120 mm nga "General Dynamics Corporation", e cila po zhvillon një mortajë 120 mm M327 (një variant i tërhequr me një tub me brazdë). Koncepti i transportit ajror është që si mortaja ashtu edhe mjeti tërheqës mund

të transportohen në avionët "MV-22 Osprey", "CH-53", "C-130" dhe "C-5". Në çdo rast, pavarësisht kalibrave më të mëdhenj dhe kalibrit standard prej 155 mm për obusët, duket se mortajat 120 mm janë pjesë e pashmangshme e të gjitha operacioneve në rast se, për shkak të specifikave të terrenit dhe dallimeve të mëdha në lartësi dhe lartësia, shtigjet e hedhjes së mortajave dhe lëvizshmëria e tyre luajnë një rol vendimtar, duke qenë ende konkurrues ndaj të gjitha armëve dhe sistemeve të tjera.

Slavço Kuzmanoski

RTF1 120mm

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË MORTAJËS „RTF1“ 120 mm	
Kalibri i tubit	120 mm
Mënyra e mbushjes	Me dorë
Gama	6,5 km (me minë OE 120 mm M44) 8,2 km (me minë OE 120 mm F1 - OX 120 mm F1) 12,8 km (me minë OE 120 mm F2)
Pesha	653 kg
	3,10 m
Gjerësia	1,94 m
Lartësia	1,30 m
Ekuipazhi	6 (1 komandant dhe 5 shërbyes)
Klirensi	0,25 m
Hapësira horizontale e veprimit	360 të mijëtat (gjatë këndit vertical prej 800 të mijëtave) 620 të mijëtat (gjatë këndit vertical prej 1200 të mijëtave)
Hapësira vertikale e veprimit	prej 800 deri 1500 të mijëtave me minë OE 120 mm M44 prej 700 deri 1200 të mijëtave me minë OE 120 mm F1
Regjimi i qitjes	I ngadalshëm: 4 mina në minutë (në kohëzgjatje prej 10 minutash) Shpejtë: 10 mina për minutë (në kohëzgjatje prej 4 minutave) Shpejt: 18 mina për minutë (në kohëzgjatje prej 2 minutave)
Lloji i pajisjes shënjestruese	GP1 M 120
Mbyllësi	Fiks, i shtrënguar me tubin
Gjatësia e tubit	1,75 m
Dimensioni i pneumatikëve	750 - 16
Presioni i pneumatikëve	1,8 bar

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË MINAVE „RTF1“ 120 mm OE F1	
Pesha e minës	18,6 kg
Gjatësia e minës	89,7 cm
Pesha e minës gjatë fluturimit	од 15,20 до 16,20 kg
Numri i mbushjeve	10
Shpejtësia fillestare e mbushjes bazike	115 m/s
Shpejtësia fillestare me mbushje maksimale	365 m/s
Radiusi i lëvizshmërisë vrastare	18,5 m

фото збирка: Ѓ. Чачкиров

„Zogling“ (Zögling)

Versioni i parë i ndërtuar i këtij aeroplani fluturoi në vitin 1926, në Gjermani, dhe u projektua dhe ndërtua nga entuziasti dhe konstruktori gjerman Alexander Lippisch. Ai është një projektues i mëvonshëm i avionëve modernë. Versionet e mëposhtme dhe të përmirësuara të këtij planeri (Zeigling: Zö-31, Zö-33, Zö-35, Zö-37) u prodhuan gjatë viteve në vijim dhe u shënuan sipas numrave të fundit të viteve të modifikimit, gjegjësisht prodhimit të tyre. Kosntruksioni i të gjitha versioneve të gliderit me një vend "Cegling" lejoi montimin dhe çmontimin e tij të shpejtë, i cili ishte përveç transportit të tij në terrenet përkatëse të fluturimit. Aeroplani i çmontuar përbëhej nga: një gyp në formë grilë me një ndenjësë të improvizuar dhe kontrole, një krah majtas dhe djathtas, një stabilizues horizontal dhe vertikal, i bashkangjitur

Sipas të dhënave ekzistuese, të krijohet përshtypja se një nga aeroplanët më të shumtë të aviacionit në hapësirën evropiane është ai me emrin "Zogling" (gjermanisht: Zögling), që në përkthimin tonë do të ishte "Studenti". Arsyeja e popullaritetit të këtij planifikuesi ishte se është i lehtë për t'u përdorur, pastaj i lehtë për t'u bërë, riparuar dhe mirëmbajtur. Për më tepër, ky glider-rrëshqitës kishte një çmim të ulët prodhimi dhe për këtë arsye ishte i disponueshëm për masat

integralisht me gypin. Në pjesën e sipërme të vendit të trupit, në vendin ku janë ngjitur krahët, është vendosur një trekëndësh prej druri në rolin e forcimit shtesë të krahut me kablllo çeliku. Ndryshe, të gjitha pjesët e avionit ishin ngjitur në trup me pranga çeliku të bëra posaçërisht. Lidhjet ndërmjet pajisjeve të kontrollit dhe sipërfaqeve të kontrollit aerodinamik janë realizuar me litarë tela-çeliku të gërshetuara. Kontrolli i drejtpërdrejtë i gliderit, gjatë

fluturimit, është realizuar me ndihmën e komandave me shkopin dhe këmbën e pilotit. Me shkopin e vendosur vertikalisht përpara sediljes së pilotit, kontrolloheshin krahët (aileronët), të vendosur në krahë, si dhe pjesa lëvizëse e stabilizatorit horizontal. Të parat shërbejnë për animin anësor të gliderit, majtas ose djathtas, dhe komandat e këmbës përdorëshin për të kontrolluar pjesën lëvizëse të stabilizatorit vertikal, i cili kontrollonte

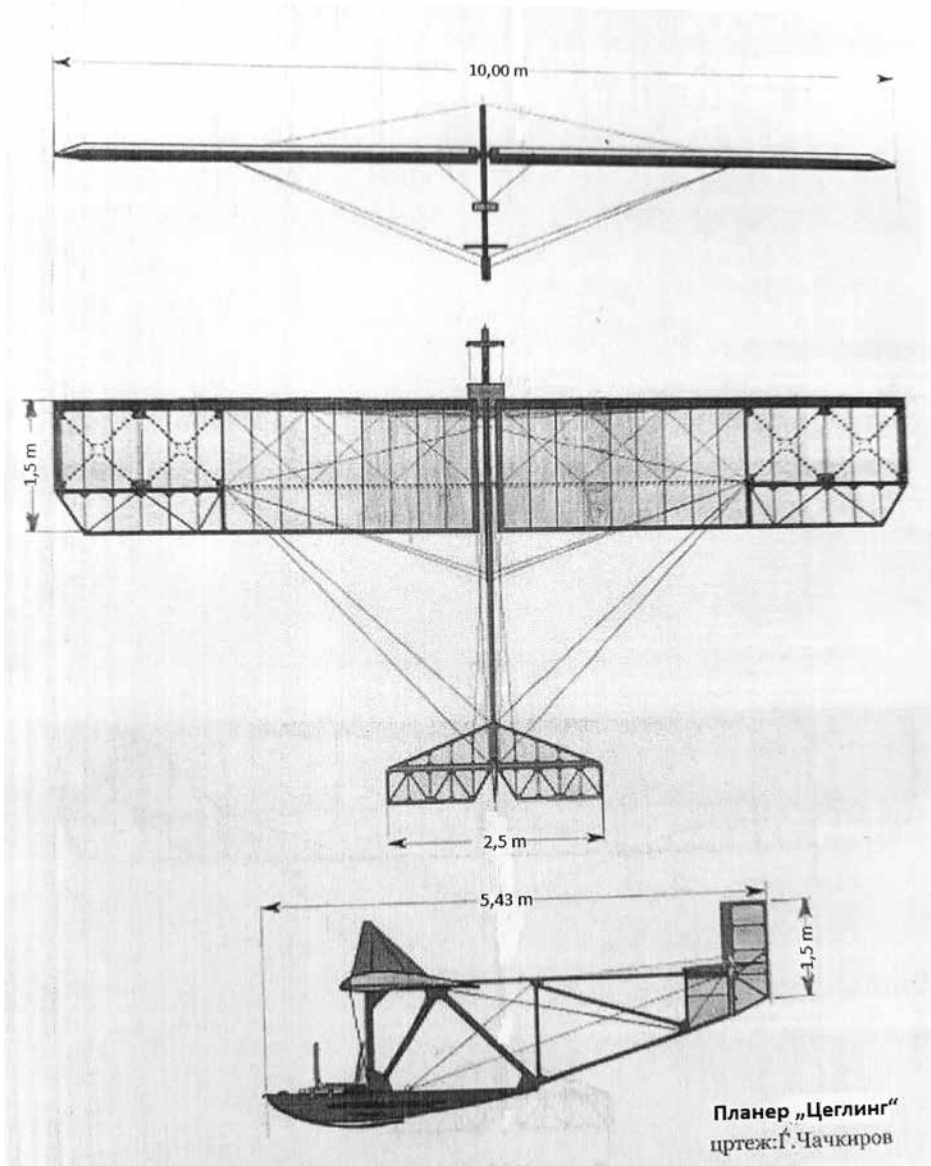
drejtimin e fluturimit. Piloti u ul në një sedilje prej druri dhe më vonë në një ndenjësë metalike, e lidhur drejtpërdrejt me pjesën e përforcuar mbështetëse të gypit, në të njëjtën linjë me pjesën e përparme të krahut. Pjesa e poshtme ose e ngritjes dhe e uljes përbëhej nga një rrëshqitje metalike e montuar nën pjesën e përparme të gypit dhe një rrëshqitje/mbështetje e shkurtër metalike në gypin e poshtëm të pasëm. Si mjet për heqjen e gliderit, fillimisht u përdor një grep i thjeshtë (ortoma) dhe më vonë një litar gome. Ky planer përdorej sipas parimit të shufrës. Gjatësia totale e litarit ishte rreth 10 m, ose 5 m në secilën anë. Zakonisht, glideri vendosej në një pllajë, mbi të cilën vendosej fillimisht një kunj prej druri ose metali dhe në të lidhej pjesa e pasme e trupit të trupit. Kjo lidhje lejoi që litari i gomës, i lidhur në pjesën e përparme të avionit, të shtrihej pa probleme. Litari tërhiqej nga dy grupe anëtarësh, në formë piruni. Kur litari ishte mjaftueshëm i tendosur dhe piloti jepte sinjalin e ngritjes, njëri nga anëtarët do të lironte lidhësin e pasmë nga trupi dhe anija ngrihej mbi tokë. Aeroplani i parë i tipit "Cegling" u soll në aeroklub në Shkup, por edhe në zonën maqedonase në përgjithësi, në fund të vitit 1936. Ky aeroplan është blerë me kërkesë të anëtarëve të aeroklubit, të udhëhequr nga lideri, konstruktori i modeleve të avionëve, Ljubomir Tevçev. Ky planer u soll pas fundit të vitit 1928 prodhimi i parë i fabrikës filloi në fabrikën "Ikarus" në Zemun të Serbisë dhe më vonë në fabrikën "Utva" në Paçevë, në Mbretërinë e atëhershme të Jugosllavisë. Sipas dëshmimeve të marinarëve të kohës, montimi i këtij rrafshitari, si dhe vetëndërtimet e tij, kryheshin në kasolle magazinash të caktuara. Në ato baraka, anëtarët e aeroklubit kanë rregulluar hapësira të përshtatshme për ruajtjen e materialeve dhe mjeteve përkatëse, një dhomë për prodhimin dhe riparimin e gliderëve, si dhe një hapësirë të veçantë për ruajtjen e gliderëve përfundimtarë të bërë dhe të çmontuar. Në fakt, sipas dimensioneve, ato nuk kërkonin dhoma, salla apo hangarë shumë të mëdhenj për prodhimin dhe ruajtjen e tyre. Dimensionet karakteristike të disa prej gliderëve të tipit "Zogeling", të cilat fluturonin ose prodhoheshin në Aeroklub të Shkupit, ishin kryesisht të përmasave të mëposhtme: gjatësia e gypit ishte 5,45 m, distanca/hapësia e krahëve ishte lart. deri në 10,00 m, gjerësia në krah 1,5 m dhe sipërfaqja e tyre ishte 15,00 m². Peshë e tyre e këtyre aeroplanëve ishte 82 kg, dhe

peshë maksimale e ngritjes ishte 155 kg. Sipas disa të dhënave, shpejtësia minimale e lejuar gjatë fluturimit mund të ishte rreth 42 km/h, dhe shpejtësia optimale e fluturimit ishte rreth 54 km/h. Shpejtësia maksimale e lejuar e fluturimit ishte e kufizuar në rreth 110 km në orë. Sidoqoftë, shpejtësitë e fluturimit me këtë avion avionësh, megjithëse të treguara me saktësi, ishin mjaft relative. Shkak për këtë ishte mungesa e instrumenteve të sakta, dhe pilotët kryesisht përcaktuan shpejtësinë e fluturimit sipas vlerësimit të rrymave ajrore (erës) që i godiste. Ky lloj glider-rrëshqitës është përdorur në mënyrë aktive në zonën maqedonase ose më saktë në aeroklub në Shkup, si avioni i parë dhe primar, deri në fillimin e Luftës së Dytë Botërore, si dhe në vitet e para pas saj. Gjatë asaj periudhe u modifikuan disa modele të tipit "Zogling", të cilat kishin karakteristika të njëjta, por edhe të ndryshme. Një numër i madh i aeroplanëve maqedonas për herë të parë kanë fituar ose zotëruar

plotësisht aftësitë e tyre të fluturimit në këtë model.

Ndër kampionët e shquar të fluturimit të Maqedonisë së paraluftës të asaj kohe ishin: Veljko Matocic, Renko, Ratko Gjorgjevic (Gjorgjevski), Kiro Jankovski, Slavko Dimitrovski, Velko Grficarot, Ostoja, Spase Angelkovski, Rade Stojanovski, Vlado Obranjekovic, Ljuto, Xhelal Cinarevic (nga shkolla ushtarake), Muksim Rusalovic, Oto Jaroslav, Sabika Damat dhe Ruzha Bak. Ata ishin të gjithë me prejardhje të ndryshme, por kryesisht nxënës të avancuar, studentë, nëpunës civilë, punëtorë, artizanë dhe fermerë. Planifikuesi i tipit "Zegling" shënoi rrugën imanente maqedonase drejt hapësirave qiellore. Me këtë aeroplan, si dhe me aeroplanët pa zhurmë ose gliderët që u prodhuan më pas, u hodh drejtimi për zhvillimin e mëvonshëm dhe më të shpejtë të avionëve.

Gjorgji Çaçkirov

„Gifu” - Muzeu i hapësirës dhe i aviacionit japonez

Vendndodhja ku u ndërtua muzeu i aviacionit dhe hapësirës nuk u zgjodh rastësisht. Ngjitur me muzeun është aeroporti më i vjetër në tokën e Japonisë, dhe ky vend është gjithashtu shtëpia e Forcave të Mbrojtjes Ajrore të Japonisë, si dhe industria “Kawasaki”, prodhuesi i avionëve. Muzeu u hap fillimisht në mars të vitit 1996, por më vonë, për shkak të nevojës për zgjerim, u rinovua dhe në mars 2018 u rihap për publikun dhe vizitorët. Në një sipërfaqe prej 9,400 m2 janë vendosur më shumë se 50 avionë të llojeve të ndryshme, por numri i avionëve të ekspozuar është vazhdimisht në rritje, Muzeu bashkëpunon me një numër të madh muze të tjerë nga e gjithë bota dhe me muze të tillë si “Gifu”. Muzeu shkëmben edhe ekspozate tjera. Në vitin 2022, muzeu kishte mbi 1 milion vizitorë, kështu që mendohet se muzeu do të

Muzeu “Gifu” ndodhet në pjesën qendrore të Japonisë, në provincën Gifu, më saktë në qytetin Kakamigahara. Muzeu i dedikohet aviacionit dhe hapësirës dhe është krijuar për të mbledhur, ruajtur dhe ekspozuar ato materiale që lidhen me aviacionin dhe hapësirën japoneze

zgjerohet dhe oferta e tij me ekspozita në fushën e aviacionit dhe hapësirës do të pasurohet në gjysmën e dytë të vitit 2024.

Turi i muzeut fillon menjëherë pas hyrjes në vetë muze, me një xhiro në ekspozitën e jashtme, e cila edhe pse ka vetëm 4 ekspozita, ia vlen të shikohet. Avioni anti-nëndetësë “US-1A”, i cili është gjithashtu një avion i kërkim-shpëtimt në ujë, është avioni i parë me të cilin fillon rishikimi i ekspozitave të ekspozuara. Përveç kësaj, është ekspozuar avioni anti-

nëndetës i prodhimit japonez “P-2J”. Më pas janë helikopteri transportues KV-107IIA-4 dhe avioni transportues “YS-11A-213”. Në pjesën e jashtme, përveç ekspozitave, ka edhe një shteg për të animuar vizitorët më të vegjël ku gjejmë edhe një zonë pushimi.

Pasi të shikoni pjesën e jashtme, futuni në brendësi të ndërtesës kryesore të ekspozitës. Menjëherë pas hyrjes në të djathtë është seksioni ku ndodhet dyqani i dhuratave dhe suvenireve. Në anën e kundërt të dyqanit të dhuratave është bar kafeja ku vizitorët mund të

aviacionit ushtarak të Japonisë para luftës dhe asaj ushtarake. Në këtë sallë janë ekspozuar dy avionë që shënuan aviacionin japonez „Kawasaki Ki-61 Hien“ dhe „Mitsubishi A6M Zero“. Modeli i ekspozuar „Hien“ është i vetmi model i mbetur i këtij avioni. Dhoma kryesore, si dhe më e madhe e ekspozitës në muze, e cila ka ekspozitat më të ekspozuara, i kushtohet epokës së aviacionit të pasluftës në Japoni. Në sallë shfaqen edhe avionë si : „KAL-1“, avioni i trenazhit „KAT-1“, „T-33A“ avioni i modifikuar, „F-104J“, „Saab Saphir 91B Kai“, avioni i pare reaktiv i zhvilluar pas luftës nga ana e industries japoneze „T-1B“, „N-62 Eaglet“, hidroavioni eksperimental, „UF-XS“, „FA-200“, avioni primar i trenazhit „T-3“ dhe avioni i avancuar i trenazhit „T-2“ и „T-2 CCV“, i cili gjithnjë është në faze hulumtimi. Koleksionin e plotësojnë edhe verisoni i modifikuar „F-4EJ“, i cili është i prodhimit japonez, nën licencën e SHBA, avioni për fluturime të shkrutëra dhe aterime „Asuka 8501“, lundruesja motorike „N-70 Cygnus“, helikopterët „BK117P5“, „OH-1“, „Bell KH4“, eksperimentali „KHR-1“ dhe helikopteri i modifikuar „OH-6J“. Mbi sallën kryesore të ekspozitës është një tarracë vëzhgimi. Si pjesë e dhomës kryesore të ekspozitës ka edhe tre simulatorë të ndryshëm fluturimi, njëri prej të cilëve është eksperiencë pasagjerësh me një avion transporti, i dyti ka mundësinë e fluturimit me avion reaktiv dhe simulatori i tretë në këtë dhomë tregon një realitet virtual të duke fluturuar me një helikopter. Vizitorëve u ofrohet gjithashtu mundësia të shikojnë shfaqje kinemaje gjatë vizitës së tyre në sallën e kinemasë, e cila ndodhet gjithashtu në dhomën kryesore të ekspozitës.

blejnë ushqime të vogla dhe vakte. Vetë ndërtesa ka disa dhoma ku ekspozohen ekspozitat dhe në secilën prej tyre ka një ekspozitë të përhershme. Ambienti i parë i tillë është menjëherë pas dy dhomave të para (kafe-bar dhe dyqan) dhe i dedikohet fillimeve të aviacionit në botë, por edhe në Japoni. Kjo dhomë shfaq gjithashtu kopje të aeroplanit të parë të vëllezërve Wright, si dhe të aeroplanit të parë të prodhuar japonez „Salmson 2A2..“ Salla tjetër i kushtohet industrisë së

Salla tjetër ku janë ekspozuar një pjesë e ekspozitave i kushtohet pushtimit të hapësirës dhe quhet „Nga qielli në hapësirë“. Në këtë seksion është ekspozuar motori i raketës „LE-7“ dhe një pjesë e raketës „H-II“. 4 dhomat e mbetura të ekspozitës janë në katin e dytë të ndërtesës së muzeut. Në dhomën e parë në katin e dytë u vendosën disa modele raketash me të cilat ekuipazhet e Japonisë shkuan në hapësirë. Është fakt i padiskutueshëm që astronautja Naoko Yamazaki është emëruar si ambasadore nderi e muzeut për arritjet e saj. Në dhoma të tjera, kopje të satelitit artificial „Sputnik 1“, mikrosatelitit „ChubuSat-1“, kopje të modulit eksperimental „Kibo“, kopje të „Hayabusa 2“, kopje të mjeteve hapësinore „Rover“ dhe „Curiosity“ dhe janë ekspozuar modele të tjera. Vizitorët mund të vizitojnë muzeun çdo ditë pune nga ora 10:00 deri në orën 17:00 dhe në fundjavë nga ora 10:00 deri në 18:00. Hyrja për të rriturit është 5 euro, ndërsa për personat mbi 60 vjeç hyrja është 3 euro. Në ofertën e biletave të hyrjes ekziston edhe mundësia e biletës vjetore, e cila është 12.5 euro. Përveç ofrimit të instalimeve të përhershme, vizitorëve u ofrohen një sërë aktivitete të tjera në Muze, të tilla si, për shembull, mësimi i krijimit të aeroplanëve prej letre, mësimi në aerodinamikën e aviacionit dhe fluturimit, dhe aktivitete të tjera. Do t'ju duhen rreth 2 orë për të vizituar muzeun. Muzeu është padyshim një vend që ia vlen të vizitohet dhe është në përputhje me kulturën e patëmetë japoneze.

Zllatko Billazheski

Heroi kombëtar Lazo Filipovski- Kolevski

Heroi kombëtar Lazo Filipovski-Kolevski, i njohur si Lazo Filipovski, u lind në Mrzen Oraivec, të anës së Kavadarit në vitin 1918, ndërsa vdiq në Pletvar më 2 mars 1942. Ai është komunist maqedonas dhe pjesëmarrës në LNÇ. Lazo Filipovski së bashku me Boro Petrushevskin, ka qenë komunisti i parë që më 8 shtator 1941, ka vrarë ushtarë të armikut, menjëherë pas okupimit të Maqedonisë gjatë Luftës së Dytë Botërore. Si hero kombëtar i Jugosllavisë nga Maqedonia është shpallur më 11 tetor 1953.

Lazo Filipovski shumë herët ka mbetur pa nënën e tij, e në këtë mënyrë jeta e vështirë e ka detyruar që së bashku me babanë e tij të shpërngulet në Prilep ku edhe e ka përfunduar shkollën fillore. Në vitin 1935 është shpërngulur në Gradsko, ku ka punuar në një furrë lagjeje. Në Veles, më vonë do të vijë në kontakt me revolucionarët e atjeshëm dhe që nga ky moment fillon jeta e tij me plot batica dhe zbatice.

Në vitin 1937 ai është nisur për gurbet në Beograd, ku është përfshirë në lëvizjen e atjeshme sindikale. Aty ai do të njoftohet me grupin studentor të Prilepit dhe është afruar jashtëzakonisht me Kuzman Josifovski-Pitun që në atë kohë është shkolluar në Beograd.

Pas kthimit në Prilep është aktivizuar në rradhët e sindikatës së URS, ndërsa më 1940 është anëtarësuar edhe në PKJ. Po në këtë vit, ai merr pjesë në demonstratat e lindenit në Prilep. Një muaj më pas policia do t'a mbyll gazetën "Proleter" dhe do t'i asgjësojë dhe materialet tjera partiake, me ç'rast janë arrestuar edhe një numër i madh i personave, në mesin e të cilëve edhe Kolevski. Ai ka qendruar në burg për 15 ditë, ndërsa për shkak të qëndrimit të tij stoik, ka marr nofkën, Lavski.

Pas kapitullimit të Jugosllavisë ka qenë anëtar i Shtabit Ushtarak Vendor të MK të PKJ në Prilep dhe instruktor për përdorimin e armëve, ndërsa njëra ndër depot e armëve ka qenë edhe shtëpia e tij. Më 8 shtator 1941 së bashku me Gjore Vellkoskin, Gigo Mankaroskin dhe Borko Petreskin, pas marrjes së një detyre nga ana e Komitetit Vendor, ka shkuar tek tuneli i Babunës me qëllim që t'i testojë kushtet për minim të stacionit hekurudhor në fshatin Gostrizhani.

Koleski, Vellkoski dhe Menkaroski, duke e realizuar detyrën e dhënë, kanë hasur në rojet bullgare që e kanë siguruar tunelin, ku janë ndalur dhe u janë kërkuar t'i tregojnë dokumentet e identifikimit. Koleski, në vend të letërnjoftimit, ka nxjerrë revolen e tij, ka shtyrë në njërin nga rojet dhe e ka vrarë

atë. Në këtë përballje ka mbetur i plagosur edhe një ushtar bullgar.

Shumë shpejt pas kësaj ngjarjeje, Koleski ka qenë njëri ndër shtatë partizanët e parë të Prilepit, i cili më 12 shtator 1941, në vendin e quajtur Bidimash në Seleckë e kanë formuar çetën e parë partizane. Pas përhirjes së kësaj çete në aradhën partizane "Goce Dellçev" edhe Koleski është bërë pjesë e aradhës, ndërsa më 25 tetor 1941, në moshën 23 vjeçare, është emëruar për zëvendës komandant i aradhës.

Pas shpërbërjes së kësaj aradhe, Koleski ka kaluar në ilegalitet. Në fillim të vitit 1942, ka realizuar kryesisht detyra partizane në okupimin e Tikveshit. Më 2 mars 1942, duke u kthyer nga Kavadari për në Prilep, së bashku me Borka Taleskin – Modernin, në afërsi të vendit të quajtur Pletvar, kanë hasur në pritën e bullgarëve, me ç'rast të dy kanë humbur jetën.

Lazo Filipovski-Kolevski, i njohur ndryshe edhe si Lavski, më 11 tetor 1953, është shpallur hero kombëtar. Emri i tij është shkruar me shkronja të arta në historinë e Maqedonisë dhe ai pasqyron një udhërefyes të ndritur për gjeneratat e tanishme dhe ato të ardhshme të maqedonasve.

Antoanella Dimitrievska

Akt shtetëformues

Më 11 mars, me rastin e 32 vjetorit të marrjes së karaulave të para “Ramna Niva”, “Devet Bair” dhe “Kopriva” nga njësitë e mbrojtjes territoriale të Kriva Pallankës, më 11 mars 1992, përfaqësues të OORRMV-së,

vizituan karaulën “Ramna Niva” për t’a shënuar këtë ditë të rëndësishme, ditë e cila është e një rëndësie historike për armatën maqedonasedhe për shtetësinë maqedonase.

Kjo ditë, për shkak të rëndësisë së saj historike, Njësia Organizative Komunale (NJOK) e OORRMV-së së Kriva Pallankës e shënon ashtu si që shënon edhe ditën dhe festën patrone të saj. Në shënimin e kësaj ngjarjeje morrën pjesë oficerë rezervë dhe nënoficerë të NJOK të OORRMV-së së: Kumanovës, Vinicës dhe Koçanit, të kryesuar nga Këshilli Ekzekutiv i NJOK të Kriva Pallankës, përfaqësues i Komandës për Trajnim dhe Doktrina, përfaqësues i Qendrës së Forcave Rezervë, si dhe përfaqësues i MPB-së nga pikë kalimi kufitar “Devet Bair”.

Para të pranishmive fjalë rasti mbajtën kapetani rezervë Veseli Stojanovski, i cili lexoi referat rasti për rëndësinë e 11 marsit, kryetari i OORRMV-së dr. Goce Georgiev i cili i përshëndeti të pranishmit dhe theksoi se OORRMV-ja do të vazdojë me këtë traditë të shënimin të ngjarjeve të rëndësishme, si dhe togari i vjetër rezervë, Vidan Petrovski, i cili në atë kohë e ka ushtruar funksionin zëvendëskomandant i karaulës. Vlen të theksohet se delegacion i OORRMV-së, i kryesuar nga sekretarja e përgjithshme, Nikica Bangieva, morri pjesë në shënimin e kësaj ngjarjeje të rëndësishme, të organizuar nga Qendra e Forcave Rezerve në kazermën “Petrovec”, që këtë ditë e shënoi si Ditën e Qendrës së Forcave Rezerve.

Nderime

Organizata e Oficerëve Rezervë e Republikës së Maqedonisë së Veriut (OORRMV) dhe Njësia Organizative Komunale (NJOK) e OORRMV-së së Vinicës, në bashkëpunim me Komunën e Vinicës, më 4 mars, në Ditën e NJOK të OORRMV-së së Vinicës, organizuan shënimin e 23 vjetorit të rënies së kapetanit Kirço Dimitriov, i cili si pjesëtar i forcave mbrojtëse të Maqedonisë, u vra gjatë konfliktit të vitit 2001 më 4 mars, në afërsi të fshatit Tanishec, në vendin e quajtur Ramno, së bashku me togerët Dejan Jakimovski nga Kumanova dhe Todor Stojanovski nga Draçeva. Këta tre

pjesëtarë të forcave të sigurisë dhanë jetën e tyre në mbrojtje të atdheut. Organizata e Oficerëve Rezervë dhe Komuna e Vinicës, për nder të tij, 23 vite me rradhe me dinjitet e shënon këtë datë me të gjitha nderimet që i meriton një hero ashtu si që ishte Kirço Dimitriov. Njëherit u nderuan të gjithë ata pjesëtarë që derdhën gjakun e tyre në mbrojtje të atdheut të tyre. Para bustit të heroit, të pranishmive me fjalë rasti iu drejtua edhe kryetari i OORRMV-së, dr. Goce Georgiev, e më pas disa delegacione, në mesin e të cilave edhe familja më e ngushtë e kapetanit Dimitriov, përfaqësues të OORRMV-së, kryetari

i Komunës së Vinicës, përfaqësues të Armatës, të MPB-së, si dhe shumë të tjerë, vendosën kurora me lule të freskëta.

Nënshkruhet Memorandum Bashkëpunimi me Komunën e Kriva Pallankës

Organizata e Oficerëve Rezervë e Republikës së Maqedonisë së Veriut më 11 mars 2024 nënshkroi Memorandum Bashkëpunimi me Komunën e Kriva Pallankës.

Memorandumi u nënshkrua nga ana e kryetarit të organizatës dr. Goce Georgiev dhe nga kryetari i Komunës së Kriva Pallankës, Sashko Mitovski. Në aktin e nënshkrimit të pranishëm ishin edhe anëtarët e NJOK të OORRMV-së së Kriva Pallankës dhe të Kumanovës, si dhe përfaqësuesit e Armatës nga Komanda për Trajnim dhe Doktrina dhe përfaqësuesit e Qendrës së Forcave Rezerve.

Nënshkrimi i memorandumit të bashkëpunimit, pikërisht me 11 mars, ka rëndësi simbolike, për atë se shënohen

32 vjet nga marrja e karaulës së parë të kufirit shtetëror “Ramna Niva”, nga ana e njësive së atëhershme të mbrojtjes territoriale të Kriva Pallankës, një akt i rëndësishëm e historik për Armatën tonë, njëherit edhe festë patrone e Njësive

Organizative Komunale të OORRMV-së së Kriva Pallankës.

Me këtë memorandum u përcaktuan parimet e bashkëpunimit në drejtim të ndihmës dhe mbështetjes së ndërsjellë profesionale, me qëllim të shkëmbimit të të dhënave, informatave, përvojave, njohurive dhe trajnimit, ndërsa në interes të avancimit të mbrojtjes dhe sigurisë së qytetarëve dhe të të mirave material në territorin e Komunës së Kriva Pallankës. Në shenjë respekti për bashkëpunimin dhe kontributin në zhvillimin e OORRMV-së, kryetari të Komunës së Kriva Pallankës, Sasho Mitovski, nga ana e kryetarit të OORRMV-së, dr. Goce Gerogievit, iu nda Stema e Organizatë

Toni Micevski

Universi është shitur, është rradha e Marsit dhe Venerës

Duke ndjekur rregullin e pashkruar se nga njëqind ide të çmendura, një është gjithmonë gjeni, amerikani Dennis Hope u pasurua duke shitur pjesë të horizontit. Kjo histori absurde korrespondon me kohët në të cilat jetojmë në dekadat e para të shekullit XXI dhe tregon se "Planeti Blu" nuk zbaton më rregullat sipas të cilave ekziston prej dy mijëvjeçarësh. Heroi i tregimit të mëposhtëm pranoi se kjo ide i lindi kur, pas divorcit, ra në depresion dhe mbeti me vetëm disa dollarë në xhep. Gjithçka nisi kur pas divorcit të lartpërmendur, ai shkoi në Los Angeles, duke synuar të merrte pjesë në një nga audicionet e shumta për aktorë. "Kështu që, plotësisht i humbur në hapësirë, pashë hënën nga dritarja, e plotë dhe e ndritshme, dhe pata një ide vërtet të çmendur - vendosa të hap një agjenci për të shitur parcela pikërisht në hënë," tha Hope, pasi shiti pjesën e parë në satelitin e Tokës.

Kërkesa drejtuar OKB-së – pa përgjigje

Në 30 vjet, pasi shpalli hënën si pronë të tij, amerikani Dennis Hope shiti 11.128.243 parcela dhe në mesin e pronarëve nga 176 vende të botës janë disa presidentë, ekspertë të NASA-s, sportistë të famshëm, aktorë, këngëtarë dhe, natyrisht, njëzet nga njerëzit më të pasur të botës. Po ky biznismen tashmë shet disa pjesë të Marsit dhe Venerës

Denis filloi të merrej me këtë biznes absurd në shtator të vitit 1987 dhe njëzet vjet më vonë u bë një biznesmen me famë botërore. Natyrisht, një status të tillë ai e ka fituar në mënyrë vërtet të ligjshme, duke respektuar ligjet ekzistuese në Shtetet e Bashkuara të Amerikës, lidhur me pronësinë e pasurive të paluajtshme. Përkatesisht, Hope pas marrjes së një certifikate për "Agjencinë e Universit" të tij i dërgoi një letër Kombeve të Bashkuara duke i kërkuar të sqarojë nëse biznesi i tij nuk është në kundërshtim me disa marrëveshje dhe deklarata ndërkombëtare. Ndërkohë mësoi se në vitin 1957 u miratua një dekret ndërkombëtar sipas të cilit objektet në

hapësirë nuk mund të jenë në pronësi të asnjë shteti të botës. Meqenëse nuk vlen për individët, pronari i ri i hënës filloi një aventurë që do t'i jepte titullin "biznesmen i hapësirës". Pasi nuk mori asnjë përgjigje nga administrata e OKB-së pas një viti pritjeje, Hope filloi të hapte zyra përfaqësuese në kryeqytetet botërore të agjencisë së tij. Është interesante se në Londër, Paris, Romë, Gjenevë dhe Luksemburg ai gjeti partnerë të interesuar me ndihmën e të cilëve u shiti 200 parcela në univers klientëve në të gjithë Evropën për një muaj. Me ftesë të një manjati kinez të paidentifikuar, ai hapi edhe një zyrë përfaqësuese në Pekin, në kohën kur atje po mbahej Kongresi i Tetë i Partisë

Komuniste të Kinës. Dhe ishte pikërisht Pekini atje ku Hope shiti 200 parcela për një javë, me një çmim standard prej 15 £ për metër katror.

Shtëpi fundjave me shikim drejt "Planetit Blu"

Pas njoftimit të parë se ai po shiste parcela në hapësirë apo univers, Dennis u tall publikisht, në New York Times, jo pak. Por kur ai zbuloi se Nicole Kidman, Harrison Ford, Tom Cruise dhe John Travolta ishin ndër klientët e tij të parë dhe ata e konfirmuan publikisht këtë, agjencia e Hope u përmyt nga thirrjet e blerësve të interesuar. Gjegjësisht, në vitin 2001 ai mori 163.000 e-mail në të cilat po aq njerëz kërkonin informacione për procedurën me të cilën mund të blihej një ngastër në hapësirë e univers. Biznesi i vizionarit futurist Hope u trefishua pasi atij iu ofrua një partneritet nga të famshmit dhe madje edhe nga shkencëtarë nga disa vende evropiane. Ndër të parët është Dr. Amara Graps, një shkencëtare nga Riga, e cila me lejen e Dennisit themeloi një agjenci në kryeqytetin e Letonisë të quajtur "Banorët

Baltik të Hapësirës". Është kjo agjenci që do të nisë një truk gjenial marketingu, një vend ulje në hënë me një fluturim drejt globit. Sigurisht, dy herë më të shtrenjta se vendet që nuk përballesh me planetin tonë. Sipas klishesë së famshme të "Ëndrrës Amerikane", Dennis Hope nga shitja e "erës dhe mjegullës" jeton si një mbret. Për plot dy dekada kujdesin për shitjen e parcelave në hapësirë ua la ambasadorëve të tij hapësinor të punësuar në zyrat e tij përfaqësuese në mbarë botën. Ai vetë ka deklaruar se ka pasuri të paluajtshme në vlerë prej 763 trilionë dollarësh dhe se nga çdo marrëveshje jep 50 cent për bamirësi

dhe se të paktën 26 mijë dollarë i paguan UNICEF-it në vit. Dihet se i gjithë biznesi i Hope tani menaxhohet nga Londra nga një person i quajtur Francis Williams.

Reagimi i vonuar i OKB-së

Me një vonesë prej dy dekadash e gjysmë, reagan edhe zyrtarët e OKB-së, duke sfiduar të drejtën e Houl për të shitur sipërfaqe në univers. Gjegjësisht, një nga zyrtarët e organizatës botërore, Philip MacDougall, pohon se Hope nuk i ka studiuar dokumentet e OKB-së lidhur me objektet në hapësirë, gjegjësisht se në vitin 1979 është plotësuar dokumenti i vitit 1967 dhe se specifikon se hapësira e jashtme dhe oqeanet janë "territor ndërkombëtar". Administrata amerikane, duke marrë një ide nga Hope, në vitin 2015 miratoi një dokument që specifikonte se çdo banor i Shteteve të Bashkuara ka të drejtë të disponojë pasuri të paluajtshme në hapësirë, nëse ai arrin i pari atje. Duke ndjekur shembullin e Amerikës, autoritetet e Luksemburgut miratuan një dokument të ngjashëm. Është e njohur se për shembull, në dekadën e fundit të mijëvjeçarit të ri, po zhvillohen debate pikërisht mbi çështjen se kujt i përkasin trupat qiellorë. Dhe pikërisht për këtë, ka një konkurs ndërkombëtar për pushtimin e hapësirës, me vendosjen e satelitëve dhe stacioneve qiellore. Ndërkohë, vizionari nga Amerika pretendoi se kishte një vepër në sipërfaqen hënëre, në të cilën, siç thotë ai, parcelat janë në pronësi të tre presidentëve amerikanë dhe një anëtarit të familjes mbretërore britanike. Për më tepër, Hope ka dy vjet që shet parcela toke në Mars dhe Venus dhe planifikon të fillojë shitjen e asteroideve dhe kometave, pra satelitët e tetë planetëve, dhe janë gjithsej 51 të tillë, me një çmim shumë më të ulët për katror metër.

Luftë e heshtur për kozmosin

Zbulimi dhe pushtimi i hapësirës nuk është një shpikje e amerikanit të lartpërmendur, por një përpjekje strategjike e fuqive kryesore botërore. Fillimi i konkursit, në atë drejtim, lidhet me fluturimin e parë hapësinor që rusët kanë arritur në vitin 1957 dhe vazhdon edhe sot e kësaj dite. Përveç rusëve dhe amerikanëve, Kina, India dhe Japonia tashmë janë përfshirë në atë garë për lartësitë dhe objektet e qiellit. Në hijen e konkurrencës mes Ruisë dhe Amerikës, Kina po shkon shumë seriozisht dhe e planifikuar drejt hapësirës, e gjitha me synimin për të qenë një partner i barabartë në ndarjen e "tortës së hapësirës", kur për këtë të vijë koha. Agjencia e saj për Kërkimet Hapësinore, CNSA, u themelua në vitin 1993 dhe tashmë në vitin 2004 u aktivizua zyrtarisht projekti i eksplorimit të sipërfaqes së Hënës. Menjëherë pas kësaj agjencie, India do të krijojë agjencinë e saj hapësinore dhe vitin e kaluar anija e saj kozmike "Moon Car" u ul në Polin Jugor të Hënës. Këto ditë raketa japoneze "Moon Sniper" u ul me sukses në Hënë. Nëse kësaj i shtojmë faktin që edhe një vend i vogël, si Ruanda, ka lëshuar satelitin e vet në hapësirë, do të jetë e qartë për ne se një betejë globale për hapësirën e vet në "hapësirën qiellore" tashmë ka filluar. Por pavarësisht nga të gjitha këto, "vizionari i çmendur", Dennis Hope, nuk preket. Dhe, jo sepse ai vetë ka nxjerrë një akt për territoret e trupave të hapësirës së jashtme, por për faktin se ai ende mund të fitojë duke shitur dhjetëra suvenire (kapelë, bluza, kostume, lodra...), të gjitha prej të cilave janë të lidhura me biznesin e tij absurd, por fitimprurës të quajtur "shitja e trupave qiellorë".

Mile Radenković

William Turner Romantiku abstrakt

William Turner u përkrah nga kritiku kryesor anglez i artit John Ruskin nga viti 1840, dhe sot konsiderohet se e ka ngritur pikturën e peizazhit në pikturën e shquar të historisë. Joseph Mallord William Turner lindi më 23 prill 1775 në Maiden Lane, Covent Garden në Londër, Angli. Familja e tij i përkiste klasës së mesme të ulët dhe Joseph Mallord William Turner e mbajti theksin e tij në klasën e ulët, deri në fund të jetës së tij duke "shmangur" me këmbëngulje grackat e suksesit dhe famës. Babai i tij, William Turner, ishte një berber dhe prodhues paruke. Nëna e tij, Mary Marshall, vinte nga një familje kasapësh, një familje modeste e klasës së mesme të ulët. Joseph Mallord William Turner u njoh për talentin e tij në pikturë në një moshë

Joseph Mallord William Turner, i njohur në kohën e tij si William Turner, ishte një piktor, printer dhe akualet anglez dhe është figura më e shquar e romantizmit anglez. Ai njihet për ngjyrat e tij ekspresive, peizazhet imagjinative dhe peizazhet detare të trazuara, shpesh edhe të dhunshme. Ai la pas më shumë se 550 piktura në vaj, 2000 bojëra uji dhe 30.000 vepra në letër

shumë të re, ai u quajt një "fëmijë mrekulli". Joseph Mallord William Turner u regjistrua në Akademinë Mbretërore të Arteve në 1789, në moshën 14 vjeçare dhe ekspozoi punën e tij të parë atje në moshën 15-vjeçare. Gjatë kësaj periudhe ai punoi edhe si vizatues arkitektonik dhe kishte të ardhura të qëndrueshme nga komisionet dhe shitjet, të cilat për shkak të

karakterit të tij problematik, kontrovers dhe të pakëndshëm, shpeshherë nuk i pëlqenin. Ai hapi galerinë e tij në 1804 dhe u bë profesor i perspektivës në Akademinë e Arteve të Bukura në vitin 1807, ku dha leksione deri në vitin 1828. Tepër ekstrovert, ekscentrik dhe i tërhequr, Turner ishte një figurë e diskutueshme gjatë gjithë karrierës së tij.

Joseph Mallord William Turner nuk u martua, por mendohet se kishte dy vajza, Evelina (1801-1874) dhe Georgia (1811-1843), nga shërbyesja e tij, e cila ishte një e ve e moshuar, Sarah Danby. Ai u bë më pesimist dhe dembel ndërsa u rrit, veçanërisht pas vdekjes së babait të tij në vitin 1829 . Pamja e tij ishte përkeqësuar dukshëm dhe ai kishte lënë pas dore gjithçka, në çdo kuptim. Gjatë asaj periudhe, ai filloi të linte pas dore edhe galerinë e tij. Vizitorë të rrallë kanë komentuar se vetëm në Pompei kishte më shumë "hi" (pluhur),

megjithëse në mënyrë paradoksale intensiteti i artit të tij gjatë asaj periudhe është jashtëzakonisht i fortë. Në vitin 1841, Turner jetonte në një varkë, duke lundruar në Thames, pa adresë fikse banimi, siç dëshmohet nga regjistrimi i periudhës në të cilën ai nuk paraqitet në asnjë pronë. Imajjinata e Turnerit u stimulua nga mbytjet e anijeve, zjarret, duke përfshirë djegien e Parlamentit në 1834, një ngjarje që Turner e dëshmoi dorën e parë dhe e pikturoi në një seri skicash, teknikë me bojëra uji dhe fenomene

natyrore si rrezet e diellit, stuhia, shiu dhe mjegulla. Ai ishte i magjepsur nga fuqia e dhunshme e detit, siç shihet në ekspozitën e Akademisë Mbretërore të Arteve në 1840 në një pikturë të titulluar "Anija e sklleverve". Intensiteti i nuancës dhe interesit për dritën shpërthyesë jo vetëm që e vendosi veprën e Turnerit në ballë të pikturës angleze, por gjithashtu ushtroi një ndikim të madh në artin në Francë, veçanërisht tek impresionistët. Claude Monet, në veçanti, studioi me kujdes punën dhe teknikën e Turner. Joseph Mallord William Turner gjithashtu konsiderohet kryesisht një pararendës i pikturës abstrakte, duke marrë parasysh veprat e tij me përshkrime të turbullirave, të cilat, natyrisht, janë skena shumë abstrakte. Nga fundi i jetës së tij, Turner jetoi në varfëri të tmerrshme dhe me sa duket në gjendje të keqe shëndetësore, dhe, natyrisht, për shkak të karakterit të tij të pakëndshëm dhe antisocialitetit, ai u shmang nga publiku. Ekscentriciteti i tij shkon aq larg sa në këtë fazë të vonë ai shpenzon të gjitha kursimet e tij për të blerë veprat e tij, gjë që në thelb çoi në gjendjen e tij të keqe financiare. Joseph Mallord William Turner vdiq nga kolera në shtëpinë e Sophia Caroline Booth, në Shane Walk, Chelsea, më 19 dhjetor 1851 në moshën 76-vjeçare. U varros në katedralen e "Shën Palit" në Londër.

Mr. Trajçe Çatmov

„Zona e interesit“

Muaji mars në botën e filmit shënohet gjithmonë me ndarjen e Çmimeve të Akademisë në Akademinë Amerikane të Filmit. Filmi "Zona e interesit" (fillimisht "The Zone of Interest"), fitoi dy statuja të arta - për filmin më të mirë ndërkombëtar dhe për zërimin më të mirë. Filmi "Zona e interesit" është një film që nuk lë askënd indiferent. Tema e filmit lidhet me temat e Holokaustit dhe vuajtjet e hebrenjve në kampet naziste të vdekjes, por ky film e trajton këtë temë në një mënyrë unike dhe të pazakontë dhe tashmë konsiderohet të jetë një film që tregon brutalitetin e nazistëve në mënyrën më mizore. Forca e filmit është në zë, në atë që dëgjohej, jo në atë që shihet. Filmi fillon me një pamje të zbrazët në të cilën dëgjohej tingujt e frikshëm të vuajtjes njerëzore, vajtimet dhe britmat dhe më pas vendos heshtja, duke lënë të kuptohet se tingulli do të dominojë filmin. Më pas janë skenat e filmit që janë të gëzuara dhe të relaksuara, duke treguar piknikun e një familjeje gjermane në një mjedis piktoresk. Tashmë në fillim të filmit zbulojmë se është familja e Rudolf Hess, komandantit famëkeq të kampit të "Aushvicit" në Poloni, i cili interpretohet nga aktori Christian Friedel. Ne takojmë gruan e tij Hedvig (Sandra Heller) dhe pesë fëmijët

e tyre. Veprimi zhvillohet në shtëpinë e tyre të bukur dhe idilike, me një kopsht të madh, pishinë, shtigje për ecje në pellg dhe një gardh të madh betoni, pas të cilit duken muret e kazermave të kampit. Pak metra larg shtëpisë së tyre dhe idilit familjar është kampi ku mijëra hebrenj vdesin dhe torturohen çdo ditë. Përderisa zhvillohet ngjarja në film, në prapavijë dëgjohej ofshama, britma, krisma dhe zhurmë nga makinat dhe nga njerëzit. E gjithë kjo aspak nuk prek deri në familjën Hess, deri te ngjarjet e tyre të përditshme, shoqërimin me miqtë, festimet, solemnitetet, etj. Filmi është xhiruar në stilin e xhirimeve reale me nga më tepër se dhjetë kamera fikse të cilat i ndjekin ngjarjet paralelisht në shtëpi dhe në oborr. Mësojmë se Rudolf Hess ndihet shumë krenarë që e ka fituar këtë shtëpi, sepse e njejtja i është marrë një familjeje polake dhe se është në afërsi të "vendit të tij të punës". Gjithashtu edhe bashkëshortja e tij Hedvig krenohet me shtëpinë, e sidomos me kopshtin në të cilën mbjell lule dhe perime për familjen e saj dhe se nuk i pengon që shtëpia gjendet në afërsi të kampit famëkeq. Ajo nuk i do hebrejtë, e nuk i do as polakët, gjë që vërehet nga sjellja e saj ndaj shërbetorëve të cilët kanë prejardhje polake. Kur e ëma e saj vjen për për t'a vizituar familjen, Hedvig me krenari e

shëtit në kopsht duke ia treguar lulet e bukura dhe perimet që i ka mbjellur për fëmijët. Kur nëna e saj do t'a pyet se a gjendet kampi me hebrenjë menjëherë pas gardhit të shtëpisë dhe se në të mund të gjendet edhe fqinja e tyre, Hedvig shtiret sikurse nuk e ka dëgjuar pyetjen duke u përgjigjur se assesi nuk i pengon që jetojnë në afërsi të vendit të punës së Rudolfit. Për pandjesinë e Hedvigut më së miri dëshmon skena me pallton e leshtë që asaj do t'ja dhurojë bashkëshorti i saj. Hedvigu e di për prejardhjen e dhuratës, gjegjësisht për pallton e leshtë, e di që e njejtja është marrë nga ndonjë hebreje e gjorë e cila gjendet në kamp dhe se dëshmitarët janë jashtëzakonisht të shokuar kur shikojnë se si Hedvig e vesh pallton, bëhet gati para pasqyrës dhe pa asnjë ndjenjë njerëzore, vë buzëkuqin që e gjen në xhepin e majtë të palltos, atë buzëkuq që më parë është përdorur nga dikush tjetër, nga dikush që tanimë ndoshta edhe nuk jeton më. Ngjarjet në film zhvillohen në mënyrë paralele. Përderisa fëmijët luajnë afër pishinës, i bien pianos dhe bëjnë detyrat e shtëpisë, Hedvigu shoqërohet me shoqet e saj në kuzhinë, ndërsa Rudolf Hess në dhomën e tij të punës, me shumë gjakftohtësi i detajizon planet për pastrimin e dhomave të gazit, ku do të ketë vrasje massive të

hebrenjëve. Të gjitha këto skena shkaktojnë shqetësim të theksuar në mesin e shikuesve. Ashtu si që rrjedhin ngjarjet në film, gjegjësisht aktivitetet e banorëve të shtëpisë, ashtu tingujt bëhen gjithnjë e më shqetësues, zërat dhe britmat dëgjohen gjithnjë e më tepër, komandat dhe urdhërat për keqtrajtim dhe mundim fuqizohen, dëgjohen dhe zhurma nga makinat të cilat punojnë shpejtë e më shpejtë, dëgjohen të shtëna armësh.

Për tmerrin në këtë film kontribuojnë edhe disa efekte plotësuese vizuale, për shembull kur skena mjegullohet nga tymi masiv që del nga oxhaqet e krematoriuve të kampit. Në ajër sikur fillon të ndihet një erë e mishit të djegur dhe erë e gazit në të cilën po mbyten

të vuajturit. Filmi „Zona e interesit“ në një mënyrë shumë të jashtëzakonshme shkakton dhe sjell emocione të forta dhe tmerruese të shikuesit, për atë që ata parandejnë që do të ndodh, e që nuk e shohin në ekran. Tingut dhe zërimi kanë aq shumë fuqi, ndërsa efektet tashmë mund më tepër të ndjehen se sa të ndëgjohen apo të vërehen përmes skenave të llahtarshme. Autorët e filmit një që të tillë e sqarojnë me fenomenin që sytë reagojnë më ngadalë se sa veshët, gjegjësisht se truri e pranon zërin apo tingullin në momentin që ai të prek qelizat e turirit, dhe se ndaj zërit reagohet edhe para se të mund të përpunohet në mënyrë racionale, e për këtë shkak njeriu apo shikuesi mbetet i shtangur nga frika. Në komentet për këtë

film, shikuesit më shumë kanë komentuar zërin apo tingujt si tepër të frikshëm, sepse vjen si një hije e frikshme nate dhe se është jashtëzakonisht tronditës.

Fundi i filmit sjell një kthesë jashtëzakonisht të papritur, ndërsa publiku mbetet i habitur dhe i befasuar në pabesi. Filmi përfundon në të sotmen, përgjatë pastrimit rutinor të eksponateve në Muzeun e Holokaustit në kampin famëkeq „Aushvic“, ndërsa muzika që vjen në prapavijë është muzikë kori, që përfundon me një kreshendo të zëshme. Fundi na tregon thjesht se e keqja është e pranishme gjithandej edhe në ditën e sotme dhe se ne vazhdimisht duhet të synojmë që të dallojmë të keqen nga e mira dhe t'a asgjësojmë atë.

Ivana Llazareviq

Regjia: Jonathan Glazer

Rolet: Sandra Heller, Christian Friedel, Ralph Herfort, Max Beck, Stephanie Petrovitz

Fotografia: Lucas Zall

Montazhi: Paul Ęatts

Muzika: Micah Levy

Producentët: Eva Pascinska, James Ęilson

Prodhimi: „Extreme Emotions“, „Movie 4“, „A 24“

Vendet: Britania e Madhe, Polonia, SHBA

Viti: 2023

Zhanri: Dramë

Kohëzgjatja: 106 minuta

Skenari: bazuar në novelën „Zona e interesit“ e Martin Amisit

Çmimet: Oskar për zerimin, Oskar për filmin më të mire ndërkombëtar „Palma e Artë“ në festivalin në Cannes në vitin 2023, si dhe shumë çmime tjera

Moklishta – vend i mrekullshëm dhe piknik në afërsi të Kavadarit

Moklishta është një fshat historik në anën e Kavadarit dhe ndodhet rreth gjashtë kilometra nga ky qytet, në afërsi të fshatit Vatashë. Vend pikniku Moklishte ndodhet në bregun e djathtë të lumit Luda Mara. Моклиште било населено место уште од железно време, за што сведочи Моклишкото Кале, над манастирот „Свети Никола“.

Në shek. XIX kohë më parë, Moklishta ishte një fshat i krishterë, por, për fat të keq, sot është një vend i shkretuar. Ka disa shtëpi të rregullta, por ajo që është e rëndësishme është se ky vend, është një vend piknik dhe rekreativ i rregulluar bukur, shumë i vizituar në anën e Tikveshit, me një numër të madh vizitorësh gjatë gjithë vitit dhe me përmbajtje të brendshme, për të cilin është kujdesur Komuna e Kavadarit.

Përmes fshatit Moklishtë rrjedh lumi Luda Mara. Në të dy anët e lumit Luda Mara ka livadhe të gjera dhe të sheshta. Sapo të

shkoni atje, do të mahniteni nga shtegu i mirëmbajtur, lumi i pastër dhe parku i mirëmbajtur, ku ndodhet edhe monumenti i dymbëdhjetë të rinjve të vvarë të Vatashës. Është projektuar edhe një shteg për biçikleta dhe këmbësorë me gjatësi katër kilometra që shtrihet në të dy anët e lumit, i mbuluar me pllaka betoni, e i cili është dhe 4 metra i gjerë.

Gjatë ecjes përgjatë shtegut, vizitorët kanë mundësi të bëjnë një pushim, duke u ndalur gjatë rrugës në stacione të caktuara - pushimore. Pushimoret janë teresisht të mobiluara, të rafinuara me pajisje urbane dhe konstruksione metalike për tenda. Janë ndërtuar edhe katër ura metalike për këmbësorë që lidhin dy brigjet e lumit Luda Mara.

Duke ecur nëpër fshatin Moklishtë, jo vetëm që do të shijoni parkun, por mund të vizitoni dhe shikoni monumentin e të rinjve të vvarë Vatash. Keni mundësinë të vizitoni

dhe të shihni mullirin me ujë të Moklishtit, hidrosistemin "Moklishte". Sigurisht, duhet të vizitoni edhe mbanstirin "Shën Nikolla", i cili daton që nga shekulli i XVI.

Manastiri u ndërtua nga piktori Nikolla dhe djemtë e tij. Do të mësoni se në shekullin e XVII kishte një shkollë dhe poshtu kishte edhe një bibliotekë. Manastiri "Shën Nikolla" është i ardhur bukur dhe do t'ju ofrojë rehati dhe qetësi. Vizitoni disa zona arkeologjike, duke përfshirë këtu edhe Kalanë e Moklishtës.

Kaloni një ditë të këndshme në natyrë të bukur, në një hapësirë të mirëmbajtur dhe më pas uluni dhe shijoni disa nga specialitetet në restorantet në Moklishtë, në mënyrë që vizita juaj të mbetet një kujtim i bukur. Dhe sigurisht, përjetësoni qëndrimin tuaj me foto, ashtu siç bëmë edhe ne, për t'ju përcjellë bukurinë e Moklishtës.

Mr. Karolina Micevska
Mr. Zoran Vasilevski

kullueshëm për rekreim nën e Kavadarit

